2018

ARCHITECTUURCENTRUM RONDEEL

platform voor architectuur, stedenbouw en tuin- en landschapsarchitectuur

MISSION STATEMENT 2018

Wij geloven in de kracht van ruimtelijke kwaliteit, ruimtelijke kwaliteit als motor voor de transitie van steden, dorpen en landschap en als essentiële factor voor de leefbaarheid. Samen met burgers, culturele partners, scholen en het bedrijfsleven werkt het Rondeel aan lokale initiatieven. Wij zijn mede-aanjager voor de toekomst van Deventer

jaarverslag

Colofon
Uitgave: Architectuurcentrum Rondeel
Assenstraat 14, 7411 JT Deventer
telefoon 0570 - 611 901
info@rondeeldeventer.nl
www.rondeeldeventer.nl

OPENINGSTIJDEN
maandag t/m vrijdag van 09.00 tot 13.00 uur
Tijdens exposities dinsdag t/m zondag van 13.00 tot 17.00 uur
Architectuurcentrum Rondeel is gesloten tijdens de feestdagen

Tekst: Luuk Talens Mediaproducties, Bert Felix, René Vorderman
Vormgeving: Metamorfose grafisch ontwerp, Deventer
Beeld: Architectuurcentrum Rondeel, Dick Bouwmeester e.a.
Drukwerk: De Printhut, Deventer

SPONSOREN EN SUBSIDIENTEN 2018

Architectenbureau Kristinsson
Architecten_Lab
Attika Architekten
Bessels architekten en ingenieurs
bpd - Bouwfonds Property Development
BNA Netwerk Stedendriehoek (NETSTED BNA)
Gemeente Deventer
I'M Architecten
JVZ Raadgevend Ingenieursburo
Le Clercq Planontwikkeling
Maas Architecten
Nikkels Bouwbedrijf
Provincie Overijssel
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie
Studio Groen+Schild
Ten Hag Makelaarsgroep
1618 Vastgoed

PROJECTSPONSOREN EN SAMENWERKING 2018

Architectuurcentrum Bouwhuis
Architectuurcentrum Twente
Bibliotheek Deventer
Bouwsociëteit Stedendriehoek
bpd – Bouwfonds Property Development
Capellenborg voortgezet onderwijs
Centrumgarage Deventer
Cleantech Regio
Dansschool Dans de Dag
Deventer 1250 jaar
Deventer Archeologie
Deventer Fotokring
Deventer Verhaal
EICAS
Filmhuis de Keizer
Filosofiecafé Deventer
First Things First, Olst
Gemeente Apeldoorn
Gemeente Deventer
Gemeente Olst-Wijhe
Het Oversticht
Hogeschool Saxion
KNNV Deventer – Vereniging voor Veldbiologie
Kunstenlab
Lokale Kunstenaars en Architecten
Lokale HORECA
Margot Olde Loohuis
Mechtild Paauwe
OVKK – Overijsselse Vereniging van Kleine Kernen
Platform Deventer Kunstenaars
Politie, wijkteam Wijhe
Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel
Provincie Overijssel
Raster Welzijnswerk
Regenwaterambassadeurs
Rentree
Schagen Infra
SDBM - Stichting Deventer Binnenstadsmanagement
SIED - Stichting Industrieel Erfgoed
Stadkamer Zwolle
Stadsbeweging Overijssel
Stadslab Saxion
Stichting GeoFort
Stichting IJssellandschap
Stichting Masohi
Studio Vers Bestuur
Tauw
The Future Mobility Network
Tiny House experiment (*Jean Klare, Netty van den Burg, Sharon Komotaroeno, Trees Schopman, Willem Bollen. Yvonne Neppelenbroek*)
Twentsche Welle
VVV Deventer
Witteveen+Bos
Wonen boven Winkels
Zwols Architectuurpodium

Van de voorzitter van het bestuur

Over maat en schaal

Als je vakmensen vraagt wat het belangrijkste is in architectuur en stedenbouw dan staan maat en schaal onbetwist bovenaan het lijstje.

Schaal is niet alleen een zaak van afmetingen, maar ook van aantallen. Maat en omvang zijn wel gemeengoed in de ruimtelijke ordening, maar aantallen veel minder. Dat laten we over aan de statistiek.

In de architectuur en stedenbouw, ja, zelfs in de landschapsarchitectuur, die van oudsher toch met uitgestrektheden kan omgaan, gaat men er ten onrechte vanuit, dat ongeacht de schaal, het binnen het bereik van het instrumentarium van het vakgebied blijft. Daar moeten we op terug komen!

In de natuurkunde is men daar al ruim een eeuw achter.

De wereld van subatomaire deeltjes gedraagt zich heel anders dan de wereld die toegankelijk is voor onze zintuigen. Al eeuwen zoekt de wetenschap naar het onveranderlijke tussen de golvenvloed van het onstuimig veranderlijke. Nu blijkt dat schaalafhankelijk te zijn!

Naarmate de schaal toeneemt neemt de voorstelling dat alles is terug te voeren tot een universele grond af en ontstaat er een pluriformiteit die niet terug te voeren is op een enkel grondbeginsel of oorsprong die alles doordringt. Kunnen we dat aanvaarden? Is er een goede omgang mogelijk met deze ongewisheid? Wat is de relatie met bouwen, wonen, stad en het milieu?

Zekerheid is een schaalgebonden verschijnsel

De wijze waarop mensen zekerheid ervaren is sterk verbonden met de waarnemingshorizon van de mens. Die is sterk aan het veranderen. De kleine radius van gemeenschapsvorming waarin onze talen werden ingebed en onze dorpsbrinken werden opgericht, is tot mondiale afmetingen opgerekt. De zekerheden van weleer zijn in die uitgestrekte virtuele ruimte dolende puntbronnen in een grote informatiewolk vol van gegevenszwendel.

Elke informatie heeft een informant. Althans dat dachten we. Dat die informatie ook allianties onder elkaar aangaan is inmiddels ook niet meer een wilde gedachte. Tel daarbij op de enorme toename van de wereldbevolking van de afgelopen eeuwen (zenders en ontvangers) en je hebt de massieve wolkenbanken vol van gegevensonweer. Dus ook op de schaal van de aantallen neemt in het grote de ongewisheid toe.

Overzien wij het nog?

Deze nieuwe inzichten tonen een mensheid die niet meer in het centrum van de handelingen staat, maar die omgeven is door zaken, dingen en objecten die een eigen organisatie vertonen. Klinkt u dat vreemd in de oren? Zijn er symptomen van? Kunnen we er iets aan doen?

Waarom is het weer tot maar op zekere hoogte voorspelbaar? Waarom was de financiële wereld verrast, om niet te zeggen overvallen, door de financiële crisis in 2008? Voorvallen die ontoegankelijk bleken voor het instrumentarium van econometristen en analisten. Hoe komt het dat onze meest geavanceerde klimaatmodellen maar een klein tipje van de sluier kunnen optillen van de mondiale temperatuurstijging? Het zijn maar enkele voorbeelden van verschijnselen die wel door mensen kunnen worden veroorzaakt, maar die zich niet of nauwelijks laten beheersen door menselijke interventie.

Invloed is een schaalgebonden verschijnsel

Hoe komt dat? Dat vind ook weer haar verklaring in de schaal der gebeurtenissen. Veroorzaken vind veelal plaats op kleine schaal, in zowel maat als aantallen. Alles is nog overzichtelijk bij aanvang, maar al gauw dijt het uit met onvermoede vermenigvuldigingen. De gevolgen of effecten spreiden zich razendsnel uit tot een onmetelijke ruimte waarin de mens zijn handelingsbekwaamheid moet opgeven.

Van die onmacht maken we ook gebruik. De beurs is in dit verband een mooi voorbeeld. Op de beurs wordt deze fundamentele ongewisheid op grote schaal, ingezet om geldblokken te verplaatsen over kanalen van waardedevaluatie en waardeaccumulatie om kiemplaatsen voor economische ontwikkelingen vrij te maken.

Gunstig of ongunstig aangewend, het wordt tijd om te erkennen en te onderkennen dat we niet de enige zijn die de loop der dingen bepalen! De dingen hebben daar zelf ook een niet te veronachtzamen aandeel in.

Maakt het voor een lied uit waar het wordt gezongen?

We denken van niet. Toch klinken en resoneren er in het lied allerlei achtergrondgeluiden mee die we omwille van de verstaanbaarheid wegdenken of wegfilteren. Die ongewenste bijgeluiden kun je zien als de ecologie van het lied. In het lied van onze leefomgeving kunnen we die achtergrondgeluiden niet negeren. Omdat ze mede aanbrengers en vormgevers zijn van die leefomgeving. Dat geldt niet alleen voor achtergrondgeluiden, maar ook voor de “dingen”!

Over de invloed van dingen op mensen
Elke ontmoeting laat sporen in ons achter. Dat aanvaarden we van een ontmoeting tussen mensen, maar we hebben veel minder in de gaten dat de dingen dat ook doen. Zelfs dingen die er niet meer zijn. Gebouwen, deurknoppen, nietmachines, paperclips en allerlei op het oog onbeduidende zaken zijn ingevlochten in het weefsel van onze handelingen en levenswijzen zonder dat we daar veel van merken en opmerken. In die zin is de gebouwde omgeving nog veel meer deel van ons bestaan dan we denken. Het is niet louter huisvesting. Het is veel en veel meer!

Mensen, dieren, planten en dingen
Gebouwen en wegen, steden en paden, graskanten en oeverrriet, bermen en regenplassen zijn een onlosmakelijk deel van het "parlement der dingen" Zij zijn belangrijke en niet te veronachtzamen aandeelhouders van de aarde. Ze zijn voorwaardelijk voor de aarde als woonplaats voor de mensheid. Zal het ons lukken om het onaanzienlijke, het onachtbare, het achteloze, het onopvallende, het stille, de "stomme getuigen" van alles wat ons in grote mate omringt op te nemen in onze strevingen naar welvaart en welzijn en ze een plaats te geven in onze politiek en onze economie? Deze gespreide aandacht kan een toonbeeld zijn van de vermogens van de cultuur om zich te heroriënteren op de vraag naar de onderhoudbaarheid van onze wereld bij de nog steeds toenemende aantallen, uitdijing van schaalgebieden en reikwijdte van informatievelden. Dat vraagt om aandacht voor een gelijke belangenbehartiging voor mensen, planten, dieren en dingen. Dat is niet eenvoudig in de praktijk te brengen. In ieder geval kan het alleen slagen als we afscheid nemen van de mens als maat der dingen. Dat is inmiddels een beschimmeld inzicht uit de tijd van de "kleine schalen". We moeten onszelf weer leren zien als deel van een omgeving. We zijn ten diepste ecologische wezens.

Wist je dat?
De invloed van deze vraagstukken is al zichtbaar in de (her)oriëntatie op alle vakgebieden aangaande het ontwerpen van gebouwen en steden. Het is daarom alleen al goed dat Architectuurcentrum Rondeel daar aandacht aanbesteed.
De vraag is: hoe breng je zo'n moeilijk in te kaderen vraagstuk aanschouwelijk over het voetlicht? Daar is door de programmaraad een vorm voor gevonden!
De succesvolle tentoonstelling "Wist je dat?" is naast een prachtige tentoonstelling ook een proeve van de nieuwe sensibiliteit in de relatie tussen de mensen en alle kleine, grote, levende en levenloze dingen die haar omringen. Van op het eerste gezicht onbeduidende bloeiwijzen in oude afbrokkelende muren tot bodemvondsten waarin de hand van verleden Deventenaren is terug te vinden tot het wassende water van de IJssel. Deze minutieuze aandacht voor "bijvangst" en "achtergrondgeluiden" in de wording van de stad was een letterlijk toonbeeld van het nieuwe bewustzijn dat we omringd zijn door dingen die evenzo ons handelen en onze toekomst bepalen. Volgens recente ontwikkelingen in het denken over ecologie en de adaptiviteit van onze leefwerelden, worden dingen ook een eigen organisatie toegekend en dus iets is om gedegen rekening mee te houden ("het parlement der dingen"). "Wist je dat?" is een pareltje binnen onze activiteiten. Op een aantrekkelijke en aanschouwelijke manier, toegankelijk voor iedereen, is een bijna onmogelijk moeilijk vraagstuk ervaarbaar gemaakt. Dat werd ook beloond door de grootste bezoekersaantallen in de historie van het Rondeel.

Daan Josee
Voorzitter bestuur

Deventer in Transitie

Na de Ruimtelijke Impact van de Energietransitie kozen we in 2018 opnieuw voor een transitiethema. Met ons programma "**0570 - DE DIGITALE TRANSITIE**" onderzochten we de invloed van digitalisering op de ruimtelijke omgeving.
De noodzaak tot energietransite komt voort uit de gevolgen van vooruitgang in het verleden. De digitale transitie zien we nu vooral als een belangrijke stap voorwaarts.

Zoals we nu ook negatieve gevolgen van de industriele revolutie onderkennen, zou dat in de toekomst misschien ook kunnen gelden voor de digitale transitie. Reden dus voor architectuurentrum Rondeel om alvast op zoek gegaan naar de effecten die de digitalisering heeft op onze ruimtelijke omgeving.

In vier afleveringen van "**0001-DE STAD DOOR HET OOG VAN...**", keken we achtereenvolgens mee met de futuroloog, de professional, de bestuurder en de burger. Welke invloeden zien zij op de stad? Een overzicht van onze bevindingen vindt u in dit jaarverslag.

In "**0010-DE DIGITALE DEMOCRATIE**" hebben we samen met de Capellenborg, een middelbare school in Wijhe, een interessant experiment uitgevoerd. Leerlingen zijn uitgedaagd om met behulp van MineCraft een bijdrage te leveren aan de planvorming in hun omgeving. Dat leverde behalve spectaculaire beelden ook serieuze verbetering van niet onderkende maar wel gevaarlijke fietsknooppunten op.
En een hiervan gaat zeker zelfs uitgevoerd worden!
We zijn best trots op dit voorbeeld van de ontwikkeling van Rondeel van beschouwend naar actiegericht.

Omdat activiteiten onder invloed van de digitalisering opschuiven van de fysieke naar de virtuele ruimte hebben wij in het onderdeel "**0011-DIGITAAL >>> FYSIEK**" juist willen onderzoeken hoe de weg terug leidt van virtueel naar fysiek. Dit gebeurde met een ludieke street-art performance door aan aantal kunstenaars die zo met digitaal verzamelde informatie uitzicht gaven op de werkelijke omgeving.

Een heel bijzonder onderdeel was "**0100-CONNECTIVITEIT**" waarin diverse vrijwilligers zich een dag lieten opsluiten in een afgetimmerde ruimte waar alleen contact met de buitenwereld mogelijk was door middel van sociale media. Kunnen wij leven in een virtuele wereld, zonder direct fysiek contact? En is in het verlengde hiervan ruimtelijke ordening nog nodig of misschien op een heel andere manier?

Een heel mooi resultaat hebben we kunnen boeken met de expositie "**Wist je dat....**" Rondeel heeft hiermee laten zien dat onze vrijwilligers weten hoe zij met een beperkt budget een prachtige, interessante en ook bijzonder goed bezochte (11000 bezoekers) expositie in de **Stadsetalage** moeten inrichten: Het was de best bezochte expo in de Stadsetalage ooit. Lees het verslag, en wacht op het boekje dat we hierover gaan uitgeven, digitaal natuurlijk.

En dan waren er dit jaar vanzelfsprekend weer de interessante opleveringen, waarvan die van de nieuwe Deventer Bibliotheek in het bijzonder genoemd mag worden, en Rondeel Cinema en de excursies die aansloten bij het jaarthema. U leest het allemaal in dit verslag.

Een ondertussen gevestigd en steeds goed bezocht programmaonderdeel is "**1001-SPREEKRUIMTE**" inmiddels kortweg omgedoopt tot **Stadscafe**. In een gezellige cafe-setting met van Het Goed geleend meubilair op een ongebruikelijke locatie zoals de Centrumgarage geven wij een aantal initiatiefnemers de gelegenheid hun ideeen, ter verbetering van de leefomgeving in de Deventer' binnenstad, te pitchen. Een jury kiest vervolgens de meest kansrijke of interessante pitcher(s) en deelt een door de provincie Overijssel gefinancierde cheque van maximaal ff2500 uit om het idee verder te ontwikkelen.
Succesvolle voorbeelden hiervan zijn het Deventer Stadsstrand, en de ingreep om de entree tot de Nieuwstraat veel aantrekkelijker te maken.
De stadscafes zijn het mooiste voorbeeld van de ontwikkeling van Rondeel van een beschouwend naar een meer activerend platform, en dat is precies wat wij voor ogen hebben.

Met heel veel dank aan onze programmaraadsleden en vrijwilligers die met tomeloos enthousiasme weer onbetaalbaar veel uren ten dienste van de Deventer' gemeenschap in stelling brachten!

Harry Zwiers
Voorzitter Programmaraad

BESTUUR
- Daan Josee, architect en directeur Kristinsson Architecten, voorzitter
- Henk Vos, v/h adviseur wonen en ruimtelijk erfgoed gemeente Deventer, secretaris/penningmeester
- Ronald le Clercq, directeur Le Clercq Planontwikkeling
- Wilma Mensink, directeur Bureau Voegwerk

PROGRAMMARAAD
- Harry Zwiers, constructeur, directeur JVZ Ingenieurs, voorzitter
- Daaf Ledeboer, Adviseur/procesmanager Openbare Ruimte
- Roel van Veldhuizen, stedenbouwkundige
- Jaco Remmelink, adviseur Groen+Landschap
- Floris Klunder, architect Kristinsson Architecten
- Frank van Unen, architect en adviseur Omgevingskwaliteit, directeur Oburo
- Marijke van Winsum Westra, omgevingspsycholoog
- Maarten Douwe Bredero, architect, directeur Maarten Douwe Bredero Architecten
- Hans Groenewegen, architect, directeur Hansarchitecten
- Doesjka Majdandzic, stedenbouwkundige Gemeente Apeldoorn
- Hendrik Lensink, architect, directeur Buro Duck
- Elisabeth Sligman, (interieur)architect, directeur Buro Duck
- Jan-Hein Pos, planoloog, directeur bu/RO- Betuwe
- Fabian Wesselink, architect Studio Groen en Schild
- Marcia Mulder, architect, directeur 52°Noord
- Susan Lijzenga, strategisch adviseur bij Waterschap Vechtstromen
- Bart Jonker, concept- en planontwikkelaar
- Holger Boswijk, consultant
- Arnoud van Sisseren, stedenbouwkundige en consultant
- Anneleen Ypma-Diedering, projectbegeleider bij Project op Poten
- Liset Oosterhof, interior designer

Nieuw in 2018:
Holger Boswijk, Bart Jonker, Liset Oosterhof, Arnoud van Sisseren, Anneleen Ypma-Diedering.

VRIJWILLIGERS
- Steven Klomps, stedenbouwkundige
- Jan van Leeuwen, ICT-specialist
- Robert Nollen, docent Etty Hillesum Lyceum
- Hessel Offringa, bouwkundige
- Tjibbe Reitsma, gepensioneerd bij de politie
- Jim Peters, architect
- Dick Bouwmeester, grafisch ontwerper
- Rijkje Ooms, suppoost
- Miek Smeets, docente Engels (gepensioneerd)

VASTE MEDEWERKERS
- Ulrike Weis ten Elsen, directeur
- Anneleen Ypma-Diedering, coördinator (tot okt.)
- Mariska van der Ziel, coördinator (vanaf okt.)

FREELANCE-MEDEWERKERS
- Yvonne Neppelenbroek, webredacteur TXT-lab communicatie-advies en redactie
- Luuk Talens, Luuk Talens Mediaproducties
- René Vorderman, journalist
- Sharon Kromotaroeno, filmmaakster Onder de Wolken
- Mark Gerritzen, webdesigner

JAARPROGRAMMA 2018

Al sinds 2016 agendeert Architectuurcentrum Rondeel actuele onderwerpen uit de Agenda van de Stad (Urban Agenda).
In 2016 lag de klemtoon op “de kracht van de stad”, in 2017 ging de programmaraad dieper in op “energietransitie”. Vanuit deze thema’s zetten wij in 2018 een stap naar “0570 - de digitale stad”. Bij beide onderwerpen uit de voorgaande jaren, zowel de kracht van de stad als de energietransitie, kwamen namelijk de digitale innovaties naar voren als potentiële ontwikkelings-richtingen en oplossingen. Ook volgens de agenda van de stad zal de digitalisering de “realisatie van grootschalige digitalisering van woningen om kosteneffectieve ontwikkeling van innovatieve woon- en zorgdiensten mogelijk maken en bijdragen aan sociale cohesie en leefbare steden.”

Kantelpunt
De digitalisering is een onderwerp dat vaak controversieel opgepakt wordt. Enerzijds biedt het ongekende mogelijkheden om diensten en producten te vernieuwen, efficiënter te maken en oplossingen te bieden voor actuele vraagstukken – van burgerbetrokkenheid en nieuwe sociale netwerken (kracht van de stad) tot smart grids (energietransitie). Aan de andere kant staat de angst voor oncontroleerbare kunstmatige intelligentie en voor aantasting van de privacy.
We verwachten een kantelpunt met een vergelijkbaar impact als eerdere “revoluties” (bijv. industriële revolutie), die grote maatschappelijke en economische veranderingen met zich mee brachten en als gevolg daarvan ook de nodige ruimtelijke veranderingen.

Anders dan de onderwerpen uit de agenda van de stad, die Rondeel de voorgaande jaren opgepakt heeft, leeft de digitalisering nog weinig in de lokale politiek. Ondanks een start in 2013 met de “digitale steden agenda” heeft het onderwerp geen prioriteit meer. Dit terwijl de stad zich profileert als “informatiestad”. Informatie is al eeuwen het handelsmerk van de stad Deventer (boekenstad). Ook vandaag de dag zijn met o.a. Topicus en RotoSmeets meer dan 400 bedrijven in de stad actief met informatie en het creëren van nieuwe toepassingen, waardoor de informatiesector een belangrijke economische factor is voor de stad en de regio.

De programmaraad van Architectuurcentrum Rondeel is daarom van mening, dat het jaarprogramma 2018 vooral een agenderende functie moet krijgen. Gedurende het jaar worden daarom een aantal onderwerpen belicht die de impact van digitalisering op het ruimtelijke domein illustreren. Met de keuze voor de formats ‘Debat” en ‘Interactiviteit’ wordt de agenderende functie van het programma benadrukt – namelijk kennis uitwisselen, meningsvorming over en het actief betrekken van de burger bij ruimtelijke vraagstukken.

OVERZICHT ACTIVITEITEN 2018

18-01/15-3	*Expositie: Green A Way - de impact van energietransitie*
23-01	*SpreekRuimte: Stadscafé D3*
23-01	*Prijsvraag: Smidsgang als nieuwe Stadsentree*
20-02	*Cinema Rondeel: Legacy of Mies and King*
13-03	*Symposium: Burgers aan Zet - de impact van energietransitie*
22-03	*SpreekRuimte: Een kunstmuseum voor Deventer?*
27-04	*Expositie: Stadslandschappen*
04-04	*De Oplevering: Transformatie Maria Koninginkerk*
12-04	*SpreekRuimte: Toekomst van Deventer Bergweide*
16-04	*Lezing: De Stad door het oog van de Futuroloog Ruud Veltenaar*
15-05	*Cinema Rondeel: If you build it*
26-06	*SpreekRuimte: Stadscafe D4*
03-07	*Serious Gaming: Digitale Democratie – Veilig Fietspad*
12-07	*Lezing: De Stad door het oog van de burger – de zelfrijdende auto*
08/09-09	*Excursie/Fietstocht/lezing: De Maranathakerk*
13/14-09	*Performance: Het publieke Perspectief*
18-09	*Cinema Rondeel: How much does your building weight*
27-09/28-1	*Expositie Deventer 1250 jaar: Wist je dat? - Deventer Transitiemomenten*
04-10	*De Oplevering: Nieuwbouw Bibliotheek Deventer*
05/07-10	*Excursie: Smart City - Barcelona en Girona*
13/18-10	*Livestream: Tiny House Experiment*
14-10	*Wist je dat? - Excursie thema Flora*
01-11	*Wist je dat? - Lezing thema Stad*
04-11	*De Digitale Stad - Sensortocht Havenkwartier*
07-11	*De Digitale stad - Sensortocht Binnenstad*
08-11/20-1	*Expositie Deventer 1250 jaar: Deventer Klei*
15-11	*De Digitale stad - Discussie: Smart City*
22-11	*De Digitale stad - Interactieve workshop: Smart City*
29-11	*InterActiviteit: Droom in een Droom - Evaluatie Experiment*
04-12	*Cinema Rondeel - 1984 (Orwell)*
13-12	*Wist je dat? - Lezing thema Water*
24-01	*Wist je dat? - Lezing thema Afval*

18-1-2018

EXPOSITIE GREEN A WAY

De noodzaak voor energietransitie wordt wereldwijd groter. Hoe kunnen we een energielandschap vormgeven dat niet alleen het uitzicht verrijkt, maar ook draagvlak vindt bij de bevolking? Ontwerpers en architecten bogen zich over deze uitdaging bij de ontwerpateliers van Architectuurcentrum Rondeel.

In de presentatie zien we een paar zeilbootjes op de IJssel. Op de achtergrond de Deventer skyline, met een windmolenpark aan de noordzijde van de stad. Nee, niets futuristisch, eeuwenoud juist. Het schilderij van Salomon van Ruysdael geeft een mooi beeld van het energielandschap in de 17e eeuw. Dat landschap veranderde in de loop der eeuwen.

De molens verdwenen, de zeilbootjes maakten plaats voor grote dieselschepen die de IJssel bevaren. Maar ook aan die tijd komt een eind. Ook dit landschap zal een transformatie ondergaan en we staan nu aan het begin van die transitie. Maar welke vorm kiezen we nu? Hoe creëren we een landschap waarmee we op een duurzame manier onze energie opwekken, opslaan en verspreiden? En hoe maken we dit dusdanig mooi dat het ons, de burgers, zal betamen?

Ontwerpateliers

Deze vragen vormden de basis voor de ontwerpateliers die Architectuurcentrum Rondeel in samenwerking met Architectuurcentrum Twente, het Zwols Architectuurpodium en Het Oversticht organiseerde gedurende heel 2017. Architecten, geïnteresseerden en ontwerpers bogen zich over de vraagstukken en ontwierpen oplossingen die volgens hen een duurzame aanwinst zullen vormen. De ontwerpen hebben impact op rood, grijs en groen. Oftwel: gebouwen, de stad of het landschap. Met een houten constructie worden de meest innovatieve uitkomsten gepresenteerd aan de Assenstraat. Op uitgezaagde stukken staan de ontwerpen uitgeschreven. Ze passen als een puzzelstuk in de grote constructie. Een uitstekende metafoor voor de puzzel die energietransitie vormt voor designers wereldwijd.

Noodzaak

We moeten kijken naar nieuwe manieren van energieopwekking en –transport. Bovendien wordt ook klimaatadaptatie steeds belangrijker. Architect Bart Aptroot van One Architecture leidt ons tijdens de avond door een aantal projecten die zijn bureau wereldwijd realiseert. “Zo ontwierpen wij een aantal parken in New York die bij mogelijke overstromingen (dit gebeurt gemiddeld eens in de 50 jaar) onderlopen, zodat de naastgelegen infrastructuur gespaard wordt. Dat knapt niet alleen de omgeving op, maar verbetert ook de veiligheid van de stad.’’

En dat is nodig. De tsunami in Fukushima noopte de Japanse regering om in korte tijd steden veiliger te maken. Aardbevingen in Groningen maken de energietransitie in Nederland ineens ook actueel en relevant. Maar niet alleen natuurrampen openen onze ogen. Financiële instellingen eisen dat een stad zich voorbereid op rampscenario’s. “Moody’s dreigde de kredietwaardigheid van de stad New York te verlagen. Dat heeft gigantische financiële gevolgen. Hierdoor werd een duidelijk signaal afgegeven dat er serieus moet worden gekeken naar energietransitie.’’

Nieuwe initiatieven

Er gebeurt veel, zegt Aptroot. Dus hoewel het traag verloopt, hoeven we niet té negatief te zijn. Er ontstaan windparken op zee, steden worden omgebouwd tot energiecentrales, landbouw gebeurt in grote hallen en bedrijventerreinen vormen ondergrond voor grote zonneparken. Een prachtvoorbeeld is Buiksloterham, een wijk in Amsterdam die door bewoners, ondernemers, de overheid en One architecture tot een duurzame, circulaire woon- en werkplek werd omgevormd. “Dit is echt een wijk van de toekomst. Er wordt warmte gewonnen uit afvalwater, er is een circulaire grondstoffenstroom, energieopwekking en –opslag van zonnepanelen wordt lokaal verdeeld. Door eigen initiatief, zelfbouw en samenwerking tussen allerlei partijen ontstaat hier een duurzame wijk met heel veel draagkracht in de omgeving. Deze wijk kan een motor vormen voor de transitie in het hele land.’’

De ontwerpen

Juist deze synergie tussen verschillende partijen biedt kansen. Door wensen van bewoners en ondernemers te combineren met de slagkracht van overheden en de creativiteit van ontwerpers kunnen er veelbelovende initiatieven worden ontplooid. Hetzelfde gebeurde (op kleiner niveau) bij de ontwerpateliers van Architectuurcentrum Rondeel. ontwierp een groep het Samen (be)leef huis waarbij kleine duurzame modules aan een bestaande woning kunnen worden bevestigd zodra de woonbehoefte kleiner wordt. Zo maken we efficiënter gebruik van bestaande woonruimte. Tijdens een ander atelier, dat zich richtte op de stad, bedacht een groep dat bedrijventerreinen kunnen worden overdekt met zonneparken en zeppelins windenergie kunnen opvangen. Tijdens hetzelfde atelier in Zwolle pleitte een andere groep voor de ‘Energiehenge’, een verzameling grote gebouwen met windturbines die

een cirkel vormen rond de stad Zwolle. Deze gebouwen zouden tegelijkertijd kunnen functioneren als woontorens.
Het laatste energieatelier had plaats in Enschede. Hier zochten ontwerpers naar goede manieren om een nieuw energie-landschap te creëren. De aanwezigen hielden zich niet in.
Zo bedacht een groep dat de stuwwallen en essen in het Sallandse landschap kansen bieden voor zonnepanelen. Door op de kruinen, in een halve parabool en iets verdiept panelen te plaatsen kan er veel energie worden opgewekt terwijl het landschap van afstand intact blijft. "Bovendien kan het mensen uitnodigen de natuur in te gaan. Een win-winsituatie'', zeggen de vormgevers.
Architect Maarten Douwe Bredero schetste een Blade Runner-achtig landschap waarin opvallende futuristische woontorens worden voorzien van windmolens en de infrastructuur juist uit het zicht verdwijnt. De snelweg wordt onder het maaiveld aangelegd, waardoor het niet alleen een effectieve verkeersstroom geeft, maar ook horizonvervuiling tegengaat.

Toekomst
De ontwerpateliers haalden het beste naar boven in de creativiteit van deelnemers. Dat is te zien aan de tentoonstelling. Sommige ontwerpen zijn vooruitstrevend, anderen realistisch. Hadden het niet allemaal realistische ideeën moeten zijn? "Nee, het is niet de taak van ontwerpers om antwoorden te geven. De ontwerpateliers kunnen relevante uitdagingen agenderen'', zegt Aptroot. Onder leiding van Maarten Douwe Bredero volgt een discussie met de aanwezigen. Zijn stellingen "De energietransitie moet geleidelijk gaan" en "Alleen op het platteland is er ruimte voor energietransitie" leiden tot fanatieke reacties. "Natuurlijk moet het niet geleidelijk gaan, want dan verzanden we weer in overleggen'', zegt één van de toehoorders. Een ander pleit juist voor energiebesparing in de stad, in plaats van het volbouwen van landelijke gebieden. En ook in Deventer moeten we misschien wat meer coulant zijn als het gaat om zonneparken of windmolens. Bart Aptroot: "Rond Deventer ligt op de kaart een witte vlek wat betreft windmolens. Als ik in Amsterdam uit mijn raam kijk zie ik er tientallen en hier nauwelijks.''

De energietransitie is een mijnenveld met tientallen vraagstukken en discussiepunten. Daarop zullen we als maatschappij de komende jaren antwoorden moeten formuleren. Aptroot: "Wat tijdens de ateliers wel duidelijk werd is dat we juist door de transitie zichtbaar te maken, draagvlak creëren. We willen als ontwerpers geen voorzichtige veranderingen, maar indrukwekkende creaties die inspireren om te veranderen.''

23-1-2018

FINISHVLAG ALS STARTSEIN VOOR DEVENTER BEDRIJVIGHEID

De Smidsgang tussen Hema en The Sting krijgt een rode finishvlag deze zomer. Het ontwerp van stedenbouwkundig ontwerper Marc Polman kwam als winnaar uit de bus bij de ontwerpwedstrijd van Architectuurcentrum Rondeel.
"Een originele manier om mensen zo snel mogelijk door de Smidsgang in het winkelhart te krijgen", aldus de jury tijdens het derde Stadscafé. Het wordt niet de enige stedelijke vernieuwing deze zomer, zo blijkt deze avond.

Stadscafé
Ulrike Weis ten Elsen blijft maar bezig: "Heb jij al een muntje? En jij? Jij al een muntje? Kun je straks bier voor halen!" Gretig worden de munten in ontvangst genomen door bezoekers. Gratis bier is vanavond extra fijn, want we zijn bij Davo Bieren. Het proeflokaal van de enige echte Deventer bierbrouwer zit stampvol voor de derde editie van het Stadscafé, een initiatief van Architectuurcentrum Rondeel en de provincie Overijssel.

Bruisende stad
Vanavond staat de stad centraal. Of beter gezegd: ideeën die de stad verrijken. "We wonen misschien wel in de mooiste stad van Nederland'', vertelt wethouder Jan Jaap Kolkman de aanwezigen. "Daarom wil ik onze stad laten bruisen. Met investeringen van ondernemers, kwalitatieve verbeteringen en door samen de schouders eronder te zetten.'' Het Stadscafé lijkt daarvoor een uitermate vruchtbare voedingsbodem.
Tijdens voorgaande edities werden verschillende initiatieven gepresenteerd die de stad aantrekkelijker, mooier of duurzamer konden maken. Vanavond kijken we hoe het met die initiatieven staat, presenteren vier nieuwe initiatiefnemers hun idee voor de stad en presenteert Architectuurcentrum Rondeel de winnaar van de ontwerpwedstrijd voor de Smidsgang.

De Smidsgang
Marc Polman, kunstenares Karin ter Waarbeek en Mike Wissink van stadsontwerperscollectief Rumble worden al wat onrustig terwijl Kolkman zijn praatje houdt. De drie ontwerpers maakten de drie beste concepten voor de ontwerpwedstrijd voor de Smidsgang. Ter Waarbeek presenteert haar installatieRAMEN, een project waarbij raamkozijnen (inclusief ouderwetse gordijntjes) schommelen aan staaldraden in de Smidsgang. "De Smidsgang voelt donker en onaangenaam. Door de ramen kijken mensen omhoog, naar de lucht, waardoor een ruimtelijk effect optreedt en de Smidsgang minder donker wordt.''

Rumble brengt eveneens licht, maar dan kunstmatig. Met hun project Shadows worden er schaduwfiguren in witte panelen afgebeeld op de muur van The Sting. Door kleine schijnwerpers aan de Hema-zijde te plaatsen, wordt de schaduw van passanten afgebeeld naast de schaduwfiguren. Een inventieve vondst. "De schaduwfiguren vormen een verhaal waarin jij meedoet. Zo willen we de Smidsgang een leuke plek maken waar je mooie herinneringen kunt creëren.''

Finishvlag
Zowel Ter Waarbeek als Wissink kunnen op een groot applaus rekenen. De winst gaat echter naar stedenbouwkundig ontwerper Marc Polman, die een 32 meter lange rood-witte finishvlag 'op' de Smidsgang wil draperen. Zijn simpele, maar toch slimme concept Dev-Enter sprak de jury aan. Juryvoorzitter Daan Josee: "Waar de meeste ontwerpen zich richten op het leuker maken van de gang, kiest Marc ervoor om bezoekers effectief en razendsnel de Smidsgang door te krijgen door een fraaie vlag.'' Polman is blij. "Ik vind het leuk om over bepaalde gebieden na te denken die verbetering behoeven. De Smidsgang is een beetje een armoedige gang die wel wat verfraaiing kon gebruiken. In het woord Deventer zit het woord Enter.
Wees welkom, kom binnen. Ik ben zelf ook benieuwd hoe het er straks uitziet." Ulrike Weis ten Elsen kan de aanwezigen in ieder geval mededelen dat de finishvlag deze zomer tijdelijk de Smidsgang zal aankleden.

Veelbelovend
De ontwerpwedstrijd vloeide voort uit het vorige stadscafé. De entree van de stad, de Smidsgang, was de eigenaren van de Centrumgarage een doorn in het oog. Samen met Architectuurcentrum Rondeel werd dit concreet opgepakt, met Dev-Enter als mooi resultaat. Maar de Smidsgang was niet het enige veelbelovende project van vorige edities. Tijdens een korte "Hoe staat het nu met?-ronde" wordt de voortgang van eerdere initiatieven besproken.

Thijs Paré blijft knokken voor zijn Stadshof. De verstopte stadstuin (tussen de panden van de Lange en Korte Bisschopsstraat en de Grote Overstraat) moet een idyllische ontmoetingsplek worden, vindt Paré. De pandeigenaren (die toch echt mee moeten werken) zijn echter nog niet overtuigd. " Er is een grote groep enthousiaste mensen opgestaan die meedenkt over de mogelijkheden. We hopen met deze mensen in gesprek te blijven met de pandeigenaren.''
Studenten Marnix Blomberg en Annemiek van de Ven vertellen met trots dat het Loket van Mogelijkheden nu écht bestaat. "Wanneer je een goed idee hebt maar niet weet hoe je het uitvoert, kun je je melden bij het Loket. We brengen je in contact met ondernemers, of andere mensen die je nodig kan hebben en laten studenten met een frisse blik naar je idee kijken.'' Winkeliers willen natuur naar de Nieuwstraat brengen: een kleine tuin op het plein voor het oude postkantoor. Bij een zomerse manifestatie in de Nieuwstraat deden ruim 60 mensen suggesties en aanbevelingen voor de vormgeving, maar het überhaupt voor elkaar krijgen was al een hele kluif. Vanavond is echter een bijzondere avond voor de organisatie: "We hebben vanmiddag om half 5 officieel toezegging gekregen voor subsidie!'' Uit de zaal stijgt een luid applaus op.

Datzelfde applaus krijgt Koos Janssen van het Deventer Stadsstrand, misschien wel het meest besproken idee van de afgelopen jaren. Het stadsstrand gaat er komen, dat is het belangrijkste. En wanneer? "We hopen deze zomer voor het eerst open te gaan'', aldus Janssen.

Pleinen en gangen
Maar er staat meer op de planning, zo blijkt. Vier initiatiefnemers beklimmen het podium om hun idee voor te stellen aan de jury, bestaande uit Liesbeth van Asten (Rentree), Anjo van den Brink (Grijze Silo) en Frans Holleman (BPD).

Pleingevoel
Vastgoedondernemer Elsbeth Boerboom wil samen met winkeliers en vastgoedeigenaren het plein voor de Broederenkerk opfleuren. "De hoek Engestraat-Broederenstraat verdient een plein dat is aangekleed, een schakelpunt. Dat kan met een fontein, zitplaatsen of een lantaarnpaal. Zeker met de huidige leegstand is het goed om de winkelstraten een visuele impuls te geven", aldus Boerboom. De jury is het roerend met haar eens en overhandigt haar een stadscheque ter waarde van 2500 euro als aanmoediging.

Bouwershuis
Bart Mentink, eigenaar van El Popo, kijkt met ledenogen naar de hoek naast zijn restaurant. De hoek op de Brink voor voormalig gerechtsgebouw is een dumpplek voor fietsen, donker en moeilijk bereikbaar. "Zeker gezien het feit dat hier straks een museum in komt, willen we de aanloop naar het Bouwershuis mooier maken.'' De jury overhandigt ook Mentink de stadscheque. "Waarschijnlijk raak je dan wel een windscherm van je terras kwijt, want die staat in de weg voor een nieuw ontwerp'', grapt de jury. Mentink kan er wel mee leven. "Met een mooi plein doen we recht aan het pand."

Deventer Groen
Wijkmanager Esther Lagendijk kreeg geregeld de vraag of de binnenstad niet wat groener kon. "Om de waterafvoer te verbeteren en hittestress tegen te gaan is vergroening heel belangrijk. Daarom willen we op minimaal 10 plekken in de binnenstad vergroening aanbrengen, die bewoners zelf kunnen onderhouden. Daarom zoek ik een creatieve denker die mee kan denken over de uitvoering.'' Lang hoeft ze niet te zoeken. Vanuit de zaal klinkt meteen een enthousiaste hovenier. Bovendien besluit de jury Lagendijk te koppelen aan de lokale stadsecoloog en een landschapsvormgever van de gemeente.

Gezellige Duivengang
De Duivengang tussen de Smedenstraat en de Broederenstraat is niet de leukste straat om door te lopen, zeker niet in het donker. Graffiti, afval, houten platen, het oogt wat onguur. Daar wil het naastgelegen Happerij Tapperij de Expeditie verandering in brengen. Sterker: dat doen ze al. Door een gezellig terras te maken in de Duivengang, met bijbehorend groen en mooie verlichting wil het eetcafé een idyllische sfeer creëren. Wat ze zoeken? Vooral tips, want een stadscheque hebben ze al gekregen. Veel kan de jury niet betekenen, maar een aanmoediging is op zijn plaats. "Het geld is er, de creativiteit ook. Hopelijk gaat het lukken en we zien je graag volgend jaar terug met goed nieuws'', aldus de jury.

Bedrijvigheid
Wanneer de presentaties klaar zijn, de cheques zijn verdeeld en de prijzen in ontvangst zijn genomen kunnen de tientallen bezoekers eindelijk gebruikmaken van hun felbegeerde muntje. De mannen achter de bar rennen af en aan met glazen Deventer bier. Wat er van de initiatieven terechtkomt zullen we de komende maanden ontdekken. Hopelijk enteren we de stad onder een rood-witte finishvlag, genieten we van het vele groen, rusten we uit op een bankje voor de Broederenkerk, eten we iets in de Duivengang en doen we een drankje op het stadsstrand of in de Stadshof.

23 -1-2018
RONDEEL CINEMA – A LEGACY OF MIES AND KING
Wat doe je met een bibliotheek die in de jaren zestig is ontworpen door architect Ludwig Mies van der Rohe en is vernoemd naar Martin Luther King Jr.? Deze vraag moest Francine Houben (creatief directeur Mecanoo) beantwoorden toen zij de opdracht kreeg de centrale bibliotheek van Washington een nieuwe toekomst te geven. Architectuurcentrum Rondeel vertoont in samenwerking met filmhuis De Keizer de documentaire op dinsdag 20 februari.
De film wordt ingeleid door architect Stefan Lakkas en directeur-bestuurder Alice van Diepen van de Bibliotheek Deventer.
Een dergelijke opgave vereist een grondige analyse van de architectuur en begrip voor de keuzes van de ontwerper. Maar ook inzicht in de tijd waarin de bibliotheek tot stand kwam. Dit waren de zestiger jaren waarin de behoefte om radicaal te breken met oude structuren tot grote maatschappelijke veranderingen leidde. Modernist Mies van der Rohe ontwierp een tijdloos gebouw. Een voor die tijd moderne bibliotheek die ruimte bood aan de nieuwe opvattingen en inzichten over bibliotheken. In diezelfde tijd groeide Martin Luther King Jr. uit tot icoon van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging. Vier jaar na zijn gewelddadige dood werd in 1972 de Martin Luther King Jr. Memorial Library geopend.

De documentaire volgt de architect Francine Houben terwijl zij heden en verleden onderzoekt om de bibliotheek van de toekomst te kunnen vormgeven. Ze duikt in de archieven, ontmoet de laatste tijdgenoten van Mies en King, spreekt met de huidige bezoekers en neemt deel aan de vredesmars op Martin Luther King Day. Tijdens haar zoektocht kijken zowel de naamgever als de oorspronkelijke architect kritisch over haar schouders mee.
Stefan Lakkas, architect AvB BNA, geeft een inleiding.
Zijn interesse voor Mies van der Rohe ontstond toen hij kennismaakte met het meesterwerk van deze architect in Brno (Tsjechië), de villa Tugendhat. De villa uit 1930 geldt als een juweeltje van het functionalisme en en kenmerkt zich door open heldere ruimten, liefde voor het materiaal en technische implementatie.

Veertig jaar later, in 1972, is aan andere kant van de wereld, in Washington DC, de enige bibliotheek van Mies van der Rohe opgeleverd. Maar ook architectonische monumenten raken in verval of voldoen, door bijvoorbeeld veranderende opvattingen en eisen, niet meer aan de ruimtebehoefte die een gebruiker stelt aan zijn huisvesting. En uiteindelijk komt dan de vraag: wat nu? Dit zijn de ingrediënten voor een interessante en gevarieerde eerste RONDEEL CINEMA in 2018.
Stefan Lakkas geeft een beeld van de waarde van de architectuur van Mies van der Rohe en doet dit o.a. aan de hand van de bewogen geschiedenis van villa Tugenthat en de respectvolle restauratie van de villa in 2010-2012.
Tot besluit zal Alice van Diepen, directeur van de bibliotheek in Deventer, vanuit het perspectief van de 'gebruiker' een korte inkijk geven op de aanleiding voor en het nieuwe pand van de bibliotheek aan de Stromarkt in Deventer.

13 -3-2018

SYMPOSIUM 'BEWONERS AAN ZET'
ENERGIETRANSITIE IN DE CLEANTECH REGIO

Onder de titel 'Bewoners aan zet' organiseerde Architectuurcentrum Rondeel uit Deventer samen met Architectuurcentrum Bouwhuis uit Apeldoorn op 13 maart 2018 het symposium in de voormalige gasfabriek aan de Zutphenseweg in Deventer. Onderwerp van gesprek waren de uitdagingen waarvoor de samenleving wordt gesteld in de energietransitie, de overgang van energie uit fossiele brandstof naar duurzaam geproduceerde energie. Hierin werd de rol en positie van de bewoner/burger speciaal onder de aandacht gebracht.

In het ochtendprogramma ging, na een openingswoord door Hans Menke, van Architectuurcentrum Bouwhuis, de aandacht naar drie buitenlandse initiatieven. Wetenschapsjournalist Marcel Crok trad deze dag op als moderator.
Als eerste sprak Søren Hermansen, van de Energiakademi in Denemarken, over de wijze waarop hij met de Deense overheid en de lokale bevolking van ongeveer 4000 mensen, het eiland Samsø in tien jaar tijd volledig energie zelfvoorzienend heeft gemaakt op basis van duurzaam lokaal geproduceerde energie. Doorslaggevend daarbij was de nagenoeg unanieme steun van de bevolking en de eerlijke voorlichting en transparantie tijdens de realisatie van dit ambitieuze plan.

Stedenbouwkundige Guido Walraven zette uiteen hoe de gemeente Saerbeck (Duitsland), door deel te nemen aan de door de deelstaat Noordrijn-Westfalen uitgeschreven prijsvraag voor het realiseren van een klimaat neutrale gemeente, hun ambities waar hebben kunnen maken. Door het winnen van deze competitie is deze gemeente in staat geweest de voorgestelde plannen ook daadwerkelijk uit te voeren. Het resultaat is dat de gemeente Saerbeck nu in staat is volledig zelfvoorzienend te zijn in hun eigen energie behoefte en zelfs aanzienlijk meer. Met zonnepanelen op openbare en particuliere gebouwen, een zonnepark op een voormalig ammunitieterrein, lokaal verwarmingsnetwerk op basis van houtverbranding en een biomassa-installatie draaiend op biologisch afval uit de regio. Dit alles op basis van lokale financiering en veel aandacht voor voorlichting en educatie en zeer hoge participatiegraad van de bevolking van Saerbeck, van jong tot oud.

Hans-Jorg Schwander, directeur van de Innovation Academy in Freiburg (Duitsland) kreeg daarna het woord om toe te lichten waarom Freiburg de titel 'Green City' draagt. De kiem hiervoor was al gelegd in de jaren '70 van de vorige eeuw. Het verzet tegen het toepassen van kernenergie leidde tot een nieuw bewustzijn dat de aanzet is geweest voor de vele plannen die daarna door de stad en particulieren zijn ondernomen. Daarbij valt te denken regionale zonneparken, renovatie van de woningvoorraad, ontwikkelen van stadsdelen met alle voorzieningen om een goed leven te leiden, markten voor lokale producenten, het terugdringen van de auto in de binnenstad en het vitaliseren van het openbaar vervoer en ook hier gold het participeren van de burger in deze stroom van veranderingen.

De vragenronde voorafgaand aan de lunch leverde nog een paar interessante waarnemingen op:

- Problematiek van energieopslag is de grote uitdaging voor de komende jaren
- Verandering vraagt om dappere politici, zet door en trek je niet teveel aan van de politiek
- De rekenmodellen in kostenvergelijkingen tussen fossiele en duurzame energie houden geen rekening met het herstel van schade die door fossiele energie wordt veroorzaakt

Tijdens de middagsessie kwamen de Nederlandse initiatieven aan bod, alhoewel Nederland voorlaatste is op de EU-lijst duurzame energie, gebeurt er op kleinere schaal in ons land heel veel en zijn er hoopgevende signalen voor de toekomst. Uit al deze voorbeelden blijkt dat ook kleinere initiatieven een opstap kunnen zijn naar breed gedragen oplossingen.

In het dorp Heeten tussen Deventer en Raalte is het kleinschalige energieproject Gridflex gerealiseerd. Dominique Doedens van Escozon en Peter Stam van Endona lichtten in duo-presentatie het project toe. Op basis van lokaal geproduceerde duurzame energie, zonnepanelen op de daken van de 47 deelnemende huizen (100% van de buurt) in combinatie met 'smart' ICT oplossingen, krijgen de mensen actueel en accuraat inzicht in hun energieverbruik. Dit heeft al een geleid tot gedragsverandering bij de bewoners. Een buurtteam bestaande uit vijf bewoners uit de wijk heeft zich met alle kracht ingezet om het project een succes te laten worden. Buurkracht, een onafhankelijk initiatief om lokale energieprojecten met raad en daad te ondersteunen, is daarbij van grote waarde geweest. Uitbreiding naar de hele wijk ligt in het verschiet. Tegelijk met dit project loopt er een experiment met de opslag van energie in zeezout batterijen van Dr. Ten van innovator en wetenschapper Marnix ten Kortenaar. Het motto van Heeten is: 'Nul op de trafo'.

André Zeijseink, bewoner van het dorp Loenen en initiatiefnemer van LoenenEnergieneutraal, schetste de ontwikkeling

van Loenen op weg naar energieneutraliteit. Het begon allemaal met de in 2013 door de gemeente Apeldoorn uitgeschreven wedstrijd 'Energieke dorpen', met de hieruit voortgevloeide subsidie van ff200.000,- werd het fonds LEF (Loenen Energie Fonds) opgezet om hieruit lokale isolatie projecten te steunen. Door het verstrekken van leningen, keerde deels het geld terug in het fonds zodat het herhaald kan worden ingezet, een revolverend fonds. Veel tijd werd gestoken in het verkrijgen van draagvlak van de burger, informatieverstrekking en educatie, overleg met overheden, dat alles met veel inzet van vrijwilligers. 75% van de inspanningen zijn sociaal van karakter, techniek vraagt zo'n 25%. Het traject naar energieneutraliteit is nog lang. Tijd en geld wordt nu ingezet voor opschaling en professionalisering voor het tijdvak 2015-2025. Er worden inmiddels al stappen gezet voor de aanstaande gastransitie. Het einddoel is op basis van een community gebaseerde virtuele energiecentrale als de lokale energie-infrastructuur voor duurzame opwekking richting de 100%. Met dit project ontstond er ook heel veel energie onder de mensen in Loenen.

Cyp Wagenaar van ZutphenEnergie belichtte hoe de samenwerking van vier energiecorporaties heeft geleid tot een groeiend draagvlak onder de bewoners van de betrokken dorpen voor het gezamenlijk vaststellen van de locatie voor windmolens. Het gaat hier om drie windmolens. Objectieve voorlichting en het ontkrachten van bestaande vooroordelen waren daarin uitermate belangrijk, visualisering is daarbij een goed bruikbaar hulpmiddel. Uitgaande van het principe dat de bevolking naast het aanvaarden van de lasten ook van de lusten moet kunnen genieten, is mede gekozen voor de mogelijkheid van financiële participatie door inwoners tegen een aantrekkelijke rente. Het zal nog zo'n twee tot drie jaar duren voor de molens er daadwerkelijk staan.

Daarna was het de beurt aan Rianne Albers-Schouten, proces manager bij Witteveen + Bos uit Deventer, om haar ervaringen met de Denktank Ruimtelijke Visie Voorst te delen. Uit de 25 aanmeldingen voor deelname aan de denktank zijn uiteindelijk twaalf personen geselecteerd rekening houdend met factoren woonplaats, expertise, beroep en dergelijke. De Denktank had zich ten doel gesteld een gezamenlijk inspiratiedocument op te stellen voor de gemeente. De begrippen identiteit, kernwaarden en samenhangende thema's vormden de basis voor het inspiratiedocument met speciale aandacht voor het thema 'Energie en Klimaat'. Er ligt nu een toekomstvisie voor Voorst, vervolgens moet deze concreet gemaakt worden. In de programma's van de partijen die nu aan de verkiezing van een nieuwe gemeenteraad meedoen, is weinig concreets te ontdekken. Op basis van de uitkomsten van de Denktank is inmiddels een vergunning afgegeven voor een zonnepark. De voor- en nadelen van deze aanpak zoals ervaren door Rianne zijn: pluspunten: participatie via bottom-up, kennen van ontwikkelingen in regio, werken met experts, leden durven keuzes te maken door vrije rol en niet politiek gebonden. Minpunten: beperkte capaciteit (het is vrijwilligerswerk), leden kunnen niet aangesproken worden op de kwaliteit van het werk, inspiratiedocument niet concreet, weerstand vanuit de gemeenteraad.

Met als titel 'Samen bouwen voor de toekomst' brengt Henk Laheij het CPO project Groenewoud voor het voetlicht. In zijn zoektocht naar een levensloopbestendige woning, werd het idee geboren om te zien of dat met een CPO constructie mogelijk zou zijn. CPO, dat staat voor Collectief Particulier Opdrachtgeverschap, is een zeer geschikte constructie om kleinschalige bouwprojecten te realiseren. De eerste stappen werden gezet met de oprichting van een vereniging waarvan alle twaalf deelnemers lid waren. De leden hadden vergelijkbare woonwensen zoals levensloopbestendig en energiezuinig maar konden dat niet vinden beschikbare of nog te bouwen projecten. Gezamenlijk worden de kosten gedragen en worden de verdere stappen ondernomen met de architect. Leden dragen tot de daadwerkelijke bouw een aanvang neemt, een beperkt risico. Het is een zeer intensief proces en er is een bouwteam die tijdens de realisatie alles volgt. Er was sprake van een zeer strikte budgetbewaking. Bijna een jaar geleden zijn de woningen opgeleverd en in gebruik genomen. Er is geen vereniging van eigenaren omdat elk lid zijn eigen woning in particulier bezit heeft zonder gezamenlijke voorzieningen. Ieder is vrij in de manier waarop hij zijn zaken regelt. Er zijn gezamenlijke initiatieven op volledige vrijwilligheid, geen onderlinge verplichtingen. Op de vraag aan Henk Laheij of hij het nog een keer zou doen, antwoordt hij na enige aarzeling met "Nee", niettemin is hij ontzettend blij met het eindresultaat.

Als laatste spreker was aan de beurt Marjolein Tillema, die namens 'Power in de Huiskamer', Ton Ceelie verving. De wijk Kerschoten in Apeldoorn is in de jaren '60 van de vorige eeuw tot stand gekomen, een periode waarin het woord energieneutraal waarschijnlijk nog niet eens bestond. Nu streeft 'Power in de huiskamer' om Kerschoten energieneutraal te krijgen. Op landelijk niveau is vastgesteld dat wijken uit die periode zich vooral moet richten op drie maatregelen: maximaal isoleren, distributie van warmte en grootschalig opwekken van elektriciteit. Er is voor de volgende aanpak gekozen: klankbordgroep bewoners, doetank met organisaties en een ankertank

met wethouder en directie woningcorporaties. Het is gelukt op basis van deze maatregelen aanzienlijke besparingen te realiseren tussen 2008 en 2016. Ze zijn de eerste postcoderoos-coöperatie in Apeldoorn. Voor het vergroten van de energiebewustwording is er een energieregisseur die de bewoners bijstaat bij al hun energievragen, laagdrempelig op huiskamer niveau. Vanaf 2 april 2018 gaat er een elektrische auto rijden in de wijk voor kleinschalig vervoer binnen de wijk, afhankelijk van de ontwikkeling zal uitbreiding tot de mogelijkheden behoren. Toch gaan men een onzekere toekomst tegemoet met tal van dilemma's, waaronder de beschikbaarheid van vrijwilligers, visie op uitrol stadswarmte, financiering en geloofwaardigheid in besparingen en verdere ontwikkelingen. Aan de inzet van Marjolein Tillema en het initiatief 'Power in de huiskamer' zal het niet liggen.

Onder dankzegging aan alle sprekers sluit Ulrike Weiss, van Architectuurcentrum Rondeel, het symposium af met een korte samenvatting, waarna alle deelnemers nog een afsluitende borrel werd aangeboden.

22-03-2018

DEVENTER ALS EUROPESE HOTSPOT VOOR HEDENDAAGSE KUNST?

Diepenvener Koos Hoogland wil een museum voor hedendaagse kunst met internationale allure in Deventer. Een iconisch cultureel centrum dat meer dan 100.000 bezoekers per jaar naar de Koekstad moet halen. Is het realistisch? En hoe maak je het succesvol? We zochten het uit tijdens de debatavond "Verdienen wij een museum voor Hedendaagse Kunst?", met Koos Hoogland en toparchitect Hans van Heeswijk.

Geert Grote zit deze avond rustig een boek te lezen, op de muurschildering in het Geert Grootehuis in Deventer. Voor hem stroomt de zaal vol met mensen en test avondvoorzitter Andries van den Berg de microfoon, met enkele snerpende pieptonen als gevolg. Het is maar de vraag wat de sobere Middeleeuwse kerkhervormer van deze avond had gevonden. Een debatavond over de bouw van een museum voor hedendaagse kunst in Deventer. Niet omdat het per se moet, niet omdat we met een enorme lading kunst in onze maag zitten, maar omdat het een groep mensen gewoon een goed idee lijkt.

Museum voor Hedendaagse Kunst

Die groep mensen wordt aangevoerd door Koos Hoogland, voormalig vastgoedjurist en kunstliefhebber uit Diepenveen. Zijn idee voor een museum ontstond tijdens een fietstocht over de Bandijk in Terwolde. "Ik keek naar het uitzicht en de uiterwaarden en dacht: dit verdient een museum.'' Samen met andere enthousiastelingen van stichting EICAS (European Institute for Contemporary Art and Science) zoekt hij daarvoor een geschikte plek in de Stedendriehoek, met Deventer als zeer reële optie. Het Hartenaasje zou voor een nieuwbouwmuseum perfect zijn, maar de groep biedt nu mee voor het Hegius-pand aan de Nieuwe Markt, dat door de Gemeente Deventer te koop werd gezet.

Culturele hotspot

Hoogland ziet het helemaal voor zich. "Het museum moet een bruisende culturele hotspot worden. We zouden een collectie willen van de ZERO-nul-beweging (1958-1966). Kunst die de bezoeker bevraagt, uitdaagt en een onderzoekend karakter heeft. We kunnen het pand commercieel gebruiken door er een stijlvolle museumwinkel in te plaatsen, met designartikelen. Een extern toegankelijke koffiebar en eetgelegenheid kunnen sfeervolle toevoegingen zijn. Er kunnen dansvoorstellingen worden gehouden, een bar worden geopend, allemaal op een perfect gelegen locatie in de stad. Het kan een klein Westergasfabriekje worden.''

Collectie

De collectie zou moeten worden samengesteld uit de verzamelingen van verschillende collectioneurs. ''Babyboomers die kleiner gaan wonen en hun kunstverzameling onderdak willen geven'', aldus Hoogland. En hoe zit het met de bezoekers? "Het museum moet internationale potentie hebben. Door de centrale ligging ten tussen de Randstad en het Ruhrgebied hebben we een bereik van 13.000.000 mensen. We gaan die echt niet allemaal naar de Stedendriehoek halen, maar één procent moet toch te doen zijn.''

Moeizame steun

Hoe graag hij het ook wil, Hoogland kan nog niet té concreet denken. Het museum is slechts een wens. Om het tot een succesvolle uitvoering te brengen heeft hij 'een upgrade' nodig, beseft hij. "Overheden moeten hier achter gaan staan en het initiatief vleugels geven. Met de juiste steun kan het zelfs een Europese Regionale Ontwikkeling worden, waarmee we recht hebben op Europese subsidies."

Die steun van de gemeente is echter een probleem. Hoogland ontmoette een dichte deur bij wethouder Rorink. De initiatiefnemer schuift zijn ongenoegen niet onder stoelen of banken: "Deventer gooit op dit moment haar kroonjuwelen op de markt, voor de hoogste bieder. Straks wordt het Hegiuspand gekocht

door een ontwikkelaar of een casinobaas en kan de gemeente al het geld dat ze innen in de bodemloze put van het Viking-project storten. We hebben durf, enthousiasme en een wethouder met visie nodig. Dan kunnen we dit project tot een succes maken."

Succesvol uiterlijk
Of het museum er komt is dus nog afwachten, al lijkt de overgrote meerderheid van de aanwezigen groot voorstander. Mocht het zo ver komen dan zou er maar één persoon verantwoordelijk moeten zijn voor de (ver)bouw: Hans van Heeswijk. De Amsterdamse architect was betrokken bij de verbouw van het Mauritshuis, het Van Gogh-museum en de Hermitage in Amsterdam en ontwierp museum MORE in Gorssel. Alle vier musea en alle vier enorm succesvol. Mede dankzij het ontwerp.

Centrale hal
"Musea zijn toeristenmachines geworden, die concurrentie moeten verslaan'', stelt Van Heeswijk realistisch en weinig romantisch. "Daarom moet het ontwerp succes in de hand werken. Een goed voorbeeld is een gebouw begrijpelijk maken voor het publiek. Bezoekers willen begrijpen waar ze zijn en waar ze heen moeten.'' Van Heeswijk gebruikte daarvoor zowel bij het Mauritshuis als bij het Van Gogh-museum de 'truc van de grote hal'. "Door een grote centrale, lege hal te gebruiken, waar je bij voorkeur van boven binnenkomt, houden bezoekers overzicht. Ze kunnen altijd terug naar dit centrale punt en het geeft duidelijkheid en rust.'' Om zijn standpunt kracht bij te zetten tovert Van Heeswijk foto's van het Louvre tevoorschijn. Jarenlang een doolhof, maar sinds de bouw van de glazen piramide en de centrale hal een stuk duidelijker voor toeristen. En daardoor nog succesvoller.

Lichtgebruik
De tweede en derde sleutels tot succes zijn het juiste gebruik van zichtlijnen en daglicht. De Hermitage in Amsterdam was een voormalig verpleeghuis. Met kleine ramen, kleine kamertjes en weinig licht. Toch zag Van Heeswijk kansen. "Door de prachtige binnentuin en de symmetrie was het gebouw uitermate geschikt als museum. De twee zijvleugels hebben we ingedeeld met één grote zaal voor grote tentoonstellingen en de voormalige slaapkamers voor kleinere tentoonstellingen.''
Je kunt altijd 'ver kijken' in de Hermitage. Dat is niet toevallig. "Lange zichtlijnen geven een overzichtelijk gevoel. We zorgden er bovendien voor dat er altijd daglicht te zien is aan het einde van de zichtlijn. Mensen zijn van nature niet geneigd om naar het donker te lopen. Door licht tactisch te gebruiken nodig je mensen onbewust uit om verder te lopen.''

Het publiek is muisstil wanneer Van Heeswijk uitwijdt over zijn verschillende projecten. Zijn verhaal biedt een mooie inkijk in de rol van architectuur bij succesvolle musea. En zeker het ontwerp van het Hermitage-gebouw kan, vanwege de vorm, een inspiratiebron vormen voor de renovatie van het Hegius-pand. Áls dit pand natuurlijk wordt aangekocht.

Hoe verder?
Want of dat gaat lukken is een kwestie van afwachten. Bovendien kraakt het publiek enkele kritische noten bij het plan. "Ik mis het enthousiasme. Spiegel ons voor waar je naartoe wil, concreet en met vuur. Zo gaat het niet lukken'', zegt één van de toeschouwers. Meerdere aanwezigen hebben hun vraagtekens bij de volgorde van het plan. "Je zou toch eerst een collectie moeten hebben, en dan pas na moeten denken over een pand?'', vraagt een vrouw zich hardop af. "Maar de collectie gaat goed komen. We hebben genoeg contact met collectioneurs'', verzekert Hoogland. Mieke Conijn van het Kunstenlab ziet wel degelijk potentie. "Het zou Deventer de kans geven om zich goed te positioneren tussen Arnhem, Apeldoorn en Zwolle. Wellicht is het wel een idee om vóór de bouw van het museum al met wisselende hedendaagse collecties bekendheid te genereren.'' Wellicht worden deze immers zo succesvol dat de gemeente geïnteresseerd raakt om mee te denken. Een voormalig wethouder biedt bovendien aan het cynisme van Hoogland weg te nemen en een goede dialoog op te zetten met de gemeente. Voormalig PvdA-wethouder Jan Bugter staat achter het plan, maar acht het verstandig de gemeente Deventer te verzekeren dat ze niet financieel hoeft bij te springen wanneer het museum verlies draait. "Daar heb ik iets voor bedacht'', zegt Hoogland. "Voor de eerste 100.000 bezoekers hoeft de gemeente niets te betalen. Daarna betalen ze een euro subsidie per bezoeker.''

De vele kritische vragen tonen aan dat Hoogland nog kan werken aan de marketing van zijn plan. Met groot maatschappelijk draagvlak kan hij sterker de onderhandelingen in en wellicht meer voor elkaar krijgen bij potentiële partners.
De eerste stap is vanavond gezet. Het publiek applaudisseert voor de sprekers en de presentator. Geert Grote blijft onbewogen zitten met zijn boek in de hand.

04-04-2018
MARIA KONINGINKERK KRIJGT ANDER GEZICHT, EN EEN ANDER GELOOF
Architectuurcentrum Rondeel kijkt binnen bij de voormalige Maria Koninginkerk aan het Mariënburghplein. De kerk

onderging een ware metamorfose. Niet alleen door de opvallende nieuwbouw, ook door de vernieuwde kerkelijke invulling. De katholieke kerk is vanaf 22 april de thuisbasis van de gereformeerde gemeente 3GK.

Licht
De massief houten klapdeuren gaan teleurstellend makkelijk open bij de hoofdingang van de Maria Koninginkerk aan het Mariënburghplein. Ach, hoe had het ook anders gekund, de kerk is net onderworpen aan een grondige renovatie. Binnen heerst serene rust terwijl de eerste bezoekers onderzoeken door de kerkzaal schuifelen. De donkere houten kerkbanken zijn verdwenen. Net als de roodbruine tinten. Het oogt fris, licht, zelfs om 8 uur 's avonds. Uit de speakers klinkt zacht religieus gezang met een popmuzieksausje. Camera's volgen de bezoekers. Frank van Unen, Rondeel-programmaraadslid en initiator van deze bezichtiging, test het geluid van de microfoon.

Nieuwe tijd
De kerkzaal is omgeven door galerijen met romaanse bogen. In de muren zien we enkele apostelkruizen. Daar houdt de zweem van katholicisme wel op. De imponerende bladgouden Maria op de achterwand is weggewerkt achter een witte muur en de heiligenbeelden zijn verdwenen. Op de Heilige Antonius na, die een eervolle plek op de bar heeft gekregen. De voorheen katholieke Maria Koninginkerk is tegenwoordig de Koningskerk, de thuisbasis van 3GK, een samenwerkingsverband van drie gereformeerde gemeenten in Deventer. En daarbij past een moderner en soberder uiterlijk.

Koningskerk
"We hebben de meeste beelden teruggegeven en een enkeling gehouden. Het Maria-kunstwerk past niet bij ons geloof, maar we hebben het wel geconserveerd achter de muur. De naam moest wat ons betreft ook anders, maar we hebben het wel als eerbetoon de Koningskerk genoemd'', zegt Jan Douwe Schriemer van de bouwcommissie van 3GK. "De banken hebben we ook hergebruikt. Daar zijn nu de treden naar het podium van gemaakt.''

Met de (ver)bouw van de Koningskerk is 3GK eindelijk voorzien van een eigen plek. Na de fusie van de drie gemeenten werd al sinds 2008 gezocht naar één geschikte locatie voor de 1100 leden. Er werd gekeken bij de Vianneykerk, de Heilige Hartkerk, het Open Hof, de voormalige Borgloschool en zelfs een bedrijfspand aan de A1. Er werd nieuwbouw onderzocht aan de Holterweg, maar niets leidde tot eensluidend enthousiasme.

Eisen
Met een programma van eisen in de hand zocht de bouwcommissie verder. "Het programma was opgedeeld in zachte en harde eisen'', vertelt Schriemer. "De harde eisen waren dat er minimaal 750 zitplaatsen moesten zijn, een goede keuken, minimaal 8 zalen, ruimte voor ontmoetingen, de mogelijkheid tot goede audiovisuele ondersteuning en goede akoestiek. De zachte eisen waren: een moderne uitstraling, veel licht en een open karakter, een markant gebouw en een herkenbare kerk.'' De Koningskerk werd te klein geacht, tot er eens binnen werd gekeken. Een perfecte plek, zo bleek na een proefdienst. Met enkele aanpassingen uiteraard.

Gewaagde nieuwbouw
De kerk werd aangekocht in 2015, nadat deze door kardinaal Van Eijk was ontdaan van de katholieke bestemming. Daarna legde 3GK architecten de uitdaging voor om van het oude kerkgebouw een modern en multifunctioneel geheel te maken. Steven van Kooten uit Ouddorp (Zuid-Holland) kwam met het beste ontwerp, al was hij daar zelf nog niet zeker van. "Ik heb wel behoorlijk out-of-the-box gedacht'', zegt de architect.
"Het was de bedoeling dat de pastorie en het verbindingsstuk met de kerk behouden zouden blijven. Ik koos er echter voor om dit deel te slopen en te vervangen door nieuwbouw. Een modern, transparant gebouw contrasteert mooi met het oude, gesloten, kerkgebouw. Door het baksteengebruik hebben we toch eenheid weten te creëren. Bovendien bood nieuwbouw goede kansen voor verschillende zalen, een ontmoetingsruimte, een goede keuken en een moderne uitstraling.''
Dat is goed gelukt. In de nieuwbouw zijn verschillende ruimtes en zalen beschikbaar voor allerlei activiteiten. Een belangrijk deel zal worden gebruikt om kinderen op te vangen tijdens kerkdiensten, vertelt Schriemer. "Zij krijgen hier op hun eigen niveau de dienst mee.'' Anderen kunnen voor vergaderingen of bijeenkomsten worden gebruikt. In de centrale hal, bij de entree, wordt eveneens een ontmoetingsplek gecreëerd, met uitzicht op de (in de toekomst) weelderige tuin.

Frisse kerk
De moderne, lichte stijl van de nieuwbouw werd doorgevoerd in het kerkgebouw. Van Kooten: "We hebben vrijwel alles lichter gemaakt. Het plafond speelt daarin een belangrijke rol. De witte houten panelen geven een fris effect, en door de wanden van de zijbeuken wit te schilderen creëren we een mooi contrast met de bakstenen bogen. Er wordt gespeeld met licht.'' Ook het podium werd grondig aangepakt. "Dit is een stuk groter geworden om plaats te bieden voor een band of een koor. Achter het podium is een witte wand geplaatst, waar we op een

eigenwijze manier de Romaanse bogen terugbrengen.'' Dat 'eigenwijze' betekent een totaal asymmetrisch bogenpatroon. Lastig voor tekstschrijvers met autistische trekjes, maar erg voordelig voor de kerk, zo blijkt: "Doordat sommige bogen lager zijn blijft er een wit vlak vrij in het midden. Dat is om de beamer op te projecteren'', vertelt een lid van de gemeente. "Praktisch en mooi dus."

Gebouw als middel

De gemeenteleden zijn trots op hun nieuwe kerk. Al is uiterlijk vertoon natuurlijk niet echt iets waar een protestant waarde aan hecht. "Het is de paradox van het protestantse kerkgebouw. Eigenlijk is een boerenkar voor protestanten voldoende om God te vereren. Maar sinds het begin van de 20e eeuw mag de protestantse kerk gezien worden. Het motto werd: als je een kerk bouwt, zet dan ook écht wat neer'', zegt predikant Wim van Wijk. Maar hoe mooi de Koningskerk ook is geworden, het gebouw blijft slechts een middel. "Het draait uiteindelijk om mensen. We willen een plek in de wijk vormen waar God wordt vereerd, waar mensen elkaar ontmoeten en waar we openstaan voor iedereen. Een plek voor de samenleving."
De komende weken wordt nog gewerkt aan de laatste details. Benieuwd hoe hij eruit ziet? De eerste keer dat de Koningskerk écht opengaat voor de samenleving is op zondag 22 april.

12-4-18

BIJEENKOMST OVER DE TOEKOMST VAN DE DEVENTER BERGWEIDE

Na verwelkoming door gastheer Jan de Bruin, plantmanager van de Ardagh Group, en presentatie van het boek "Bergweide" door Jaap Niemantsverdriet van de SIED, stelt moderator Ellen Schild de sprekers aan het ruim zestigkoppig publiek voor. Dennis Laing, de voormalig projectmanager ontwikkeling Havenkwartier, nu betrokken bij "Ruimte voor de rivier"; Han Beumer, manager stadsontwikkeling gemeente Deventer; Hans Heilen, ontwikkelaar ruimtelijke projecten.

Deze drie deskundigen is vooraf gevraagd een stelling te bedenken, waarop zij met elkaar en met de betrokken aanwezigen van gedachten konden wisselen. Han Beumer poneert als eerste stelling: Geen grootschalige transformatie, dan de huidige Bergweide. Hierop toelichtend: Voor alternatieve woon-werkvormen biedt Deventer-stad ruimte genoeg, die daar beter op toegerust is. Voor maakindustrie is de schaarse ruimte die nu beschikbaar is noodzakelijk.

Hier brengt Laing tegenin grote behoefte te zien in "wonen bij het werk", in de komende 10 jaar streven we toch naar nog 3000 woningen in Deventer erbij. Beumer werpt tegen dat hiervoor ruimte genoeg in Deventer beschikbaar is (en komt), die tevens betere ruimte biedt dan elders direct buiten de stad.
Laing stelt dat in de Bergweide de primaire plek te vinden voor zowel woon als werkmogelijkheid. Hij vindt nu er in de huidige situatie zowel geld als mankracht beschikbaar is, dat de tijd rijp is om transformatie toe te passen. Vanuit het publiek komt de reactie dat niet iedere nieuwe bewoner zich vooraf realiseert dat dat er naast het vele moois in een industriegebied, ook negatieve aspecten zijn aan het wonen te midden van de industrie, te denken valt aan geur of geluidsoverlast. Geconcludeerd wordt dat in het Havenkwartier, waar wonen en werken met elkaar vervlochten raken, men zich schikt naar de situatie en de situatie aangepast wordt aan bewoners.

De stelling die volgt is: "Houdt de authenticiteit vast". De 2e havenarm levert veel geluidsoverlast en is daarmee moeilijk om te vormen tot woongebied. Dit proces kost tijd. Geopperd wordt het haveneiland, als ruimte voor 150-200 arbeidsplaatsen en bewoning te ontwikkelen. Voorlopig heeft de gemeente hier nog geen plannen voor. "Hoe lang kan dit gaan duren?", is de vraag die in de discussie betrokken wordt vanuit het publiek en sprekers. Geopperd wordt dat zonder langdurig en standvastig commitment van de gemeente dit een heilloze weg is.
De vertegenwoordiger van "de poort van Deventer" stelt dat het van de grond trekken van initiatieven, zoals nu gebeurt in Bergweide 5 (zie plattegrond/omslag boek), denkend aan een S-park en McDonalds maar ook een containeroverslag, waar vrachtwagens af en aan blijven rijden, (7 per uur) geen geschikte woonplek zal zijn. Hoe moeten we dat ontwikkelen? In ieder geval samen met de bedrijven. Heilen stelt wel dat eis één aan een bedrijventerrein is in alle geval een goede logistiek. Vervolgens gaat het om robuustheid een veilige omgeving. Een mooie inrichting doet veel minder ter zake.

Stichting Oud Deventer vraagt zich af hoe je de historische waarde in het bestemmingsplan bewaakt. Gijs van Elk (SIED) brengt hier tegenin dat het altijd van belang blijft dat er financieel draagvlak moet zijn. Monumentwaarde hoeft niet per definitie allesbepalend te zijn. Het gaat er om wat de eigenaar vindt, wat zijn vervolgens de ontwikkelmogelijkheden, passend in diens doelstelling.

Een andere vraag die gesteld wordt is In hoeverre het bedrijventerrein A1 de Bergweide in de weg staat? Zou dit door de gemeente in Bergweide gepast kunnen worden? Laing geeft

aan dat A1 pas tegen 2025 in beeld komt. Het volgt Bergweide later gewoon op we zijn voorlopig bezig met ontwikkelen en realisatie van initiatieven in de Bergweide. Inmiddels komt de discussie, vanwege de geplande tijd, in de eindfase, voorlopig is men nog niet uitgepraat. Er wordt gesteld dat de sluis in ieder geval groter zou moeten. Als laatste opmerkingen wordt naar de situatie rond milieuzorg gevraagd. Beumer geeft aan dat er geen regenwater het riool zomaar ingaat. Er wordt beleid ontwikkeld om meer regen te infiltreren in de bodem. Bij reconstructie van wegen worden lekke rioolpijpen gebruikt onder het asfalt als regeninfiltratie. Ellen Schild sluit de discussie nu af maar tijdens de borrel praat men verder en worden afspraken voor (bilaterale) vervolg ontmoetingen afgesproken.

16-4-2018

HOE WIJ DE LEIDERS KUNNEN ZIJN DIE DE WERELD NODIG HEEFT

We bevinden ons in een transformatie naar een volgende fase in onze beschaving. Een fase waarin we als architecten, bouwers en stedenbouwkundig ontwerpers de kans hebben een betere, duurzamere wereld te creëren. Maar alleen als we de juiste mindset hebben. Ruud Veltenaar, futuroloog en bijzonder hoogleraar van MIT Boston en de London Business School, vertelt in het Stadhuis in Deventer wat daar voor nodig is.

Varkens

"Waar denkt u aan?", vraagt Ruud Veltenaar wanneer hij een foto van een gevlekt varken in een kooi laat zien. "Gekke oren'', zegt een vrouw. "De bio-industrie'', zegt een man. "Een varken'', kopt iemand in open doel. "Er is geen dier ter wereld dat qua DNA zo dicht bij de mens staat als dit varken'', begint Veltenaar. "Er wordt op dit moment succesvol geëxperimenteerd met het transplanteren van varkensorganen naar mensen. Varkens zijn een bron van belangrijke medicijnen voor mensen. Wat we hier op de foto zien is eigenlijk een wandelende medicijnkast. Deze dieren bieden ons enorme kansen.''

Het publiek heeft geen ongelijk, het doet niets verkeerd. Het denkt alleen nog op een traditionele manier. En dat moet veranderen, als we de wereld in deze cruciale fase een positieve draai willen geven. We moeten leren zien hoe we mensen en dingen om ons heen waardevol kunnen inzetten. Zeker de mensen die hier vanmiddag zijn. Architecten, stedenbouwkundigen en beleidsmakers die directe invloed hebben op hoe onze wereld eruit gaat zien.

Radicale verandering

We bevinden ons namelijk op een kantelpunt, vertelt Veltenaar. "De wereld gaat in de komende 10 jaar meer veranderen dan in de afgelopen twee eeuwen.'' De exponentiële groei van technologie en de erbarmelijke staat van ons klimaat drijven ons naar een andere benadering van onze maatschappij. "Een benadering die niet draait om welvaart, maar om welzijn. Van 'key performance indicators' en 'stakeholder value' naar meerwaarde voor zo veel mogelijk mensen. Van ego naar eco. En van ik naar ons."

De denkwijze van de twintigste eeuw heeft zijn tijd gehad. Het leidde tot een samenleving die was gericht op winst en geluk haalde uit bezit en welvaart. Een samenleving die werd gerund door managers, met korte termijndoelen en prestatiegerichte handelswijzen. "Die samenleving heeft ervoor gezorgd dat we in Europa zoveel aardse energiebronnen gebruiken dat we met dit tempo vijf planeten nodig zullen hebben om aan onze behoefte te blijven voldoen. Deze samenleving doet onze poolkappen smelten. Deze samenleving zorgde ervoor dat de permafrost in het komende decennium in zomermaanden zal ontdooien en meer methaan en CO^2 zal uitstoten dan we in 150 jaar hebben gebruikt. Deze samenleving vernietigde meer dan veertig procent van het fytoplankton en daarmee de longen van de aarde. Deze samenleving bracht ons naar een onbeheersbare klimaatcrisis'', zegt Veltenaar. "Die crisis zal in 2050 meer dan 1,5 miljard klimaatvluchtelingen als gevolg hebben. Daarvan zullen er miljoenen naar Europa komen en zeker een miljoen per jaar naar Nederland.''

Crisis

En hoe gek het ook klinkt, die crisis is precies wat we nodig hebben. Een onomkeerbaar en onoplosbaar probleem dat ons met de rug tegen de muur zet. De enige uitweg is een radicale verandering in onze omgang met elkaar en de planeet. Veltenaar: "Als er nu een hongerige leeuw deze zaal binnenloopt, gaan we dan ook allemaal met de armen over elkaar concluderen dat dit een groot probleem is? Nee toch? Waarom doen we dat dan wel met het grootste probleem dat we als mensheid tegen zijn gekomen? We moeten nu handelen."

Technologie

Tegelijkertijd zorgt een andere ontwikkeling voor een andere drijfveer. Exponentiële technologische vooruitgang brengt instituties aan het wankelen en brengt nieuwe hoofdrolspelers op het toneel. "Technologie democratiseert de wereld. Het maakt burgers belangrijke spelers in bijvoorbeeld onze energievoorziening. We zien verschillende bewonerscoöperaties

ontstaan op de Waddeneilanden. Texel wekt zoveel energie op dat er zo nu en dan goedkoop kan worden doorverkocht aan Den Helder en Ameland is hard op weg zelfvoorzienend te worden. Het is een begin. Met de huidige technieken zouden we Deventer kunnen indelen in vier gebieden, met ieder gebied een eigen coöperatie die energie opwekt en opslaat in een buurtbatterij. Als we dat zouden doen krijgen we energie tegen de helft van de kostprijs van een energieleverancier. Het wordt ook financieel steeds interessanter'', zegt Veltenaar. "Nu is het alleen nog wachten tot we intercontinentale transportsystemen voor energie ontwikkelen, we alle overschotten kunnen verspreiden en wereldwijd toegang hebben tot energie voor de prijs van enkel het transport.''

Wees de verandering

De noodzaak tot verandering is er. De middelen om te veranderen zijn er. In principe zijn alle ingrediënten aanwezig voor een duurzame 'smart' wereld. Veltenaar is dan ook optimistisch over de toekomst. Een verandering in mindset is echter noodzakelijk. "We moeten ons niet gedragen als managers, maar als leiders die zich laten sturen door universele morele waarden'', aldus de futuroloog.
De aanwezigen, betrokken bij de ontwikkeling van steden, zouden vanaf nu naast vormgeving en economische doelen ook vanuit sociale doelen moeten denken. "Die doelen zijn al netjes verzameld. Ze heten de Sustainable Development Goals en vormen een uniek framework voor de ontwikkeling van steden. Neem deze doelen op in je bedrijfsvoering en je bent een leider die automatisch toewerkt naar een smart city. Geen stad waarin alles door technologie wordt bestuurd, dat is niet smart. Een smart city is een duurzame plek waar mensen graag wonen.''
We hoeven niet allemaal Elon Musk te zijn, als we maar weten waar we naartoe willen en ons gedrag daarnaar vormen. Of zoals Veltenaar afsluit: "Wees de verandering die je wil zien.''

27-4-2018

EXPOSITIE – STADSLANDSCHAPPEN I.S.M. DEVENTER FOTOKRING

De Deventer Fotokring exposeert tot half juli in Architectuurcentrum Rondeel de resultaten van een drietal masterclasses stadslandschappen. Verschillende fotografen geven hun beeldende visie op het thema 'Stadslandschappen' in de expositie.

Wat zijn stadslandschappen? In ieder geval meer dan het bekende en schilderachtige straatje naar de Bergkerk. De fotografen zullen op geheel eigen wijze hun visie op het thema in beeld brengen. Dit levert prachtige artistieke beelden op. De foto's worden gemaakt tijdens een drietal 'masterclasses' in april, mei en juni bij Rondeel. Topfotografen Arij van der Stelt (tevens architect), Peter de Groot en Teun de Groot begeleiden de deelnemers aan de masterclasses.

Na ieder fotoweekend worden er weer nieuwe foto's toegevoegd aan de tentoonstelling, die voornamelijk worden gemaakt door leden van de Deventer Fotokring.

15-5-2018

RONDEEL CINEMA: IF YOU BUILD IT

Architectuurcentrum Rondeel organiseert i.s.m. filmhuis De Keizer op 15 mei Rondeel Cinema. Dit keer wordt de film 'IF YOU BUILD IT' vertoond. Voorafgaand aan de film vertellen leerlingen van de Capellenborg in Wijhe over hun 'Slim fietspad project'. Wat gebeurt er als je de wereld zou kunnen veranderen met een visie en een hamer? Dat is precies wat er gebeurt als een groep middelbare scholieren de vrijheid krijgt om hun eigen woonomgeving te veranderen. De film volgt ontwerper Emily Pilloton en architect Matt Miller, de klassieke idealisten die een uitzichtloze gemeenschap met werkeloosheid en armoede via ontwerpen proberen te verbeteren in project H. 'IF YOU BUILD IT' laat het uiterst moeizame proces zien van het motiveren van high school studenten en het schipperen met te weinig geld op het platteland in North Carolina. Maar uiteindelijk leidt het ontwerpproces in de context van crisis en uitzichtloosheid tot een geweldig resultaat.

26-6-2018

STADSCAFE: VLIEGENDE LAMPENKAPPEN EN AFGEZAAGDE REGENPIJPEN: DEVENTER WORDT MOOIER EN DUURZAMER

De Deventer winkelstraten worden, als het aan Jonneke Siebrand ligt, deze winter versierd met beschilderde lampenkappen, terwijl we in de zomer hittestress in de stad aanpakken. Deze creatieve ideeën werden met luid applaus begroet tijdens het vierde stadscafé, op 26 juni bij de Centrumgarage in Deventer.

Centrumgarage

Uw verslaggever zat handenwrijvend te wachten. Als hij bij de Centrumgarage in de binnenstad aan zou komen, zou de Smidsgang een metamorfose hebben ondergaan. Over de naargeestige steeg tussen de HEMA en The Sting zou een rood witte finishvlag zijn gedrapeerd met de woorden DEV-Enter op

de voorzijde. Het prijswinnende ontwerp van stedenbouwkundig ontwerper Marc Polman zou de entree van de stad de grandeur geven die het verdient.

Dat was in ieder geval het plan. Wanneer uw verslaggever arriveert is de Smidsgang nog steeds de kille doorgang die het was. “Omdat het pand van The Sting niet van baksteen maar van bordkarton bleek te zijn, zijn er wat constructieproblemen’’, grapt Thierry van Voorst tot Voorst van initiatiefnemer de Centrumgarage. “Helaas kunnen we daardoor de Smidsgang niet feestelijk openen vanavond, maar dit is slechts de laatste kleine hobbel die moet worden genomen.’’

Stadscafé
Vooruit. Dan moeten we maar extra genieten van de aankleding van het stadscafé. In de kelder van de garage is een heuse huiskamer verrezen. De Deventer stadsbussen schermen de ruimte af van de parkeerplaatsen, meubilair van kringloop De Cirkel geeft het een huiselijke ambiance en de bars van Kaldi en Piknik zorgen voor het benodigde evenementgevoel. Zelfs de sfeerloze TL-buizen zijn aangekleed met groen folie, om het licht te verzachten. Van Voorst tot Voorst staat er zelf ook van te kijken. “Dit is echt mooi geworden hè? Misschien moeten we hier maar vaker bijeenkomsten organiseren.’’

Eerdere initiatieven
Het vierde stadscafé staat ook een beetje in het teken van terugkijken op voorgaande edities. En wel op enkele mooie, en succesvolle, initiatieven. Eén daarvan is de vergroening van de Nieuwstraat. “Het is gewoon klaar”, verzucht Sjoukje Bouman terwijl ze een plaatje tevoorschijn tovert van de bloembakken voor het oude postkantoor. “Wat zes jaar geleden als idee begon is eindelijk klaar. Zaterdag gaan we het officieel openen. We zijn er heel blij mee.’’

Op een steenworp afstand van de Nieuwstraat wil vastgoedondernemer Elsbeth Boerboom het kruispunt Engestraat-Broederenstraat aankleden. “We willen op dit winderige doorgangsportaal een pleingevoel teweeg brengen. Wellicht met een kunstwerk, een boom, een fontein of een bankje. Na onze pitch in januari is er nu een begin gemaakt met een comité. We willen met de stadscheque Doesjka Majdandzic inhuren, na haar goede werk voor de Nieuwstraat.’’

Bart Mentink, eigenaar van El Popo, gebruikte zijn eerder gekregen stadscheque voor visualisaties van de Bouwershoek. De ‘vergeten’ hoek naast zijn restaurant verdient beter, vindt Mentink. “We kunnen de aanloop verbeteren, terrasschotten weghalen, de Amsterdammertjes verwijderen en eventueel een boom kappen. Nu willen we een reële kostenraming maken en daarmee naar de gemeente of provincie.’’

Nieuwe initiatieven
De initiatiefnemers van het Stadscafé (De Stadsbeweging, de gemeente Deventer, Stichting Binnenstadsmanagement en Architectuurcentrum Rondeel) kunnen met trots concluderen dat hun evenement de katalysator vormde voor veel goede ideeën. En nog beter: dat steeds meer initiatiefnemers het stadscafé weten te vinden. Dat blijkt ook vanavond.

Versierde lampenkappen
Zo wil nieuwbakken winkelier Jonneke Siebrand (Geluk van Deventer) de Deventer straten versieren met versierde lampenkappen die boven de straten hangen. “Vergelijkbaar met de paraplu’s, maar dan écht van de stad’’, zegt Siebrand. “Ik wil verschillende bewoners en ondernemers benaderen om lampenkappen te doneren en kunstenaars, kinderen en eventueel ouderen vragen de lampenkappen te versieren. Vervolgens zou ik ze het liefst in de wintermaanden ophangen. Wat is er mooier dan in de donkere maanden onze winkelstraten verlichten met sfeervolle lampenkappen?!’’ De jonge onderneemster ontvangt een daverend applaus van de aanwezigen.

Regenwaterambassadeurs
Hetzelfde geldt voor Edwin van der Strate, al moet het publiek iets langer nadenken bij zijn idee. Van der Strate wil zoveel mogelijk mensen bewegen om regenwaterambassadeur te worden. Wat dit betekent? “Zaag je regenpijp door en vang het op in je tuin. Klimaatverandering gaat komen, of we het nu geloven of niet. Juist in de binnenstad kunnen we met het gebruiken van regenwater, groene tuinen en eventueel groene daken en gevels veel hittestress voorkomen. We hopen met de stadscheque een eerste groep welwillende binnenstadsbewoners op gang te krijgen en daarmee anderen te inspireren.’’

Kus het Broederenplein wakker
Vlak naast het schakelpunt Engestraat-Broederenstraat ligt het Broederenplein. Een plein dat Dirk van den Broek dankbaar mag zijn, aangezien de supermarkt voor veel mensen de enige reden is om het plein te bezoeken. Het Broederenplein is doods. En daar moet verandering in komen, vindt Gabriël Bosch. Daarom wil hij met zijn project ‘Kus het Broederenplein wakker’ een evenement organiseren dat de potentie van de plek laat zien. Een markt, eettentjes, gezelligheid en overleg over de positionering van het plein. De jury is kritisch. “Het heeft wat

meer nodig dan een evenement", zegt Liesbeth van Asten. "Wie moet er wakker gekust worden? Wie moet kussen? Wat is het verhaal? Ik zie enthousiasme, maar mis het gevoel nog'', vult Michiel Flooren, lector Regio-ontwikkeling op Saxion aan. "Misschien kunnen archeologiestudenten de geschiedenis van de plek uitdiepen en van daaruit een sterker verhaal formuleren.''

1Tweetje

Waar de meeste initiatieven de stad mooier en duurzamer willen maken, wil Bianca Perik de stad succesvoller maken. Zij wil een werkplek oprichten waar studenten facilitaire dienstverlening kunnen worden opgeleid. Dit om aan de grote vraag aan praktisch geschoold personeel tegemoet te komen en een brug te slaan tussen opleiding en praktijk. De jury zoekt nog naar meerwaarde. "Ik merk dat je zoekende bent nog'', zegt Flooren. "Probeer eerst jouw kracht goed helder te hebben en onderzoek waar het reguliere onderwijs tekort schiet. Dan heb je een sterker plan.''

Uitreiking

In een korte pauze waarin de aanwezigen op de Piknik- en Kaldibar duiken trekt de jury zich terug in een hoekje. De initiatiefnemers in spanning achterlatend. Vooral voor jurylid Liesbeth van Asten is dit een bijzonder moment. Zij voert voor de laatste keer een juryoverleg met Anjo van den Brink en Michiel Flooren. Van Asten vertrekt bij Rentree en treedt in dienst bij een huisvester in Arnhem. "Ik kijk met heel veel plezier terug op mijn jaren als jurylid. Ik vind het geweldig dat in deze stad mensen met een idee een zetje in de rug krijgen.''
Haar afscheid gaat gepaard met een bijzonder cadeau bij de uitreiking, zo blijkt. Ze reikt namelijk niet één, maar twee stadscheques uit. Jonneke Siebrand wordt tweede in de verkiezing, maar krijgt tot haar verbazing alsnog een cheque in de handen. "Een mooi idee, dat sowieso uitgevoerd gaat worden. Daarom helpen we je graag een handje met deze cheque'', aldus Van Asten.

De 'winnaar' van de avond wordt Edwin van der Strate. Zijn initiatief 'De Regenwaterambassadeurs' krijgt eveneens een stadscheque. "Een belangrijk initiatief waarmee misschien ook de samenwerking met andere initiatieven kan worden gezocht'', aldus de jury.

3-7-2018

SERIOUS GAMING:
DIGITALE DEMOCRATIE - VEILIG FIETSPAD
Educatief project met leerlingen van de Capellenborg, school voor middelbaar onderwijs in Wijhe

Leerlingen van de Capellenborg denken na over een veiligere en betere fietsverbinding tussen Wijhe en Deventer. Met Geofort,een variant op het populaire spel Minecraft ontwerpen de leerlingen niet alleen een fietspad, ze ervaren ook hoe het is om raadslid of burgemeester te zijn. Architectuurcentrum Rondeel ondersteunt de leerlingen in dit proces.

Om leerlingen direct te kunnen betrekken is er gekozen voor een situatie waar de jongeren dagelijks mee te maken hebben. Elke schooldag fietsen er veel kinderen vanuit Deventer naar de Capellenborg en andersom. De Capellenborg krijgt regelmatig signalen van leerlingen en ouders over onveilige situaties op weg van en naar school. De leerlingen hebben in maart zelf foto's gemaakt van wat in hun ogen onveilige plekken op de route tussen Wijhe en Deventer zijn.

LEERLINGEN GAMEN FIETSPAD BIJ ELKAAR

Stentor, 24 februari 2018

Onveilig, noemen scholieren de fietsroute tussen Deventer en Wijhe. Dit voorjaar laten ze zien dat het beter kan.
Leerlingen van de Capellenborg in Wijhe gaan met een educatief computerspel Minecraft een veiliger en betere fietsverbinding tussen Wijhe en Deventer ontwerpen. Veel leerlingen, maar ook de school, vinden die route nu onveilig. Het project dient ook als voorbeeld om burgers meer bij het beleid van gemeenten en andere overheden te betrekken.

Wethouder Marcel Blind van Olst-Wijhe lost 6 maart het startschot voor het project, in juni worden de resultaten gepresenteerd. Het project is een initiatief van gemeenteraadslid Ralph Kronieger uit Olst, de Overijsselse Vereniging van Kleine Kernen en Architectuurcentrum Rondeel in Deventer. Bij het project zijn ook experts en bestuurders betrokken. Zo is er een informatiemarkt met een wijkagent, wegenbouwer en bijvoorbeeld stoplichtdeskundige, naast verkeersambtenaren van de gemeente en raadsleden. ,,Maar we draaien de rollen om. Het zijn de kinderen die vragen gaan stellen. Het is hun toekomst'', zegt Kronieger.
Als het budget het toelaat, zal een van de verkeersoplossingen van de leerlingen snel worden uitgevoerd, heeft de gemeente beloofd. Van het project wordt ook een film gemaakt.

LEERLINGEN MAKEN EEN BETER FIETSPAD - 'DE BOCHTEN MOETEN NIET TE SCHERP ZIJN' -

Stentor, 7 maart 2018

Samen met Sem Leungen (12) en 28 andere leerlingen van klas 1HA van scholengemeenschap de Capellenborg in Wijhe, is Silas Van Brakel gistermiddag begonnen aan het ontwerp van een fietspad 2.0 tussen Wijhe en Deventer. Onderdeel van het Expo Lab van de Capellenborg, waar leerlingen toch al experimenteren en samenwerken buiten de gebaande paden van het onderwijs.

Van Brakel weet wel een plek waar het gevaarlijk fietsen is. In Wijhe, het kruispunt van de Raalterweg en de Molenbelt, waar het verkeer van alle kanten komt. Tegelijk is het lastig om te bedenken hoe die fietsroute veiliger kan, zegt hij.
Zijn klasgenoot Leungen woont tijdelijk op de Elshof, met op de terugweg een flinke sloot naast het fietspad. ,,Ik ben daar een keer gevallen, kwam bijna in de sloot terecht. Daar moet een hekje komen. Ook met een elektrische fiets is het leuk. Je gaat heel hard, maar de bochten moeten niet te scherp zijn''.
Verkeerswethouder Marcel Blind zei onder de indruk te zijn van de computertoepassing van de Stichting GeoFort uit het Gelderse Herwijnen, die ook andere burgers bij een project kan betrekken. ,,We ontwerpen wegen en fietspaden altijd achter het bureau, dit kan een mooie manier zijn om het anders te doen. Misschien wordt dit wel de nieuwe norm...'

JONGE ONTWERPERS VAN VEILIGER FIETSPAD VOELEN EXPERTS AAN DE TAND -

Stentor, 28 maart 2018

Lichtgevende steentjes en verwarming in het asfalt. Misschien een idee voor het fietspad dat leerlingen van de Capellenborg ontwerpen ? Een doorgetrokken streep tussen de fietsstrook en het auto-verkeer, een verhoginkje misschien. Een passeerhaven in de berm waar je als fietser kunt uitwijken voor een brede landbouwwagen. Het zijn mooie oplossingen om de veiligheid op een fietspad te vergroten. Maar de 30 leerlingen van de Capellenborg in Wijhe die gistermiddag wegexperts ondervroegen zijn er niet tevreden mee. Ze spraken met diverse deskundigen over het slimme en veilige fietspad tussen Wijhe en Deventer dat ze momenteel ontwerpen. Dat gebeurde tijdens een informatiemarkt in het SPOC in Wijhe. Ook wijkagent Urban Monninkhof was er, naast de gemeente, CDA, Gemeentebelangen en GroenLinks, de provincie, erfgoedorganisatie Het Oversticht, de ingenieurs-bureaus Witteveen+Bos en Tauw uit Deventer en wegenbouwer Schagen Infra uit Hasselt.
Onderwerpen waren onder meer de besluitvorming in de gemeenteraad en nieuwe ontwikkelingen in de wegenbouw.
Voor Mark Dijk van Schagen Infra uit Hasselt was het de eerste keer dat leerlingen hem aan de tand voelden. ,,We hebben al reflecterende steentjes en wit beton, maar misschien moeten we ook een proef doen met steentjes die opgloeien in het donker. De leerlingen denken echt out of the box. Heel leuk.'' De gemeente ziet het project als een manier om burgers eerder en actiever bij het maken van plannen te betrekken. "... dit zou wel eens de nieuwe werkwijze kunnen worden'', hield wethouder Marcel Blind de leerlingen voor. Om die reden had ook de provincie onder de noemer Studio Vers Bestuur een stand ingericht, omdat ook zij op zoek is naar een moderne manier van communiceren en besluitvorming. Naam van het project: Digitale Democratie.

'VERLICHT DONKER FIETSPAD MET GLOEISTENEN'

Stentor, 4 juli 2018

Dertig leerlingen van de Capellenborg hebben gisteravond hun veilige fietspad tussen Deventer en Wijhe gepresenteerd. Nu is de wethouder aan zet. Twee fietstunnels bij Den Nul, een fietsbrug en gloeistenen langs die altijd zo donkere Scherpenzeelseweg tussen Den Nul en Wijhe. Stenen die in de winter ijs en sneeuw weghouden. Dertig leerlingen van de middelbare school de Capellenborg in Wijhe leverden gisteravond hun suggesties voor een beter fietspad in bij de verantwoordelijk wethouder van Olst-Wijhe. De wethouder zei na afloop in september met een voorstel te komen op basis van de inzichten van de leerlingen.

In vijf groepen presenteerden de leerlingen gisteravond de balans van vier maanden flink werken. Met workshops in het Expolab van de school, een informatiemarkt met wegenbouwers, verkeerskundigen, ambtenaren en politie waarbij de leerlingen de vragen stelden, en een op het populaire computergame Minecraft gebaseerd bouwprogramma, ontworpen door GeoFort en softwarebedrijf Esri. Samen ontwierpen ze hun versie van een veilig en slim fietspad tussen Deventer en Wijhe. Met als voornaamste knelpunten de dubbele oversteek van de Rijkstraatweg bij Den Nul en de donkere Scherpenzeelseweg tussen Den Nul en Wijhe. Naast de kleine oversteekruimte is de hoge snelheid van passerende auto's een groot probleem. Als het aan de leerlingen ligt, komt er op die plek een tunnel. Een ander groepje vindt de Scherpenzeelseweg het grootste obstakel. Nauwelijks een lantaarnpaal en in de winter ook nog eens vaak glad. Met glow-in-the-darkstenen langs de randen komt daar een einde aan. De stenen warmen op in het zonlicht, waarna ze 's nachts licht afgeven en in de winter ook warmte.

12 -7-2018

VAN BOZE BRIEF TOT ZELFRIJDENDE AUTO

Hoe gaat de mobiliteit van de toekomst eruit zien? Stappen we straks elke dag in zelfrijdende elektrische auto's? Of moeten we eerst eens kijken naar welke vorm van vervoer ons leven écht verbetert? En welke invloed hebben we? Architectuurcentrum Rondeel gaat in debat over de toekomst van mobiliteit in de Deventer binnenstad.

Mogelijkheden

We leven in een spannende tijd. Het is bijna onvoorstelbaar dat we slechts tien jaar geleden kennismaakten met de eerste iPhone. Smartphones zijn inmiddels bijna een deel van ons lichaam geworden en de wereld draait om technologie, communicatie, data en efficiëntie. Dat zien we ook terug in mobiliteit. Op kleine schaal met Tesla's die je op de snelweg geruisloos maar bloedsnel voorbij razen, op grote schaal door het monitoren en sturen van verkeersstromen en de ontwikkeling van nieuwe vervoersmiddelen.

Exponentiële ontwikkeling

De ontwikkeling in mobiliteit gaat snel, vertelt Alwin Bakker, oprichter van The Future Mobility Network, dat innovatieve ideeën omzet naar concrete projecten. "Vooral doordat de urgentie hoog is. Stedelijke gebieden barsten nu al uit hun voegen en zullen de komende jaren enkel groeien. De vraag naar efficiënt vervoer, duurzame alternatieven voor de auto en ruimtebesparende parkeeroplossingen neemt toe."
Gelukkig levert die nood ook de nodige resultaten op.
Bakker vertelt over de projecten waar hij bij betrokken is.
"Een voorbeeld van innovatieve mobiliteit is de Wepod.
Deze zelfrijdende shuttle wordt bijvoorbeeld gebruikt voor het vervoer van mensen en spullen op vliegvelden of in zieken-huizen. De vervoerswaarde is op dit moment echter nog onbelangrijk, het gaat er in eerste instantie om dat we het technisch mogelijk maken dat deze shuttles operationeel kunnen worden. Hoe dicht we daar bij zijn? Heel dicht. Dit jaar verwachten we 10 shuttles operationeel te maken en binnen drie jaar naar 300 te groeien.''

Bakker klikt een slide verder. "Ah daar rijdt-ie, het schatje''.
Bakker laat een filmpje zien van de Twizy, een zelfrijdende Renault die zijn eerste meters maakt bij de TU Delft en uiteindelijk wellicht studenten kan oppikken op het station.
"Of wat dacht je van het bezorgen van pizza's met een drone? Wat vinden we daarvan? Ja, ze kunnen neerstorten, maar zijn drones gevaarlijker dan al die snelle scooters in de stad? Het is goed om hier over na te denken.''

Trends

Bakker legt uit in welke richting de wereld van mobiliteit zich beweegt. Een wereld waarin autonome auto's geen toekomstmuziek meer zijn. "Er is geen autofabrikant meer die bezig is met auto's bouwen. Ford werkt aan de Ford-stad die draait om technologie en connectiviteit. Audi ontwikkelt parkeergarages waarbij auto's zelf de parkeerplek vinden en terugkeren wanneer je hem nodig hebt. De eerste autonoom rijdende auto van Audi wordt waarschijnlijk dit jaar al gepresenteerd.''

Kortom: de exponentiële ontwikkeling van futuristische vervoersmiddelen zet door. En misschien wel sneller dan we verwachten. "Uiteindelijk koersen we af op een volledige 'connected stad' waarbij volautomatisch vervoer klaarstaat wanneer je het nodig hebt.''

Parkeereffecten

Daphne van den Hurk, adviseur bij Goudappel Coffeng, sorteerde in haar afstudeeronderzoek voor de TU Delft alvast voor op zo'n stad. Een stad waarin we op grote schaal volledig autonome voertuigen bezitten. Wat betekent dit voor ons parkeergedrag en wat kunnen overheden doen om dit zo optimaal mogelijk in te richten? "We zullen drop-off en pick-up punten krijgen wanneer we worden afgezet door onze voertuigen. Wellicht kan dit op straatparkeerplekken. Daarna kan de auto zelfstandig naar een parkeerplek aan de rand van de stad rijden'', legt Van den Hurk uit. "Om te voorkomen dat een auto ons te laat of te vroeg oppikt kan een overheid bijvoorbeeld aparte rijbanen voor geautomatiseerde voertuigen aanleggen."
En waar moeten ze in het ideale geval parkeren? "Om de kilometers van lege auto's te beperken, valt kort parkeren in garages in de binnenstad aan te raden en lang parkeren aan de stadsranden.'' Vooral prijzen kunnen mensen ook beïnvloeden om andere parkeerlocaties te kiezen. "Afhankelijk van de drukte kun je de parkeerkosten in de binnenstad aanpassen. Bij weinig plek duurder, bij veel plek goedkoper. Zo kun je vraag en aanbod goed afstemmen en anticiperen op de spits. Zo wordt het parkeren en het verkeer beter gestroomlijnd in de steden.''
Hoewel de ontwikkeling dus snel gaat, zijn dergelijke scenario's echter toekomstmuziek. "Ik verwacht dat volledig autonome voertuigen pas over 50, 60 jaar echt gemeengoed zullen zijn", aldus Van den Hurk.

De mens als grootste uitdaging

Er zijn nog de nodige hobbels tot die tijd. Op het technische vlak kunnen auto's onderling nog niet goed communiceren, waardoor een veilige verkeerssituatie nog ver weg lijkt. Een auto

registreert nog niet het verschil tussen een voetbal of een mens. Een auto heeft nog moeite met het signaleren van objecten met verschillende weersomstandigheden. Een natte boom wordt minder goed gezien dan een droge bijvoorbeeld.

Die technische uitdagingen worden echter wel opgelost.
De grootste uitdagingen liggen op het menselijke vlak. "Gaan we erop vertrouwen dat een zelfrijdende auto voor ons stopt als we oversteken? Kunnen we in zelfrijdende auto's zitten zonder ziek te worden? En kunnen we de wetgeving aansluiten op de technologische ontwikkelingen? Op dit moment moeten wij van de RDW bijvoorbeeld ruitenwissers en een stuur op onze zelfrijdende auto plaatsen, die werkt met sensoren'', aldus Bakker. De zaal knikt nadenkend. "Het is misschien net als liftdeuren'', zegt programmaraadslid en organisator van de avond Frank van Unen ineens. "Ik weet dat liftdeuren horen te openen wanneer ik mijn hand tussen de sluitende deuren stop. Ik steek dus zonder angst mijn hand tussen de deuren. Dat vertrouwen kunnen auto's ook winnen.''

Onze ideale stad
Bakker en Van den Hurk lichten een tipje van de sluier over hoe de toekomst van mobiliteit er in onze stad uit kan zien. Kán zien. Het is echter vooral de vraag hoe we de mobiliteit van de toekomst wíllen zien. "We zijn technocratisch gaan denken'', zegt Vincent Taapken, oprichter van New Industry Development in Rotterdam. "Maar vergeet dat. Wat is onze ideale leefomgeving? Volgens mij geldt voor ieder mens hetzelfde: een stad die groen is, wandelbaar, fietsbaar, met weinig geluidsoverlast en gezonde lucht. Laten we die creëren. Geloof me: als iedereen in deze zaal een boze brief schrijft naar de gemeente om zo'n stad te creëren dan komen we er vanzelf.''
Taapken pleit voor minder overleggen, minder peinzen en minder wachten op de techneuten om met oplossingen te komen. Hij pleit voor radicale veranderingen om die ideale leefomgeving sneller werkelijkheid te laten worden. "Daarom zou ik willen dat er vanaf 1 januari 2019 in heel Nederland geen enkele parkeerplek meer bijkomt. Ruimtegebrek kunnen we oplossen met deelauto's, of ander vervoer. We kunnen de ideale stad, met de ideale vorm van mobiliteit, razendsnel waarmaken. Als we denken dat het lang duurt, dan gaat het ook lang duren. Laten we niet langer afwachten en zelf het initiatief nemen. De technologie biedt ons vanzelf de juiste middelen.''

8-9-2018
MARANATHAKERK: ARCHITECTONISCHE PAREL IN MOLUKSE SCHELP
Misschien wel het mooiste werk van de beroemde architect Aldo van Eyck staat verstopt in de Oranjebuurt in Deventer. De Molukse Maranathakerk werd namens Architectuurcentrum Rondeel geopend voor het Deventer publiek tijdens de Open Monumentendagen.

Zoektocht
We lopen over een nauw pad in de Oranjebuurt. Rechts groeit struikgewas weelderig over de stoeptegels. Links staat een huis waarop met grote stoepkrijtletters "RMS leeft" op de zijgevel staat geschreven. Er kan geen twijfel over bestaan: de Republik Maluku Selatan leeft hier, we zijn in de Molukse wijk in Deventer. Wanneer we om het huis lopen staan we op een binnenplaats. Om ons heen zien we slechts achtertuinen, schuttingen en schuurtjes. Midden op de binnenplaats zien we een opmerkelijk gebouw. De gevel bestaat uit bovenlichtelementen van onbewerkt hout, bovenop grijs geschilderde betonnen muren. Langs de muren zien we spijlen waarlangs witte rozen moeten groeien. De rozen laten het alleen zichtbaar afweten dit jaar. We zien geen toren met een grote klok, geen glas-in-lood, geen bak- of natuursteen. Toch staan we hier wel degelijk voor een kerk. De Maranathakerk om precies te zijn, het religieuze thuis van de Molukse gemeenschap in Deventer.

Geborgen parel
Bezoekers druppelen langzaamaan binnen in de kerk.
Ze worden ontvangen door programmaraadslid en Indonesiëkenner Joep Walter van Architectuurcentrum Rondeel, Frans Latupeirissa van de Stichting Samen voor de Maranatha en Maarten de Vletter, stedenbouwkundig ontwerper en oud-student van architect Aldo van Eyck. Het drietal vertelt de bezoekers over de bijzondere kenmerken en geschiedenis van deze verborgen parel. Of, zoals Frans Latupeirissa het liever zegt, 'geborgen parel'.

Molukse gemeenschap
De Maranathakerk heeft een bijzondere plek in het hart van de Molukse gemeenschap in Deventer. Logisch, want zonder de Molukkers was de kerk er niet geweest. Frans Latupeirissa neemt de aanwezigen kort mee door de geschiedenis van de Molukse gemeenschap in Deventer. "De meeste Molukkers die voor het Koninklijk Nederlands-Indische Leger (KNIL) hadden gewerkt werden na de onafhankelijkheid van Indonesië naar Nederland gehaald, ontslagen en opgevangen in kazernes en voormalige concentratie- en doorvoerkampen. Pas in de jaren

'60, toen duidelijk werd dat Molukkers niet meer weg zouden gaan, werd er een grootschalig huisvestingsplan opgezet. In verschillende steden werden huizen gebouwd voor de Molukse gemeenschap.''

Eén van die plekken was Deventer. De blikfabriek van Thomassen en Drijver was naarstig op zoek naar arbeidskrachten en vond die in Turken, Spanjaarden, Italianen, Marokkanen en, inderdaad, Molukkers. Voor de Molukkers werden 78 woningen gebouwd in de wijk Keizerslanden. "En in samenwerking met de eerste generatie Molukkers werd door Aldo van Eyck het ontwerp gemaakt voor een kerk.''

Protest

De keuze voor Aldo van Eyck als architect voor de Maranathakerk was ronduit vreemd. Van Eyck was niet-religieus, ontzettend koppig en kon maar heel moeilijk op één lijn komen met zijn opdrachtgevers. "Bovendien verafschuwde hij dit soort stedenbouw, met zulke amorfe binnenplaatsen'', vertelt Maarten de Vletter de aanwezigen. "Je kunt het ontwerp dan ook als een protestontwerp zien. Hij zei: 'wat moet je nou met zo'n ruimte? Je kunt er alleen een schutting of een haag neerzetten.' Daarom heeft-ie van de kerk een schutting en een haag gemaakt. De houten planken op de gevel vormen de schutting, de beplanting eromheen de haag.''

Juiste snaar

Je zou verwachten de Molukse gemeenschap niet blij was met het feit dat Van Eyck hun kerk gebruikte om een statement te maken tegen stedenbouwkundigen. Maar niets is minder waar. Van Eyck zou worden omarmd door de Molukkers en met zijn ontwerp precies de juiste snaar raken. Allereerst dreef hij het budget van de overheid op van 200.000 gulden naar 1,2 miljoen gulden, daarnaast verdiepte hij zich heel goed in de cultuur van de Molukkers. Latupeirissa: "Bij ons begint het kerkbezoek eigenlijk thuis, waar we een altaar hebben. Vervolgens komen we samen met de buren en gaan we gezamenlijk naar de kerk. De kerk is voor ons een verlengstuk van thuis. En dat is het ontwerp van Van Eyck ook geworden.''

Door te kiezen voor neutrale kleuren, laagbouw en materialen die passen bij de omgeving creëerde Van Eyck een gebouw dat niet op de binnenplaats staat, maar opgaat in de omgeving. "Voor Van Eyck telde niet het gebouw als icoon, maar als verzameling ruimtes waar dingen gebeuren. Dat is bij de Maranathakerk bijzonder goed gelukt. Een kerk verborgen voor de buitenstaander. Geborgen door de gemeenschap", aldus De Vletter.

Labyrintische helderheid

Ook in het interieur ervaar je synergie tussen de Molukse stijl en de anti-hiërarchische opvattingen van Van Eyck. De Vletter vertelt: "Als ik hier binnen sta, dan zie ik de Molukken. Ik zie de kleur blauw van de zee, ik zie de schelpen van de Molukken die kunstenares Iene Ambar in het cement verwerkte. Je ervaart de eilanden, het klopt gewoon.''

Tegelijkertijd had Van Eyck lak aan alle tradities die passen bij kerkgebouwen. Van Eyck brak in de Maranathakerk met de axiale inrichting van kerkgebouwen, de structuur met heldere assen waarbij men gedwongen wordt één richting op te kijken (vaak richting een Christusbeeld of een kansel). Van Eyck gebruikte meerdere assen en meerdere zichtlijnen waardoor een ruimte ontstond waarin duidelijkheid samenkomt met dynamiek. De Maranathakerk is juist een open ruimte waarbij je aandacht door verschillende kanten wordt getrokken. "Labyrintische helderheid, noemde Van Eyck dat", zegt De Vletter. "Je mag een beetje verdwalen in het ontwerp, maar je moet het wel begrijpen." Religieuze verwijzingen tref je niet aan in het interieur. Van Eyck verbood kunstenares Iene Ambar zelfs om in haar schelpenpatroon religieuze symbolen vorm te geven. "Maar Iene Ambar was net zo dwars als Aldo van Eyck, dus de schelpen in de hal vormen een Ichthus-vis'', lacht Latupeirissa.

Symbolische waarde

Gedurende de presentaties van Latupeirissa en De Vletter stroomt de kerk steeds voller. Een grote groep bezoekers zal uiteindelijk onder leiding van De Vletter een rondleiding krijgen door de tuin en langs de kerk. Zij krijgen deze zaterdag een kijkje in de onbekende wereld van het Molukse christendom en het eigenzinnige brein van Aldo van Eyck. De Maranathakerk verdient de aandacht. Vanwege de verschijning en vanwege de geschiedenis. Latupeirissa: "Het is prachtig om juist nu, wanneer we het 1250-jarig bestaan van Deventer vieren, de monumenten eren die staan voor de diversiteit die onze stad groot heeft gemaakt.''

13-9-2018

Performance 'Het publieke perspectief' werpt kritische blik op de relatie tussen mens en techniek

DE TELOORGANG VAN HET MENSELIJK PERSPECTIEF

De relatie tussen de mens en de publieke ruimte verandert. Ons leven speelt zich steeds meer af in de virtuele wereld. In de vorm van data, camerabeelden of digitale alter ego's. De performance 'Het publieke perspectief' van Maarten Douwe Bredero, Margot Olde Loohuis en Manja Bakker werpt een

kritische blik op de manipulatie van deze door algoritmes geproduceerde data. Een artistiek optreden omtrent de keerzijde van onze technologische vooruitgang.

Raambuurt
Een visser settelt zich langs de Bergsingel op donderdagavond. Hij had zich vast voorbereid op een rustig avondje langs het water. Stoeltje erbij, hengeltje uit, voeten omhoog en wachten tot de karpers bijten. Het zou iets anders lopen. Rond acht uur trekken verschijnen er ineens tientallen gedaantes op een naamloos plein aan de overzijde van het water. Schijnsel door ramen en een extra bouwlamp verlichten het plein. Een onbekend stiefzusje van de Brink op de hoek van de Bergpoortstraat en de Bergsingel, volgens architect Maarten Douwe Bredero. Er wordt een digitaal scherm omhoog getakeld en onder een partytent staat een kast, die verdacht veel lijkt op een kist waarin men tijdens een goochelshow iemand laat verdwijnen.

Het publieke perspectief
We zijn bij de performance 'Het publieke perspectief', een initiatief van architect Maarten Douwe Bredero, programmaraadslid bij Architectuurcentrum Rondeel. Hij nodigde kunstenaar Margot Olde Loohuis en choreografe Manja Bakker met haar dansgroep Dans de dag daarvoor uit. Een optreden met flashmobtrekjes waarin zang, dans en illusie het publiek in vervoering moet brengen. Het presentatiescherm vertelt de aanwezigen het achterliggende verhaal over de verhouding tussen mens en techniek. "Hoewel, dat zou het moeten doen. Ironisch genoeg laat juist op deze avond de techniek het afweten", vertelt Bredero. De aanwezigen zullen het dus moeten hebben van de act zelf. Dat lukt gelukkig enkelen. De tweede voorstelling zal de techniek het naar verwachting wel doen.

Absurdistisch en sfeervol
Dobberend over spiegelglad water nadert een bootje. Een zwerm spreeuwen snijdt door de schemerlucht. We horen Margot Olde Loohuis zingen "Veel wordt bewezen, wat toch in de grond niet waar is.'' Het bootje wordt richting de waterkant geroeid door Bredero waar Olde Loohuis uitstapt en samen met de dansers van Dans de Dag een figurenreeks uitvoert. Met een lang, wit getint elastiek veroorzaken zij een ingewikkeld lijnenspel. Terwijl het publiek geboeid kijkt schuiven de dansers steeds verder op naar de zijkant. Ze verdwijnen in het donker. Olde Loohuis verschijnt weer op het 'toneel' en bespeelt een reeks met water gevulde flessen. Samen met een goochelaar stapt ze richting de kast onder de partytent. Ze stapt in de kast, kleding vliegt naar buiten en de goochelaar steekt buizen en platen door de kist. Olde Loohuis is verdwenen. Hoewel er enkele geluiden van ontzetting klinken, stapt Olde Loohuis na een korte processie ongedeerd uit de kist. Ze leeft gelukkig nog en is terug in fysieke vorm.

Maatschappijkritiek
De bezoekers zien een aansprekende performance. Mooie zang, aansluitende choreografie en een sfeervolle ambiance. Toch ontgaat hen, door het wegvallen van het beeldscherm, de kritische boodschap die eraan ten grondslag ligt. "Erg jammer", concludeert initiatiefnemer Maarten Douwe Bredero. "Want ik vind het juist belangrijk om als kunstenaar mensen op een kritische manier naar de huidige maatschappij te laten kijken." Wat hij hen had willen vertellen? "Dat we in een wereld leven waarin technologie een steeds invloedrijkere rol krijgt. Enerzijds profiteren we natuurlijk van de voordelen. We hebben steeds betere gezondheidszorg en zijn over de hele wereld bereikbaar. Anderzijds schuiven de grenzen van onze privacy en zelfregie steeds verder op. In Engeland monitort en beïnvloedt de overheid burgers op grote schaal, algoritmes kunnen voorspellen wanneer iemand in betalingsproblemen kan komen, slechte leefgewoontes kunnen worden afgestraft met hogere zorgpremies. Onze vrijheid wordt steeds meer bepaald door data, algoritmes en technologie. Het menselijk perspectief verdwijnt.''

Perspectief in vorm
Ook bij het vormgeven van de openbare ruimte is de menselijke inbreng kleiner. En dat raakt Bredero als architect. "Het is interessant. Leonardo da Vinci gebruikte al een speciale machine om het perspectief in zijn schilderijen goed vorm te geven. Later zou de camera de wereld met perfect perspectief vastleggen, beter dan kunstenaars ooit zouden kunnen.
Nu hebben we computerprogramma's waarmee we ook als ontwerpers gedetailleerd ruimtelijk perspectief naar onze hand kunnen zetten. Komt er hierna nog iets nieuws? Of naderen we een einde?

Samensmelting
De vragen die Bredero opwerpt worden op een unieke manier behandeld in de voorstelling. Het witte elastiek vormt van bovenaf een rechthoek in de Gulden Snede en verschuivende perspectieflijnen. Wanneer de dansgroep in het donker verdwijnt nemen we al deels afscheid van het menselijke perspectief. Olde Loohuis, die het perspectivisch middelpunt vormt van de performance, zien we daarna steeds minder zichtbaar worden. Net zoals de zang gereduceerd raakt tot zuiver klanken volgens de Fibonacci reeks. En dit perspectivisch

lichaam verdwijnt uiteindelijk in de kast. “Daarna zien we haar in beeld ‘verpixelen’. Haar fysieke verschijning is weggecijferd, we zien alleen nog haar digitale identiteit”, aldus Bredero. Een mooie metafoor voor ons dagelijks bestaan, waarin digitale identiteiten op LinkedIn, Facebook, Instagram en in games een steeds grotere rol in ons bestaan krijgen. De voorstelling eindigt evenwel positief. Olde Loohuis wordt bevrijd uit de ‘digitale’ kast en daarmee teruggebracht in de fysieke, de werkelijke wereld.

Experiment: Man in a box
Of wij ons ooit ook zullen bevrijden van onze digitale identiteiten? We kunnen het alleen maar afwachten. Voorlopig wordt onze afhankelijkheid van technologie alleen maar groter. Om te ontdekken hoe makkelijk het voor ons is om de fysieke ruimte in te ruilen voor een digitale wereld organiseert Architectuurcentrum Rondeel een experiment. Van 11 tot 16 oktober zullen vrijwilligers 20 uur worden opgesloten in een kleine ruimte, als het ware een inpandig Tiny House, met enkel toegang tot de digitale wereld. Wil je meer weten over dit experiment, of je aanmelden als deelnemer? Kijk dan in onze agenda.

18-9-2018
HOW MUCH DOES YOUR BUILDING WEIGH, MR. FOSTER? / CINEMA RONDEEL
De prachtige en inspirerende documentaire 'How much does your building weigh, mr. Foster?', over één van ’s werelds beroemdste architecten - de Brit Norman Foster - begint met een allesbepalende quote: “Alles inspireert me. Soms denk ik dingen te zien die anderen niet zien”. Architectuurcentrum Rondeel vertoont deze documentaire in samenwerking met filmhuis De Keizer op 18 september om 20.30 uur. De film wordt ingeleid door architect Richard Gouverneur.
Foster (in 1999 winnaar van de Pritzker Architectuurprijs) heeft talloze ‘landmarks’ op zijn naam staan. Enkele voorbeelden: de koepel van de Rijksdag in Berlijn, het Hearst-gebouw in New York, het Gherkin-gebouw in Londen (foto), het betoverende viaduct van Millau in Zuid-Frankrijk en het megaproject Masdar City in Abu Dhabi. Hoe meer zijn carrière vorm kreeg, hoe meer Foster zich interesseerde voor duurzaam bouwen. De excentrieke Amerikaanse uitvinder/architect Richard Buckminster Fuller zette hem op dit pad. Tijdens een rondleiding in het Sainsbury Centre vroeg Richard Buckminster Fuller: “But how much does your building weigh, Mr. Foster?” Een provocatie die Foster aan het denken zette over nieuw, innovatief gebruik van materialen.

Foster is voor deze documentaire meer dan twee jaar gevolgd. We zien hoe hij vanaf het begin van zijn carrière als gemeenteambtenaar in zijn geboorteplaats Manchester zijn dromen weet waar te maken. Foster neemt overal waar hij naartoe gaat verse potloden en luxe schetsblokken mee. Talloze collega’s en andere beroemdheden geven commentaar op het werk van Foster. Eén van zijn architecten legt de zienswijze van het bureau uit. Elk project is een reis. Foster gaat niet uit van een stilistisch startpunt, maar laat projecten zich gaandeweg zelf ontwikkelen.

Inleiding door architect Richard Gouverneur
Richard Gouverneur, architect uit Ursem, verzorgt de inleiding bij de documentaire. Terwijl de film sir Norman Foster portretteert op het hoogtepunt van zijn carrière, belicht Richard Gouverneur de meer onbekende tijd voorafgaand aan deze periode; waar Foster geboren is, zijn studietijd en de periode waarin hij Team 4 heeft opgericht samen met Richard Rogers en twee andere studiegenoten.

De carrière van Foster Associates heeft een vlucht genomen met het ontwerp van het Willis Building in Ipswich (GB) en het hoofdkantoor van HSBC in Hongkong. Deze iconische gebouwen betekenden de wereldwijde doorbraak van het jonge architectenbureau met inmiddels vestigingen in Londen, Abu Dhabi, Bangkok, Beijing, Buenos Aires, Dubai, Hong Kong, Madrid, New York, San Francisco, Shanghai en Singapore. Wat weinigen weten is dat Norman Foster niet alleen bekend is als ontwerper van gebouwen. Badkamers, boten, lampen, vazen en meubels voor bekenden Designmerken als Vitra maken zijn oeuvre compleet.

27-9-2018
Stadshistoricus pelt Deventer af als een ui
VAN BEERPUTTEN TOT ZUIPVAARTEN, EEN VERRASSENDE GESCHIEDENIS AAN DE IJSSEL
‘Wist je dat?’ is de naam van de nieuwe Rondeel-expositie in de etalage van het stadhuis. Over onontdekte schatten en wonderbaarlijke feiten uit de historie van Deventer.

Wat doe je als gepensioneerd stadshistoricus? Clemens Hogenstijn laat de vraag eens op zich inwerken en zegt dan: “Ik had na mijn 65ste natuurlijk muziek kunnen gaan maken, kunnen gaan schilderen of honden kunnen gaan fokken. Maar voor mijn gevoel ben ik gewoon stadshistoricus gebleven. Zolang ik kan, blijf ik dat doen. Ik kan het goed en mijn geluk is dat weinig anderen het kunnen. Het is voor mij een sport om op die gebieden te opereren die nog niet zijn uitgekauwd.”

Zo'n onontgonnen terrein verkennen is precies wat Hogenstijn (70) zojuist heeft gedaan in de stadsetalage, de entreeruimte vol lichtinval van het nieuwe stadhuis. Zijn lezing vormt de aftrap van de Rondeel-expositie 'Wist je dat?' op dezelfde locatie. Want dat Deventer een boekenstad is, er in de Hanzetijd volop koggeschepen aanmeerden, beroemd is vanwege koek, 1250 jaar geleden is gesticht en Geert Grote heeft voortgebracht; dat is genoegzaam bekend. Maar wie weet dat 'Pothoofdplant' een internationale botanische verzamelnaam is, er in de IJssel 36 melkmeisjes zijn verdronken en er metersdiepe beerputten met menselijke uitwerpselen zijn gevonden? Dat uitvaarten uitdraaiden op 'zuipvaarten' omdat er stevig werd gedronken en Deventer eeuwen geleden een rivierdemoon had die luisterde naar de naam Waterwolf?

Het zijn dit soort wetenswaardigheden die sjeu geven aan de historie van de stad en die Rondeel in het licht zet in zijn nieuwe tentoonstelling. Dit doet het architectuurcentrum letterlijk door vijf grote lichtkoepels, rijkelijk gelardeerd met tekst en foto's, in de toonkamer van het gemeentehuis aan het Grote Kerkhof. Afval, dood, flora, stad en water zijn de thema's die centraal staan. De werkgroep heeft zich er niet makkelijk vanaf gemaakt en de zijmuur voorzien van een levensgrote, cirkelvormige tijdlijn. Resultaat is een overzichtelijk, uitgebreid, kleurrijk en vooral verrassend stukje geschiedenis van Deventer.

Burgerschap kopen

In dat kader is ook Hogenstijn ingeschakeld. Hij zoomt in op de bestuurlijke situatie in de stad in de zeventiende en achttiende eeuw. "Wist je dat de honderdduizendste inwoner van Deventer nu heerlijk ligt te slapen?", steekt hij van wal. "Deze jongen heeft het een stuk beter voor elkaar dan baby's die eeuwen geleden werden geboren. In die tijd was burgerschap niet voor iedereen gratis, het moest worden gekocht."

Het is slechts één verschil. "Want wist je dat de stadsregering tussen 1600 en 1800 niet alleen binnen de stadsgrenzen zeggenschap had, maar ook ver daarbuiten? Deventer zat opgesloten tussen vestingwerken als muren, torens en rondelen. Rondom de stad, die duizenden inwoners had, lag een groot plattelandsgebied. Mensen binnen en buiten de stad hadden veel met elkaar van doen. De stad trok naar het platteland voor voedsel en het platteland naar de stad voor onder meer juridische dienstverlening, nieuwsvoorziening en kroegen. Bovendien was de stad vaak het beginpunt van een reis, terwijl stedelingen op het platteland genoten van het buitenleven. Er was wederkerige afhankelijkheid en een beperkt aantal families deelde de lakens uit."

De historicus stelt zich Deventer en het omliggende gebied voor als een ui. "Hoe verder weg je komt, hoe minder groot de invloed van het bestuur. Als het ware een ui die je afpelt." De binnenstad vormt de kern, de eerste laag daaromheen heet de stadsvrijheid: een brede strook buiten de muren aan beide kanten van de IJssel. In elk geval De Zandweerd, het Rode Dorp, de Driebergenbuurt, een deel van Keizerslanden, Voorstad en Teuge – het tegenwoordige bedrijventerrein Bergweide – horen bij dit gebied. Maar ook, aan de westelijke kant van de rivier, De Hoven met de Bolwerksweiden, het Stadsland en de Ossenwaard. In dit plattelandsgebied weiden grootburgers en stadsboeren hun vee. Op het Stadsland worden tot op de dag van vandaag pijpen, koppen, munten en aardewerk gevonden; afval dat er eeuwen geleden is uitgestrooid.

Gluren naar de buren

De eerste tuinen om de stad verschijnen rond 1700. Thee drinken, groenten kweken en genieten (en over de heg loeren naar de buren) zijn de voornaamste bezigheden in de perkjes, met name op zondagmiddag na de kerkdienst. "De Hoven was bij uitstek een tuinwijk. Lange, smalle straten, zoals die er nu nog liggen, met aangeplante tuinen. Zij die geen stuk grond hadden, kwamen er om te wandelen. De Worp is het oudste wandelpark van Deventer."

De tweede schil van de ui luistert naar de naam schoutambt. "Bestuurd door een schout onder supervisie van een ambtsman. Het schoutambt was een filiaal van Deventer en had een flinke omvang. De vroegere gemeente Diepenveen behoorde er bijvoorbeeld toe met kernen als Colmschate, Schalkhaar, Lettele en Okkenbroek. Maar ook Olst, Holten en Bathmen hoorden erbij." De derde schil, van marke-gemeenschappen als Markelo, Diepenheim en Heino, ligt dáár weer omheen. Maar ook 'polders' – zoals Hogenstijn ze noemt – als Terwolde, Oene, Nijbroek en Epe liggen binnen de invloedssfeer van Deventer. Plattelandsgebieden die gekenmerkt worden door grote boerderijen.

Het stadsbestuur is overigens van mening dat boeren een te nadrukkelijke vinger in de pap van het waterbeheer in het schoutambt en de marken hebben. Van dit beheer heeft vooral de landbouw in de tweede en derde schil profijt. Om de stad beter te bedienen, richt Deventer een eigen waterschap op. Heren uit de binnenstad profiteren ondertussen wél volop van het fraaie buitengebied. Ze nemen er geregeld per koets een kijkje, voorzien van de nodige lekkernijen. "Je dronk tenslotte liever goede wijn uit eigen keuken dan schraal bier van een boerin", weet ook Hogenstijn.

Eiland in de IJssel
Terwijl de hoge informatiedichtheid van zijn boeiende relaas nog moet landen, neemt Rondeel-bestuurslid Wilma Mensink een quiz af. Met bij elke vraag de keuze uit twee opties. Je moet het maar net weten, dat Deventer in 1610 een eiland was in het winterbed van de IJssel, dat het tramstation waarover de stad in de negentiende en twintigste eeuw beschikte aan het Pothoofd lag en dat er sinds 1887 een rioleringsstelsel ligt. Of dat de Oerdijk zijn naam dankt aan de ijzererts die er gevonden werden.

Het is het sluitstuk van een avond die bol staat van voor velen onbekende feiten. Overigens heeft zelfs Clemens Hogenstijn niet alles goed in de quiz; laat dat een troost zijn. Het laatste woord is aan wethouder Jan Jaap Kolkman. "Wat hier gebeurt, is fenomenaal", jubelt de bestuurder, die zijn macht anno 2018 toch echt beperkt ziet tot het gebied binnen de gemeentegrenzen. "Wat maakt Deventer tot Deventer? Deze tentoonstelling geeft een mooi inkijkje in het DNA van de stad en is laagdrempelig. Het gaat erom dat we weten wie we zijn en dat we anders zijn dan anderen. En dat willen we graag nog minstens 1250 jaar zijn. Ik wil dat deze stad leeft en bruist en dat we met een rechte rug de toekomst tegemoet kunnen treden. Daar geeft Rondeel met deze expositie heel mooi vorm aan." 'Wist je dat?' – tot en met 27 januari te zien – is samengesteld door een Rondeel-werkgroep bestaande uit Daaf Ledeboer, Marcia Mulder, Liset Oosterhof, Roel van Veldhuizen, Joep Walter, Fabian Wesseling, Marijke van Winsum-Westra, Anneleen Ypma-Diedering en Mariska van der Ziel.

4-10-2018
BIEB VOOR DE TOEKOMST LEUNT OP HET VERLEDEN
De nieuwe bibliotheek is niet alleen bijzonder vanwege het ontwerp; ook de draagconstructie is interessant. Het gebouw is gehuisvest op de kelders van de voormalige SNS Bank. Architectuurcentrum Rondeel zet de parel aan de Stromarkt in het centrum van de belangstelling.

Deventer heeft zijn eigen blauwe stad: een set miniaturen in het blauw van beeldbepalende gebouwen. De Wilhelminabrug. De Adelaarshorst. De Leeuwenbrug. En nog veel meer. Gemaakt van schuim. De creatie van Florian de Visser staat op een centrale plek in de nieuwe bibliotheek aan de Stromarkt en trekt gemakkelijk de aandacht. Dat is ook de bedoeling, vertelt directeur Alice van Diepen tijdens een sessie van de architectuurserie Rondeel-oplevering. De set van 98 iconen kan een stimulans zijn tot het aangaan van een gesprek met een vreemde. "Aan welk gebouw heeft u bijzondere herinneringen?", kopt Van Diepen zelf alvast de openingsvraag in. De eenvoudige maar heldere kunstwerkjes zijn slechts één facet van het open en uitnodigende karakter van de nieuwe bibliotheek. Natuurlijk, mensen kunnen er nog altijd terecht om een boek te lezen of te lenen. Maar er staan op verschillende verdiepingen ook werkbanken waar kinderen kunnen klussen, er is ruimte voor activiteiten als dans en yoga, er is een inpandig café en er kan – uiteraard – in stilte worden gestudeerd. Bijvoorbeeld in de tot studiezaal omgebouwde voormalige Proosdij. Dit gebouw uit de twaalfde eeuw vormde samen het pand Sandrasteeg 8, het oudste stenen huis van Nederland, de zetel van de proost, die de rechterhand was van de bisschop. Door de eeuwen heen volgden vele andere bestemmingen, zoals dat van Italiaans restaurant La Fontana.

De klassieke ruimte met tufstenen muur – beschadigd geraakt en weer hersteld na een mislukt bombardement in 1944 – contrasteert mooi met de moderne nieuwbouw en maakt er tegelijk op een vloeiende manier deel van uit. "Een marktplaats van kennis en inspiratie", vat Van Diepen het geheel. "Een gebouw vol publieke plekken om ontmoeting te stimuleren." Een boodschap die niet tegen dovemansoren is gericht, zo bleek tijdens de openingsweek. Liefst 7000 nieuwsgierigen bezochten het gebouw. Even voor de officiële opening stond er al een rij van 200, 300 man voor de deur. Van Diepen: "De stad stond letterlijk te wachten op een nieuwe bibliotheek."

Robuuste constructie
Omdat de drukte weleens door kan zetten, is een robuuste constructie geen overbodige luxe. Je moet er toch niet aan denken dat we aan de Stromarkt met z'n allen door de vloer zakken... Maakt u zich daarover maar geen zorgen, stelt Marco Moerman de bezoekers gerust. Moerman is één van de vijf rondleiders tijdens de Rondeel-oplevering en was namens JVZ Ingenieurs projectleider bij de bouw van de nieuwe bibliotheek. "Wij hebben gezorgd voor de draagconstructie." Even daarvoor, bij zijn presentatie in de benedenruimte, had hij al gemeld de vloer van de begane grond te hebben versterkt. "Het nieuwe gebruik, met een openbare ruimte én een café, vraagt een hogere belasting. Daarom hebben we de staalconstructie met kanaalplaatvoeren voorzien van extra lijnbewapening."

De nieuwe bibliotheek staat letterlijk op zijn verleden: de kelders van de oude SNS Bank zijn gebruikt als fundering. Daar moest nog wel wat onderzoek aan te pas komen, vertelt Moerman. "Bij een bezoek ter plaatste rezen twijfels of het oude gebouw wel op staal stond – zoals aangegeven in archiefstukken – of toch op

palen. Uit speciale magnetometer-sonderingen bleek inderdaad dat er geen staal kon worden gedetecteerd. Ons uitgangspunt was dus dat het pand op een draagkrachtige zandlaag is gefundeerd."

Volgende stap: de nieuwe constructie zoveel mogelijk op een nieuwe fundering plaatsen. Hiervoor zijn schroefinjectiepalen trillingvrij aangebracht. Op enkele plaatsen is de belasting op de oude constructie geplaatst. Moerman: "Langs de vide, een open ruimte in de vloer, hebben we de nieuwe constructie op bestaande kelderkolommen geplaatst. Daarbij hebben we uiteraard gecontroleerd op de belasting in de nieuwe situatie niet te hoog was voor het bestaande fundament. Dit bleek niet het geval." Tijdens de rondleiding wijst hij op de witte pilaren in het gebouw. "Die staan op de oude kolommen van het bankgebouw. En de bruine kolommen tegen het raam lijken misschien onderdeel te zijn van de pui, maar ze vormen een draagconstructie."

Zandkleurig keramiek

Verder springt het gebruik van zandkleurig keramiek, als het ware verticaal op elkaar gestapelde bakstenen, in het oog. Dit is zowel binnen als op de gevel toegepast. Het geeft de nieuwe bibliotheek een geheel eigen uitstraling, zonder te detoneren met de historische binnenstad. Dat was ook de opgave waarvoor BiermanHenket zich zag gesteld: een modern, toekomstbestendig gebouw ontwerpen dat op natuurlijke wijze opgaat in de omgeving. "We hebben drie jaar intensief aan dit project gewerkt", vertelt architect Joep van As namens het Brabantse bureau, dat met name in de Randstad actief is maar bijvoorbeeld ook de koepel van museum De Fundatie in Zwolle tekende.

In Deventer stuitten de architecten op het voormalige SNS-gebouw. "Gestoeld op een brute betonconstructie", aldus Van As. "Waarschijnlijk is het ontwerp afgekeken bij de Amerikanen omdat er tijdens de bouw veel geld beschikbaar was vanuit het Marshallplan. De pilaren stonden vrij dicht op elkaar, terwijl de bieb juist open en toegankelijk moest worden. Een rustige, ingetogen plek." Aan BiermanHenket de taak een van de oudste stenen muren van Nederland in de nieuwbouw op te nemen, met de Proosdijtuin als groen hart van het complex. Daarnaast moest het bureau zorgdragen voor een logische aansluiting op het Lamme van Dieseplein en de rest van de directe omgeving. "Een licht gebouw met een entree die vanuit alle toegangswegen zichtbaar is", schetst Van As.

Valkuil in bibliothekenland is een trap direct na de ingang, waardoor bezoekers meteen naar boven gaan. "Maar je wilt ze eerst door het gebouw heen hebben, daarom hebben wij de trap een stuk naar achteren geplaatst." De binnenkant is overzichtelijk, maar niet steriel. Zo zijn de knooppunten van de staalconstructie zichtbaar gebleven. Het dakterras is een zogenoemd innovatieplein en biedt uitzicht op de Lebuinuskerk. Het dak is bedekt met zonnepanelen.

Uitgeleefd

Het totaalplaatje maakt van Alice van Diepen een trotse directeur. "Het ontwerp van BiermanHenket voegt zich goed in de binnenstad, qua formaat, kleur en openheid." De nieuwe bibliotheek is hoognodig. "Het gebouw aan de Brink was heerlijk, maar ook helemaal uitgeleefd. In Deventer was behoefte aan een nieuwe, grote stadsbibliotheek zoals die de laatste jaren ook zijn verschenen in Amsterdam, Almere, Arnhem en Amersfoort." Toch werd Van Diepen vaak gevraagd naar de noodzaak van nieuwbouw, 'want er wordt toch niet meer gelezen'. Nonsens, stelt de directeur. "Wij hebben een miljoen uitleningen per jaar, waaronder e-books. Er wordt juist enorm veel gelezen en er is grote behoefte aan de bibliotheek als een plek om te studeren of er gewoon te zijn; het is de enige publieke plek in de stad waar dat kan. Iedereen die hier is, is bezig met persoonlijke ontwikkeling. Dat is onze basisgedachte. Dat maakt de nieuwe bieb tot een instelling vóór de stad, maar ook mét de stad."

4 t/m 10-10-2018

BUITENLAND EXURSIE GIRONA

In 2017 werd het werk van architectenbureau RCR uit Olot Girona bekroond met de Amerikaanse Pritzker Prize, de belangrijkste internationale architectuurprijs. De jury waardeerde het "tijdloos en poëtisch werk zonder compromissen". In een tijd waarin steeds meer mensen vrezen dat globalisering ten koste gaat van het eigen, laat het werk van RCR zien dat lokaal niet provinciaal hoeft te zijn. "Het is goed om zowel wortels als vleugels te hebben", zegt RCR. "Als architecten zoeken wij universele antwoorden vanuit het lokale."

Voor NetSted (voormalig kring BNA-stedendriehoek)en het architectuurcentrum Ronddeel uit Deventer deaanleiding om in 2018 naar Girona af te reizen omhet werk van RCR Arquitectes te bekijken.

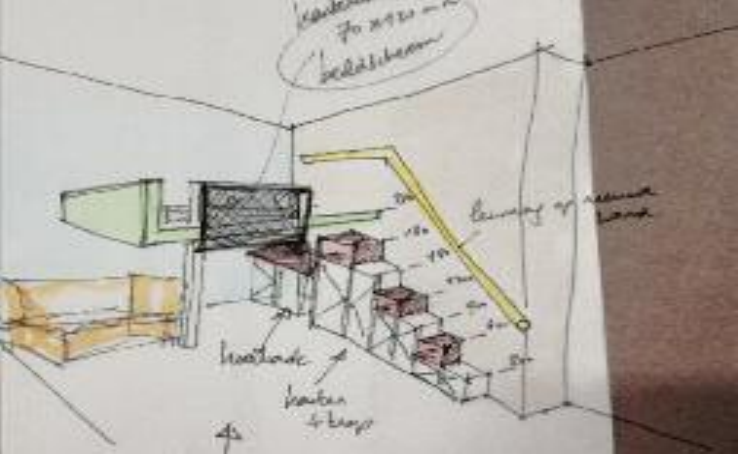

13-10-2018

Rondeel experimenteert met wonen in een digitale wereld

Kunnen we Deventer wel 'platgooien', omdat de digitale wereld inmiddels onze nieuwe leefwereld is? Hebben we de fysieke ruimte niet meer nodig? Architectuurcentrum Rondeel vraagt het zich af en gaat in de week van 12 tot en met 21 oktober onderzoeken of je buiten die fysieke leefruimte kunt en je niets meer nodig hebt dan alleen die digitale wereld, in een kleiner huis.

Onze digitale wereld biedt inmiddels een totaal nieuwe context voor onze fysieke leefruimte. Bijna iedereen staart een groot deel van de dag naar een beeldscherm van een mobiel, computer of laptop. Steeds minder zijn we ons bewust van de fysieke ruimte om ons heen. Is het niet zo dat we de 'echte' fysieke wereld eigenlijk niet meer nodig hebben? Is die virtuele werkelijkheid mooier? Deze zuigt ons in ieder geval helemaal op. We vergeten waar we zijn en bewegen minimaal. En heeft de moderne mens wezenlijk minder woon- en leefruimte nodig dan een halve eeuw geleden?

In Architectuurcentrum Rondeel gaan we daarmee experimenteren van 12 tot en 21 oktober. Zes dagen lang worden zes personen gedurende 20 uur op een paar vierkante meter opgesloten van de buitenwereld. Leven, wonen, eten en slapen in een tiny house, opgebouwd in Architectuurcentrum Rondeel. Zes deelnemers aan het experiment, mannen en vrouwen in de leeftijd van 20 tot 70 jaar, delen hun ervaringen tijdens hun verblijf met de 'buitenwereld'. Bijvoorbeeld, hoe voelt dat nu, wie en wat mis je, hoe eenzaam ben je of welke nieuwe contacten heb je opgedaan?

Het vloggen, bloggen en ander digitaal contact door de deelnemers met de buitenwereld is door de toeschouwer te volgen via een livestream op rondeeldeventer.nl.
De toeschouwer kan bijvoorbeeld via een beeldscherm naar binnen kijken! Ook kun je volgen hoe de deelnemers na 20 uur uit hun opsluiting weer in de fysieke wereld komen.
De proefpersonen houden met regelmaat en volgens een vast patroon hun bevindingen bij en delen die met de buitenwereld.

Alle zes zullen zij hun ervaringen vertellen op de lezingenavond die we organiseren op 29 november in Architectuurcentrum Rondeel.

14-10-2018

(ON)GEWENSTE GROEI EN BLOEI: WILDE PLANTEN IN DE BINNENSTAD EN LANGS DE IJSSEL

Op stadsmuren, tussen klinkers en in vergeten hoekjes groeien wilde planten die zich spontaan ergens hebben gevestigd. Zaden zijn soms letterlijk aan komen vliegen, ontsnapt uit (moes)tuinen, of kwamen van ver via de scheepvaart in Deventer terecht. De wandeling in het zogenaamde urbane district in de middag van 14 oktober 2018 is tevens de afsluiting van de week van de veldbiologie van de KNNV in Deventer. Gerrit Hendriksen, David de Wit en Peter Heukels hebben een anderhalf uur durende excursie verzorgd. Het wordt iets langer, want na anderhalf uur komen we bij het Pothoofd net voorbij de Wilhelminabrug aan. We hebben dan de flora van de Assenstraat, het Grote Kerkhof aan de kant van het stadhuis en de keermuur van de IJssel aan de Welle bekeken.

Planten van het urbane district

Diverse vragen worden beantwoord door de excursieleiders, waaronder de onvermijdelijke vraag 'Wanneer is er eigenlijk sprake van een exoot?' Gerrit legt uit dat dat planten zijn die niet op eigen kracht hier in Nederland zijn gekomen en zodanig goed hun best doen dat ze andere soorten verdringen. Of: 'Wanneer spreek je eigenlijk van onkruid?' Al die grasjes, Paardenbloemen en andere planten die steeds maar opkomen op plaatsen waar we ze niet willen hebben. Botanici en andere natuurliefhebbers zien dat echter heel anders. Zij spreken liever van wilde planten.

Van Rondeel naar de IJssel

Meteen al bij het verlaten van Rondeel zijn aan de overkant van de Assenstraat zeker ongeveer tien plantensoorten te vinden. Bijzonder is de Hoge fijnstraal, die dit jaar voor het eerst in Deventer gemeld is. Het is een composiet die manshoog kan worden. Deze exoot is afkomstig uit Zuid-Amerika. Halverwege de jaren '80 zijn veel muren in de stad gerestaureerd. Ten tijde was er wat minder aandacht voor muurvegetatie dan nu. Veel soorten die typisch zijn voor muren en die in andere steden wel aanwezig zijn, zijn daarom niet te vinden in Deventer.
Verder telt Deventer natuurlijk niet heel erg veel muren en kades (grachten). Het klein glaskruid, familie van de brandnetel, één van de planten van de expositie is echter nog steeds te vinden rondom het stadhuis en op diverse andere plaatsen. Klein Glaskruid is vrij zeldzaam, maar is in Deventer overal in de binnenstad te vinden.

Ontmoeting van oudere kademuur en dynamische rivier
Een kademuur en een dynamische rivier ontmoeten elkaar langs de Welle. Enerzijds verwacht je dan een begroeiing van muren, anderzijds een begroeiing die te maken heeft met het dynamische karakter van het stromende water met zeer variabele waterstanden. Beide blijken voor te komen.

De kademuur van de Welle langs de IJssel is een oudere muur, die halverwege de jaren '80 gerestaureerd is. Alle planten zijn destijds van de muur verwijderd en de muur is opnieuw gevoegd met een minder kalkrijke specie. Helaas zijn de oude muurplanten niet spontaan teruggekomen omdat er een mortel met een andere samenstelling gebruikt is. Hierop groeien de oude muurplanten niet. De Muurvaren is echter een iets minder kritische soort en is o.a. op deze kademuur te vinden. Ook de Muurleeuwebek groeit op muren en in rotstuinen en is een plant met sierlijke lila bloemen met gele vlekken. De plant hangt vaak aan de muur en wortelt tussen de stenen. De Muurleeuwebek kan ook liggend of kruipend voorkomen. De handnervige bladeren lijken op klimopbladeren. Het is een plant uit de Weegbreefamilie die in de afgelopen eeuwen succesvol West- en Midden-Europa heeft veroverd. Soms helpt de mens een handje met de verspreiding, in dit geval van de Muurbloem. Zaad uit Kampen en Vlissingen is gebruikt voor de herintroductie in 2012 onder leiding van de stadsecoloog. Ondertussen zaait het plantje zich weer spontaan uit. Andere soorten als Wilde bertram, Kaal knopkruid, Wolfspoot, Spiesmelde, Watermunt en Kropaar zijn planten die door de IJssel zijn aangevoerd.

Van pothoofdplanten terug naar Rondeel
Na de Welle ging de wandeling nog een klein eindje verder richting het Pothoofd. Vroeger een havenhoofd met Keulse potten. Pothoofdplanten is een botanisch begrip voor planten uit zaden welke uit andere landen door 'nieuwere verkeers-middelen' hier zijn aangevoerd, onder andere door aan de Pothoofdkade aangemeerde schepen. Ruim honderd jaar geleden kwamen notabele plantenliefhebbers van de Nederlandse Botanische Vereniging naar Deventer om nieuwe plantensoorten te inventariseren. Door overslag van materiaal uit andere streken waren hier bijzonder plantensoorten te vinden.

Op de terugweg naar Rondeel door het Bergkwartier groeit de Kransmuur uitbundig tussen de bestrating van de Menstraat. Het is een soort die sinds 2015 in Deventer is te vinden. Onze gidsen zijn zeer enthousiast omdat het hier zo maar groeit. In schril contrast met dit enthousiasme is de schoonmaakwoede van een buurtbewoner die het plantje ijverig te lijf gaat met een onkruidbrander nog geen 25 meter van de plek waar wij het plantje bewonderen.Ruim twee uur later zijn we terug bij het beginpunt na deze voor velen verrassende KNNV-stadsplanten-wandeling. Een van de blikvangers van de expositie, de Weidegeelster is niet waarneembaar in de herfst. Het is een vroege voorjaarsbloeier.

1-11-2018
'EEN STAD DIE NIET VERANDERT, HEEFT GEEN LEVEN'
Wat is het dna van Deventer? Hoe heeft de stad zich door de jaren heen ontwikkeld en wat brengt de toekomst? Op deze vragen pogen kunst- en architectuurhistoricus Hans Magdelijns en Omgevingswetspecialist Paul Koetsier een antwoord te vinden tijdens een Wist je dat?-avond van Rondeel. Zou het een goede zaak zijn geweest als de Omgevingswet in pakweg de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw al van kracht was geweest? In de tijd dat het plan leefde voor het letterlijk verdubbelen van Deventer aan de andere kant van de IJssel? Het is een aardige hersenkraker voor degenen die geïnteresseerd zijn in de inrichting van de openbare ruimte. Dat zijn in elk geval de plusminus vijftig aanwezigen bij de lezing 'Wist je dat? – Verleden en toekomst van Deventer' in Architectuurcentrum Rondeel op 1 november.

Stadsontwikkeling is het thema en waar spreker Hans Magdelijns in het verleden duikt, vertelt Paul Koetsier over de Omgevingswet die vanaf 2020 van kracht is. Die wet is volgens Koetsier van adviesbureau BMC 'fundamenteel anders' en stelt niet de regel of de norm centraal, maar de maatschappelijke opgaven. De vraag is kortom niet of iets mag of juist verboden is, maar of het voor de gemeenschap wenselijk of onwenselijk is. Toen de gemeente Deventer eind jaren vijftig het idee voor Deventer Dubbelstad poneerde, was het in elk geval wenselijk dat er snel meer woningen kwamen. De bevolkingsgroei nam door de babyboom exponentieel toe, gezinnen werden groter en al die mensen moesten gehuisvest worden. "Daarom ontwikkelde Deventer het plan voor Dubbelstad", vertelt Magdelijns, senior adviseur bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. "De stad zou aan de andere kant van de rivier doorgroeien, tot aan de grenzen van Voorst en Twello. Met dit ambitieuze plan wilde de gemeente de Rijksoverheid tegemoet komen."

Tweede schrijftafel
De inspiratie kwam uit Engeland, waar zogenaamde 'new towns' verrezen in polders van het buitengebied. Lelystad en Zoetermeer zijn in Nederland voorbeelden van zulke steden, in

de periferie van respectievelijk Amsterdam en Den Haag. Magdelijns: “Ook Deventer wilde vooruit. Er waren nieuwe bedrijven voorzien en er zou zelfs een universiteit komen, die uiteindelijk naar Enschede is gegaan. Dubbelstad moest plaats bieden aan 250.000 inwoners. Deventer stelde zich beschikbaar voor Rijksdiensten uit het westen, zoals die ook verhuisden naar steden als Groningen en Heerlen. Journalisten noemden dat de tweede schrijftafel, omdat al die ambtenaren ook buiten de Randstad plannen zouden gaan schrijven.”

De schets voor Deventer Dubbelstad kon echter de prullenmand in omdat het Rijk het plan als te ambitieus beoordeelde. “Dubbelstad had een enorme invloed kunnen hebben op de omgeving”, fantaseert Magdelijns. “Al die mooie straatjes in De Worp zouden er dan niet meer zijn geweest en drie bruggen waren essentieel om beide stukken stad aan elkaar te verbinden.” Het sneuvelen van het megalomane idee gaf wel ruimte aan de ontwikkeling van nieuwe plannen, zoals – inderdaad, toen al – Steenbrugge. Dit project vond destijds geen doorgang en is pas momenteel volop in aanbouw.

Wel kreeg Deventer in de jaren zestig een schaatsbaan en een overdekt zwembad. Nieuwbouw in de schilwijken werd zoveel mogelijk gestandaardiseerd. Magdelijns: “Mechanisatie en prefab drukten een enorm stempel op de stad. De schil om de stad was bepalend voor het aanzien en daarom belangrijk.” Tegelijkertijd was de binnenstad onderhevig aan verpaupering. Veel panden in het Bergkwartier waren krotten geworden en ook de Assenstraat lag er belabberd bij. “Deventer kende een enorme achteruitgang na de Tweede Wereldoorlog”, weet Magdelijns. Maar de in verval geraakte wijken werden gerestaureerd en vormen nu het visitekaartje van het centrum.

Veranderen moet

Moraal van het verhaal: de stad is altijd in ontwikkeling. Zo is het Grote Kerkhof nooit ontworpen als plein maar als kerkhof, was de Brink tijdens de middeleeuwen nog een drassige vlakte en torende de Noordenbergtoren – een verdedigingswerk – ooit boven de Lebuinuskerk uit. Magdelijns worstelde dan ook met de vraag die Rondeel hem stelde om iets te vertellen over het dna van Deventer. “Want wat is dna?”, vraag hij zich hardop af. “Het is dat wat je leven bepaalt, wat je genetisch vormt. Dat zit in je en krijg je er nooit uit. Dus zoiets als een stads-dna bestaat niet, want een stad die niet verandert, heeft geen leven. Stil blijven staan in 1800 was geen optie geweest. De stad moet veranderen om de bevolking op te vangen.”

Was Deventer in 1800 groot genoeg voor 8000 inwoners, een eeuw later was in het centrum sprake van enorme overbevolking. Bijna alle 26.000 inwoners woonden rond 1900 op dat hele kleine stukje Overijssel... In 1946 telde Deventer 42.000 inwoners, rond de millenniumwisseling was dit aantal gestegen naar 83.000. De laatste grote stadsuitbreiding – De Vijfhoek – zorgde voor 13.000 nieuwe inwoners en op 25 september van dit jaar zag de 100.000ste Deventenaar, baby Thijmen, het levenslicht. 250.000 inwoners, de utopie van Dubbelstad indachtig, zullen er hoogstwaarschijnlijk nooit komen, maar even waarschijnlijk is dat de stad wél blijft groeien. Ook Paul Koetsier herinnert zich de woorden van minister Kajsa Ollongren, in mei dit jaar: tot 2025 moeten er 75.000 woningen per jaar bij in Nederland om te voldoen aan de behoefte. “Dat halen we alleen als we bestaande plannen versnellen”, zei de minister van binnenlandse zaken erbij.

De Omgevingswet kan in dit opzicht weleens een voorname rol gaan spelen. Koetsier: “Er bestaat een enorme discrepantie tussen het structuurplan ‘Deventer 2025’ uit 2004 en de realiteit nu.” De wereld verandert zó snel dat het haast onmogelijk is een degelijk langetermijnplan neer te leggen. Het kan wel, maar zo’n document is vaak snel ingehaald door de werkelijkheid, bewijzen de voorbije vijftien jaar met razendsnelle technologische ontwikkelingen. De omgevingsvisie, zo laat Koetsier zien op één van zijn dia’s, is ‘een integrale blik op de noodzakelijke en gewenste ontwikkelingen van de fysieke leefomgeving in Deventer’. Ze maakt het mogelijk snel in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De overheid als verleider

“De gemeente gaat minder als trekker van initiatieven op kop en meer als verleider tot initiatieven”, vervolgt Koetsier, die met BMC door de gemeente Deventer is ingehuurd om te helpen met de nieuwe omgevingsvisie. Burgers kunnen zelf met ideeën komen voor vernieuwingen in de leefomgeving en de gemeente kijkt wat er mogelijk is. “We bieden speelruimte maar staan vanuit onze publieke verantwoordelijkheid ook garant voor een toekomstbestendige leefomgeving met voldoende basiskwaliteit”, in de woorden van Koetsier. “De rol van de gemeente verschilt per initiatief, afhankelijk van onder andere de maatschappelijke meerwaarde, de bijdrage aan de publieke taak en de maatschappelijke betrokkenheid van de initiatiefnemer.” De grondhouding van de overheid is in elk geval betrokken en uitnodigend, zegt Koetsier.

De omgevingsvisie voorziet er verder in bestaande krachten, zoals het historisch stadsfront aan de IJssel, de wisselwerking

tussen stad en platteland en economische vernieuwing en innovatie, te versterken. ‘Slim verbinden’ is volgens Koetsier een ander doel en hij denkt hierbij aan een kwaliteitsimpuls voor de infrastructuur en allerlei samenwerkingsverbanden. Toekomstbestendig handelen is de derde pijler en hierbij gelden veilig, gezond, waardevast ondernemen en duurzaam ontwikkelen als kernbegrippen. Koetsier: “In plaats van de fysieke groei van een stad of een dorp, staat in de Omgevingswet het aanpassen van de fysieke leefomgeving aan veranderende maatschappelijke vragen centraal. De focus verschuift van eindbeeld naar ontwikkelingsrichtingen en handelswijze. Ofwel: van ‘Wat mag waar’ naar ‘Wat willen we en hoe krijgen we dat voor elkaar’. Voor het nemen van beslissingen blijft de gemeenteraad het hoogste orgaan, maar vanaf 2020 is de samenleving aan zet om dingen te agenderen voor de lange termijn. Verandering is de rode draad van de toekomst van Deventer.”

7-11-18

SENSORTOCHT VAN ARCHITECTUURCENTRUM RONDEEL EN STUDENTEN VAN SAXION

De banaliteit van een nieuwe wereld

Een paar witte kastjes boven een winkelingang, een zwart dopje op de grond en een reclamebord in een etalageruit, het zegt een voorbijganger weinig. Toch kondigen deze apparaatjes een nieuwe tijd aan. Een tijd waarin onze stad en onze beleving ervan volledig zal veranderen.

Sensortocht

“Kijk, daar boven’’, zegt student Max Merza, terwijl hij wijst naar de ingang van Schräder mode. “Daar boven de ingang hangt een klein wit kastje.’’ We staan met zeven mensen te staren in de motregen. We knikken. Ja, er hangt inderdaad een wit kastje. Weinig spectaculair. Daar denkt Merza anders over. “De medewerkers dachten dat het bij de airconditioning hoorde, maar dat is dus een Wifi-tracker. Dat ding registreert wanneer jouw telefoon langsloopt. Zo kunnen ze heel secuur meten hoeveel mensen er passeren of zelfs binnenkomen.’’

Merza begeleidt ons door de stad deze middag. Hij is één van de studenten Ruimtelijke Ordening, Bestuurskunde en Planologie die een zogenaamde ‘sensortocht’ organiseren. Een wandeling waarbij we camera’s en andere sensoren leren herkennen en ons bewust worden van hoeveel informatie van ons wordt verzameld en opgeslagen. De tocht is onderdeel van een door Architectuurcentrum Rondeel geïnitieerd onderzoek naar dataverzameling en opslag in onze stad en de mogelijke effecten daarvan op de fysieke ruimte. De groep Saxion-studenten verdiepte zich in het onderwerp, met deze wandeling als gevolg.

Parkeerdopje

We staan nu bij een lege parkeerplek bij de Zandpoort. Of we een sensor kunnen vinden. Iemand wijst een zwart dopje op de grond aan. “Heel goed’’, zegt student Jim Welsink. “Dit is een parkeersensor van het bedrijf JENG uit Apeldoorn. Deze sensor registreert of de parkeerplek bezet is. Hierop worden bijvoorbeeld die verkeersborden met het aantal beschikbare parkeerplekken gebaseerd.’’ Dit kleine zwarte dopje beïnvloedt dus mede de stroom automobilisten die de stad in rijdt. Het is maar een klein voorbeeld van hoe digitale middelen invloed hebben op onze stad en ons gedrag in de stad.

Onbeduidend

Veel spectaculairder dan witte kastjes, zwarte dopjes en hier en vaag Duits grijs blok aan de muur wordt het niet. Maar zo onbeduidend als het lijkt, zo groots zijn de gevolgen die deze kastjes kunnen hebben. Het is een voorzichtige aankondiging van een nieuwe tijd. Merza: “We leven in een tijd waarin data goud waard is. En deze sensoren verzamelen data. De wifi-trackers registreren het aantal passanten per uur. Doordat er 23 van deze dingen in de stad hangen kunnen al die aantallen met elkaar worden vergeleken. Zo ontstaat er inzicht. Waar is het populair? Waar komen mensen vaak terug? Waar blijken mensen juist weinig te komen of anders te lopen dan de bedoeling is? Dat is voor winkeliers, het stadsmanagement én de overheid ontzettend relevant. Net als met verkeersstromen, zou kun je ook bezoekersstromen kunnen monitoren en sturen.’’

Gepersonaliseerd winkelen

Veel meer dan monitoren is nog niet mogelijk met de huidige sensoren in Deventer. Toch denken de studenten dat het struinen door de winkelstraten binnen afzienbare tijd anders wordt. Sterker nog, op een bepaalde manier is dat al zo. We staan voor de Bruna in de Korte Bisschopsstraat. “Het reclamebord in de etalage beschikt over bijzondere software”, zegt studente Demi Rutte. “De camera bovenin kan zien wie er voor het bord staat. Man, vrouw, leeftijd en hoe lang er gekeken wordt. In de toekomst past het daar zijn reclame op aan.” Een kind zou dus kinderboeken te zien kunnen krijgen en een man bijvoorbeeld sportmagazines.

Hoever kan het gaan? Merza: “Doordat er steeds meer data verzameld wordt, ontstaat er een steeds beter beeld van jouw interesses en wensen. Steden en winkels kunnen daarop

inspelen door jou een gepersonaliseerde winkelervaring aan te bieden. Je moet het zien alsof iedereen in zijn eigen bubbel zit en de stad op een eigen manier ervaart.''
Zoals geschiedenisliefhebbers die langs alle historische hoogtepunten worden geleid, of natuurliefhebbers die door het Rijsterborgherpark of langs de IJssel worden gestuurd.

Digitaal is fysiek
Het klinkt abstract en behoorlijk onwaarschijnlijk. Toch is er niets nieuws aan deze ontwikkeling. We zitten er online al middenin. AVG of niet, zoekmachines, webshops, social media en websites weten allemaal wie je bent en wat je voorkeuren zijn. Daar maken ze gebruik van. Eigenlijk is het dus volkomen logisch wanneer fysieke winkels en steden hetzelfde zouden doen. Bovendien worden we constant door sensoren gestuurd wanneer we de weg op gaan. Denk aan stoplichten, filemeldingen op de snelweg en parkeersensoren. En hoe denk je dat veel van onze wegen hun huidige vorm hebben? Juist: door relevante data. De digitale wereld en de fysieke wereld zijn al verweven en zullen dat alleen maar meer worden.
Eng of mooi?

Digitalisering geeft steden als Deventer dus de kans om de ervaring van de stad steeds meer te perfectioneren. Voor jou, voor mij en voor ieder ander. Door jou te bieden waar je van houdt, en zelfs de fysieke ruimte vorm te geven zoals de bezoeker dat graag ziet. Dat is natuurlijk heel erg mooi, maar toch knaagt het. Hoe zit het met privacy? Waarom moet iedereen alles van me weten? Wat gebeurt er met die informatie? Terechte vragen, zegt Max Merza. “We zitten in een moeilijke tijd. Techniek en dataverzameling is volledig in handen van bedrijven, met commerciële belangen. Die techniek en die bedrijven ontwikkelen zich zo snel dat controlerende instanties, zoals de overheid, nooit dezelfde kennis hebben. Daardoor ontstaat het risico dat gevolgen niet goed kunnen worden overzien. Daar moeten we als samenleving op blijven letten. Toch vind ik dat we data kunnen beschouwen als een veelbelovend instrument voor onderbouwd beleid, gerichte ruimtelijke vormgeving en betere beleving van de fysieke ruimte.
Meepraten?

Wil je weten wat de uitkomsten van het studentenonderzoek zijn? Of wil je meediscussiëren over digitalisering en de fysieke ruimte? Kom dan op 22 november om 20:00 uur naar de workshop Dataverzameling in de openbare ruimte bij Architectuurcentrum Rondeel. Locatie: De Fermerie. Bert Groot en Jan-Willem Wesselink nemen je dan mee in een discussie over dataverzameling. Je kunt meedenken over de zin of onzin van wat er met data gebeurt. Wat denk jij: heeft het invloed op ons gedrag en op de inrichting van de fysieke ruimte? Praat mee!

8-11-18
DEVENTER KLEI: UNIEKE KIJK OP HISTORISCHE GEBOUWEN
Architectuurcentrum Rondeel opent de tentoonstelling ‘Deventer Klei maakt opnieuw geschiedenis’. Een verzameling unieke werken, waarmee (amateur-)kunstenaars en bewoners van Deventer een eigen interpretatie gaven aan bijzondere historische panden uit Deventer. Werken die zijn gemaakt van het fundament waarop onze stad werd gebouwd. Inderdaad, rivierklei!

De expositie
Bezoekers schuifelen voorzichtig langs de houten tafels. “Is deze van jou?'', vraagt een vrouw aan haar buurvrouw. “Nee, de mijne staat daar ergens achteraan. Maar die stelt niets voor vergeleken bij de rest hoor'', antwoordt de buurvrouw. Valse bescheidenheid, want ieder werk in deze tentoonstelling getuigt van serieuze creativiteit en keramische kwaliteiten.
We zien een keramieken boot met koeien, een paardenhoofd aan een ketting, een statig vormgegeven gevel met wijnflessen als zuilen. Willekeurige uitspattingen? Zeker niet. De werken verbeelden de geschiedenis van enkele bijzondere panden uit onze binnenstad. Van de Waag tot het Rondeel en van de ouderwetse koestal tot het pand van Praamstra. Op een eigen manier vertaald door cursisten, onder leiding van beeldend kunstenares en docent Mechtild Paauwe, met een bijzonder materiaal: rivierklei uit de IJssel. Het materiaal waarop onze stad is gebouwd. Veel passender gaat het niet worden in het jaar dat Deventer haar 1250e verjaardag viert.

Nieuwe kijk
Geen wonder dat Mano Scherpbier, organisator van Deventer 1250, de tentoonstelling officieel opent. “Deze tentoonstelling is één van de afsluiters van een bijzonder jaar'', zegt Scherpbier. “Bovendien is deze expositie symbolisch voor hoe ik het jaar heb beleefd. Ik heb namelijk in de afgelopen maanden op een nieuwe manier naar Deventer leren kijken. Precies wat jullie met deze werken ook hebben gedaan.''

Mechtild Paauwe kijkt dan ook tevreden om zich heen. “Zeventien bewoners van Deventer hebben in mijn atelier een canvasfoto gekozen, waarop een historisch pand staat afgebeeld. Achterop stond een tekst over de geschiedenis ervan. Daarna heb ik hen geholpen die historie te vertalen naar een

passend beeld. Het is mooi om te zien dat iedereen dat op zijn eigen manier heeft gedaan. De één vrij realistisch, met het nabootsen van een gevel, de ander op abstracter niveau, door verschillende tijdstippen uit de geschiedenis in één beeld te laten zien.''

Realistisch of abstract
Zo gaf Gersien Dekker een geheel eigen invulling aan de Bergschild 7. Ze focuste zich op een detail in de gevel. "Er zit een gat in de gevel waar vroeger een ketting uit hing die de stad tegen vijandige paard-en-wagens moest behoeden. Ook heeft het gebouw de functie van slachthuis en slager gehad. Ik stelde me voor hoe zo'n paard misschien wel ten val kwam door die ketting en daarom heb ik een paardenhoofd aan de ketting uit de muur gemaakt. En voor iemand die heel lang geen klei heeft aangeraakt, vind ik het best goed gelukt!''

Wencke Habermann koos voor een iets realistischer verbeelding van de Hereeniging, al zit het verhaal in de details. "Ik had eigenlijk niets met het gebouw'', bekent de Deventerse. "Maar toen ik me verdiepte in de geschiedenis van het pand én de plek, begon het te leven. Het gebouw, huis van de herensociëteit, bestaat pas sinds 1836, maar de fundamenten gaan terug tot 1337. Het is eeuwenlang een stadswijnhuis geweest, een bloeiende handelsplek. Later is het nog een school geweest, voor het de herensociëteit werd.'' Al deze verschillende functies heeft ze verwerkt in haar ontwerp. "Ik heb de herkenbare gevel nagemaakt, maar de zuilen veranderd in wijnflessen. Elke wijnfles vertegenwoordigt één van de voormalige functies van het pand..'' Zo zien we inderdaad een fles met kegels (vanwege de kegelbaan) en muzieknoten (vanwege de muziekverenigingen).

Sommige cursisten putten uit bronnen die niet per se stroken met de realiteit. Zo verwerkte één van de keramisten een legende over de Bergkerk in haar ontwerp. Twee vrouwen vormen de westtorens. "De legende is dat twee onafscheidelijke zusters, Martha en Beatrix uit Deventer, streden om de hand van een ridder. Toen Beatrix de ridder trouwde, bleef Martha eenzaam en alleen achter. Daarop besloot ze de Bergkerk te bouwen. De twee torens symboliseren Martha en Beatrix, de ene iets hoger dan de ander, en de kerk verbindt de zussen tot in de eeuwigheid.''

Rondeel-programmaraadslid Mariska van der Ziel vat het goed samen: "De expositie is een verzameling geworden van serieuze architectuur en leuke wist-je-datjes.''

Fundament
De werken op zich zijn bijzonder, maar het feit dat ze zijn gemaakt met echte IJsselklei maakt het nog net iets specialer. Dit is immers de grond waarop Lebuïnus 1250 jaar geleden zelf liep en het kleine stadje Daventria stichtte, naast het kabbelende riviertje de IJssel. De grond die het fundament vormde voor de roemruchte Hanzestad die Deventer werd, en de grond waarop de prachtige skyline verscheen waar we nu nog elke dag van kunnen genieten. Voor Mechtild Paauwe stond het dan ook al snel vast dat rivierklei het materiaal zou worden voor de kunstwerken. "Naast de historie is klei een ontzettend belangrijk onderdeel van ons leven. We hebben allemaal een wastafel, dakpannen, eetborden, een wc-pot of aardewerken bloempotten thuis. Kortom: we kleden ons dagelijks uit voor keramiek, eten van keramiek of stoppen er planten in. Keramiek is als goud en het ligt hier gewoon voor het oprapen.''

Rivierklei behandelen
Hoe ze de ruwe klei na het oprapen bij de IJssel omzette naar handzame klei om mee te werken? Dat legt Paauwe ons vanavond uit. Voor haar staat een bakje met bruine blokjes. "Dit is gedroogde klei, die ik in stukjes heb gehakt. De meeste takjes en andere vervuiling heb ik er al uitgezeefd. Vervolgens doe ik bij de gedroogde blokken heet of kokend water en meteen zuigt de klei zich vol.'' In het bakje ontstaat bruine smurrie. "Deze vloeibare drek vormt zich al snel. Het bezinkt na een tijdje en zo ontstaat een laag water en kleislip. Je giet het overtollige water af en legt het vloeibare goud te drogen tot een dikke brei. Je kneedt het en je hebt een mooie, schone, organische klei om mee te werken." Tsja, leuk natuurlijk, maar nu nog het talent om er iets moois mee te maken. Voorlopig kunnen we in ieder geval inspiratie opdoen aan de Assenstraat (of les komen nemen in het atelier van Mechtild Paauwe in het voormalige Geertruiden-ziekenhuis).

15-11-18
DE SMART CITY IN ONTWIKKELING: STEVENEN WE AF OP EEN TECHNOLOGISCHE NACHTMERRIE?
Steden veranderen de komende jaren in slimme, door technologie gedreven entiteiten. Wat zien we ontstaan in de wereld? En hoe zorgen we ervoor dat slimme steden ook leiden tot gelukkige burgers? Martijn Huting, docent Bestuur, Recht & Ruimte bij Saxion, Heinze Havinga, docent-onderzoeker Creatieve Technologie bij Saxion en vier studenten planologie, bestuurskunde en ruimtelijke vormgeving, buigen zich over deze vragen tijdens de lezingenavond van Architectuurcentrum Rondeel.

Dataverzameling in Deventer
Het was een week geleden, tijdens de sensortocht, dat Saxion-student Max Merza ons wees op witte kastjes in de etalages van Deventer winkelstraten. Hij vertelde dat het Wifi-trackers waren. Sensoren die registreren of en hoe vaak jouw telefoon langskomt. Het roept een beeld op van een stad die weet waar je bent en wat je doet. De studenten deden drie maanden lang, op initiatief van Jaco Remmelink van Architectuurcentrum Rondeel, onderzoek naar dataverzameling in Deventer. Vanavond leggen de studenten hun bevindingen uit. "We deden drie maanden onderzoek naar waar, welke sensoren en camera's zich bevonden, welke data er wordt verzameld en wat er mee gebeurt'', vertelt Merza. "We zien op industrieterreinen in Deventer veel camera's, met kentekenregistratie en koppelingen met beveiligingsbedrijven en politie. Zij registreren verdachte bewegingen en koppelen kentekens aan een database van de politie. Het doel is hierbij dus beveiliging. In de binnenstad zagen we beveiligingscamera's, maar ook wifi-trackers en parkeersensoren.''

Maar waarom hangen die er? "Voor overheid zijn de sensoren een efficiënte manier om te registreren hoeveel bezoekers er in de stad zijn en hoe ze zich bewegen'', vertelt student Jim Welsink. "Bovendien werken sensoren uitstekend bij het veiliger maken van drukke verkeerspunten. Voor bedrijven is het gewoon lucratief om data over mensen te bezitten. Dat is goud waard voor andere commerciële partijen.''

De data in Deventer wordt verzameld door onderzoeksbureau Locatus. De gemeente Deventer en Stichting Deventer Binnenstadsmanagement (SDBM) hebben een abonnement, van 13.000 euro per jaar, waarmee ze dagelijks inzicht krijgen in de cijfers. "SDBM wil de data gebruiken om de binnenstad te verbeteren voor bezoekers en op deze manier vitaal te houden.''

Ontwikkelingen in de wereld
In Deventer ligt slechts een dunne digitale deken over de fysieke stad. Verder dan beveiligingscamera's en het registreren van geanonimiseerde data gaat het nog niet. Toch hoeven we niet ver te kijken om verdergaande stappen richting een smart city te zien, vertelt Heinze Havinga. Hij neemt ons mee langs de meest opvallende ontwikkelingen in steden wereldwijd. "In Eindhoven experimenteert men met technologie bij Stratumseind, het uitgaansgebied'', vertelt hij. "Hier hing 's nachts vaak een grimmige sfeer. Nu hebben ze camera's die registreren of er opstootjes ontstaan. Eerder gingen op dit moment de straatlantaarns feller branden, zonder effect, nu verspreiden verdampers een sinaasappelgeur. Dat zou een kalmerend effect moeten hebben op mensen. Of het werkt weten we nog niet, maar het zou wel gaaf zijn, toch?"

Om smart cities op grotere schaal aan het werk te zien, moeten we kijken naar de groeiende economieën in Azië en Zuid-Amerika. "Rio de Janeiro heeft een enorm control center met honderden schermen. Camera's en sensoren richten zich maar op één ding: regenval. De favela's in Rio zijn gebouwd op steile berghellingen. Bij hevige regenval kan een hele wijk worden weggevaagd door aardverschuivingen. Dit control center zorgt ervoor dat bewoners op tijd worden gewaarschuwd.''
In de Chinese stad Hangzhou wordt het verkeer met sensoren gemonitord en gestuurd bij noodgevallen. "Hierdoor claimen ze dat ambulances 50 procent van hun reistijd besparen en forenzen 15 procent."

In China doemt echter ook een minder prettig beeld op. In enkele grote steden houden camera's alles in de gaten. Ze herkennen je gezicht en monitoren je gedrag. "Perfect om bij misdrijven iemand op te sporen. De overheid gebruikt de beelden echter ook om burgers een sociale status te geven'', vertelt Havinga. Je krijgt punten door je goed te gedragen en levert punten in bij misdragingen. Bijvoorbeeld wanneer je door rood loopt, vrienden bent met mensen met een lage status of niet vaak bij je grootouders op visite gaat. Die score wordt bijvoorbeeld meegeteld bij sollicitaties. 'Smart' is het zeker, maar is dit ook de wereld waar we naartoe moeten willen?

Hoe werkt een stad?
"Het internet is een waanzinnig snelle, mooie, enge ontwikkeling'' , vat Martijn Huting het samen. "Ik geloof dat het een nieuwe boekdrukkunst is, met mogelijk een nieuwe verlichting en nieuwe renaissance als gevolg. Maar daar zijn we nog niet. Op dit moment moeten we nog bepalen waar we naartoe willen met z'n allen.''
Het is belangrijk dat dit zorgvuldig gebeurt, vindt Huting. "We creëren met de smart city een entiteit die we nooit eerder zagen. We moeten voorkomen dat we als een tovenaarsleerling de controle kwijt raken over ons schepsel.''
Maar hoe doen we dat? De eerste stap is ons verdiepen in hoe steden werken, vindt Huting. "Twee stedenbouwkundigen, Robert Moses en Paul Rudolph, bogen zich ooit over het extreem snel groeiende New York. Hun oplossing voor alle drukte? Een snelweg met zes banen dwars door de stad. Praktisch was het zeker, de bereikbaarheid zou stukken beter worden, maar is dit hoe we naar een stad moeten kijken? Een paar huizenblokken, een paar kantoren, een snelweg en klaar?" Een tegenovergestelde visie voor Moses en Rudolph kwam van

journaliste Jane jacobs. Zij zag de stad als een ‘sidewalk ballet’: een constante dans van mensen die ongestructureerd en inefficiënt bewegen. “Ze bekeek de stad vanuit de mens, niet vanuit de stenen”, zegt Huting.
Hutings kijk ligt er tussenin. Zoals de Franse filosoof en socioloog Bruno Latour. “De sidewalk-dans van Jacobs is een dans tussen mensen én de omgeving. We interacteren bijvoorbeeld met een drempel, door langzamer te rijden. Deze constante complexe interactie tussen mens en omgeving wordt met the Internet of Things, of de smart city, naar een hoger plan getild.’’

Smart city: nachtmerrie of zoete droom?
De mogelijkheden om de smart city een technologisch wonder te maken zijn er. We hebben eigenlijk alle middelen om een ideale stad te creëren. We moeten echter nu bepalen wat onze ideale stad is. “Is dat een stad waarin alles efficiënt en gestroomlijnd is? Waarin ons gedrag wordt gestuurd door sensoren, camera’s en data, zodat we zelf nauwelijks hoeven na te denken? Waarin alles vlekkeloos verloopt?’’, vraagt Huting aan niemand in het bijzonder. “Want dat is de futuristische smart city die techneuten voor zich zien. De stad van Google, Ali Baba, Moses en Rudolph. Maar die steden maken ons denk ik niet gelukkiger. Ze maken ons dommer, doordat frictie verdwijnt.”
De bevlogen Saxion-docent ziet liever dat we techniek gaan gebruiken om de stad ingewikkelder te maken. “Ik wil een stad waarin stoeptegels oplichten wanneer alleen ik er op sta, zoals in de videoclip van Michael Jackson’s Billie Jean. Ik wil door mijn geboorteplaats Spijkenisse lopen en alle oude bekenden kunnen zien lopen. De stad als ingewikkeld warm bad. Voor ieder mens. Gelaagder en interessanter dan de frictieloze Google-steden.’’

Denk mee over de smart city
Nadat de sprekers uitvoerig worden bevraagd en bedankt voor hun aanwezigheid, discussiëren de aanwezigen nog lange tijd door. De smart city is een intrigerend en verwarrend onderwerp, waarop we als gewone burgers moeilijk greep krijgen. De technologische kennis is voornamelijk in handen van bedrijven. Beide docenten zien dit als een onwenselijke machtsverhouding voor de toekomst. Misschien is het daarom tijd om als burger zélf kennis te vergaren over smart cities. En een mooie eerste stap is de workshopavond van Architectuurcentrum Rondeel op 22 november om 20.00 uur in de Fermerie. Bert Groot, Academie Bestuur, Recht & Ruimte Saxion, en Jan-Willem Wesselink, hoofdlaborant en oprichter Kennislab voor Urbanisme nemen ons deze avond mee in de wereld van data en dataverzameling in onze stad.

22-11-18

DE WEG NAAR EEN SMART CITY: WAAR MOETEN WE OVER NADENKEN?
Het Deventer van de toekomst wordt een samenspel van mensen, technologie en ruimtelijke vormgeving. Wat zijn de overwegingen, wat worden de dilemma’s en hoe wordt smart city Deventer een plek waar we willen zijn? Bert Groot, docent Smart Cities op Saxion en Jan-Willem Wesselink, oprichter van The Future City Foundation zetten ons aan het denken bij de workshop ‘Big Data en de Openbare Ruimte’ van Architectuur-centrum Rondeel.

Digitale laag
We ontdekten de afgelopen weken dat Deventer langzaam verandert. Nauwelijks waarneembaar ontstaat er een digitale deken over de stad, die onze omgang met de omgeving beïnvloedt. Een groep Saxion-studenten ontdekte op de industrieterreinen Bergweide en het Havenkwartier tientallen camera’s die alle activiteiten in de gaten houden. Kentekens worden gelezen, geregistreerd en vergeleken met een databank van ‘criminele nummerborden’ van de politie in Zwolle. In de binnenstad blijken er naast alle beveiligingscamera’s ook verschillende sensoren te hangen die ons gedrag registreren. Allereerst registreren sensoren of een parkeerplek bezet is. Er hangen ook 23 WiFi-trackers. “Deze registreren een unieke code van jouw telefoon. Hierdoor weet hij dat je er bent, hoe vaak je langsloopt en of je er al eerder bent geweest’’, legt student Jasper Diesveld uit.

Data
De data geeft waardevolle informatie voor winkeliers en het stadsmanagement. Er wordt op een efficiënte manier geteld hoeveel mensen er zijn, of mensen terugkeren en wat populaire gebieden zijn in de stad. Deze informatie kan een basis vormen voor beleids- en vormgevingskeuzes in de toekomst. Hetzelfde gebeurt immers in het verkeer, waar metingen met sensoren al langere tijd een rol spelen in de vormgeving van wegen.

Nieuwe stad
De sensoren kondigen de komst van een nieuwe stad aan. De ‘smart city’ doet zijn intrede. Maar wat is die slimme stad? En wat betekent het voor de toekomstige stedenbouw? Dat is precies waar het vanavond over gaat. “Dit is voor mij de slimme stad’’, zegt Jan-Willem Wesselink terwijl hij een plaatje tevoor-schijn tikt van een druk pleintje. “Dit is mijn vakantie in Lissabon, een paar jaar geleden. Wat je ziet is een verzameling mensen die het fijn vindt om bij elkaar te zijn en al dan niet geniet van enkele geestverruimende middelen.

Die mensen, die vormen voor mij de stad. Nu en in de toekomst.''

Beleving
Wesselink gelooft niet dat steden wezenlijk zullen veranderen in de toekomst. "Het Forum Romanum, duizenden jaren oud, is ook nog steeds logisch. Wij mensen vinden de huidige vorm van steden fijn. Daarom zijn ze zo.''

Het gedrag van mensen verandert wel. En dat heeft ook invloed op onze stedenbouw. "Vanaf de eerste radio-uitzending in 1918 is geen plek op de wereld meer exclusief. We kunnen vanaf dat moment ergens bij zijn, zonder er fysiek te zijn. De opkomst van internet heeft dat nog vele malen versterkt. We kunnen nu praktisch overal zijn. Maar als je overal kunt zijn, waar kies je dan voor?"

Wesselink weet het zelf al: "Vak 10 op de IJsseltribune van de Adelaarshorst." Allesbehalve een high tech-plek, maar wel een plek waar iets te beleven valt. "De beleving van de stad wordt door technologie veel belangrijker. We hoeven niet meer op kantoor te werken, waardoor gebouwen andere functies kunnen krijgen. We winkelen thuis op de bank, waardoor winkelstraten anders ingericht kunnen worden. We hoeven niet meer in de stad te zijn, steden moeten ervoor zorgen dat we er wíllen zijn.''

Beleefstad
Deventer heeft de ambitie om die stad te zijn. Een stad waar je graag wil zijn. En laten we eerlijk zijn: met de prachtige architectuur, het Dickens festijn, de boekenmarkt en Deventer op Stelten lukt dat heel behoorlijk. Maar om ook in de toekomst aantrekkelijk te blijven voor bewoners en bezoekers is het, zeker tijdens deze technologische revolutie, noodzakelijk om nauwkeurig te weten wat de wensen van bezoekers zijn. Ouderwets tellen van leegstaande panden en het aantal bezoekers volstaat niet meer.

Om die reden helpt Bert Groot de gemeente Deventer met de nieuwe Binnenstadsmonitor. "Vanaf januari beschikt de stad over dashboards waarop de beleving wordt gemonitord. Hoeveel mensen zijn er, wat zijn populaire plekken, hoe bevalt het parkeren, dat soort informatie. In de zomer van 2019 hopen we de eerste resultaten te hebben'', vertelt Groot. "Op dit moment richt de monitor zich vooral op parkeren. In de toekomst zou je mensen kort met een knop kunnen vragen hoe hun lunch was bijvoorbeeld, of hoe de tocht met het pontje beviel. Dit levert waardevolle data op.''

Tech vs mens
De slimme stad komt er, vertellen Groot en Wesselink. Dat is geen keuze. En het is goed dat Deventer daarin een weg probeert te vinden. Want met een steeds prominenter rol voor technologie moeten we nadenken over wat voor stad we willen en hoe die bestuurd moet worden. Wesselink: "De overheid moet nu meerwaarde gaan creëren met tech. Ze moeten kaders creëren waarbinnen de smart city vorm kan krijgen. Kaders die de burgers beschermen, innovatie versnellen en zorgen voor een eerlijk speelveld.''
Kaders van de overheid kan harmonie brengen tussen mens en tech. Harmonie die nooit zal ontstaan wanneer we de Google's, Ali Baba's en Facebooks van deze wereld de controle geven over stedenbouw.

Dilemma's
Bij het stellen van kaders lopen we tegen een enorme hoeveelheid ethische dilemma's aan. Het raakt thema's waar ieder mens anders over denkt. We moeten consensus vinden in waar we de grenzen trekken. Wesselink en Groot hebben een formulier meegenomen waarop de aanwezigen zelf kunnen bepalen waar zij op verschillende thema's de grenzen trekken. De lijst met vragen levert de nodige gefronste wenkbrauwen op. De onderwerpen zijn zo abstract dat een mening formuleren bijna onmogelijk is. Wil je dat de gemeente veel of weinig camera's ophangt? Hoeveel geld moet er worden besteed aan de beveiliging van systemen? Hoeveel mag technologie jouw gedrag beïnvloeden? En hoeveel moet je daarvan zelf kunnen begrijpen? Hoeveel ruimte moet er zijn voor imperfectie? Hoe groot mag de digitale kloof tussen burgers worden? Hoeveel recht moet je hebben op menselijk contact (bij kassa's bijvoorbeeld)?

"Zo krijgen we inzicht in jullie meningen, maar zien jullie ook hoe complex het voor overheden is om sommige ethische thema's goed te beoordelen'', aldus Groot.

Toekomst
Terwijl de aanwezigen nog een afsluitingsborrel doen, loopt uw tekstschrijver door de donkere straten van het Noordenberg-kwartier. Het duizelt hem. Waar stevent onze stad op af? Is deze straat over 30 jaar nog steeds zo mooi? Dan kijkt hij omhoog, naar een straatlantaarn en denkt hij aan een uitspraak van Jan-Willem Wesselink. "Straatverlichting leidde ooit tot enorme discussies. Sommige mensen moesten er niets van weten. Dat hoort gewoon bij verandering. Nu vindt niemand het meer vreemd.'' Ach, misschien verandert deze straat wel. Dat wil niet zeggen dat het minder mooi wordt.

4-12-2018

CINEMA RONDEEL - 1984

Dinsdag 4 december organiseert Architectuurcentrum Rondeel in samenwerking met filmhuis De Keizer Rondeel Cinema met de klassieker '1984' naar het boek van George Orwell. Architect Hans Groenewegen verzorgt de inleiding. De verfilming van een 'klassieker' uit 1948, maar in 2018 niet minder actueel...
In 1948 schreef de Britse schrijver George Orwell zijn inmiddels wereldberoemde dystopische toekomstbeeld '1984'. Orwell presenteert daarin zijn visie op de westerse wereld anno 1984, waarin de enkeling ten onder gaat in een kansloze strijd tegen een totalitair bewind, dat in alles zijn wereldbeeld oplegt en het individu controleert. Een beroemd citaat uit dit boek en een inmiddels veel gebruikte uitdrukking is 'Big Brother is watching you'. Orwell schetste al in 1948 (!) een beeld dat in 1984 in woningen beeldschermen zouden staan, die alles registreren wat er in de ruimte gebeurt. Anno 2018, bijna 35 jaar later, blijkt dit niet alleen een visie te zijn, maar is het actueler dan ooit. We praten inmiddels over 'fake news', houden ons bezig met digitale media en dataverzameling en dit heeft allemaal impact op onze manier van leven en onze privacy.

Voorafgaand aan de film legt Hans Groenewegen, architect en programmaraadslid bij Rondeel, de verbinding tussen deze film en de activiteiten rondom de digitale stad, die het Rondeel dit jaar organiseert. Ook vertelt hij iets over de ervaringen van de deelnemers aan het experiment 'Leven in een digitale wereld in een tiny house'. Centraal daarin stond de vraag:
Wat is de waarde van onze fysieke leefomgeving? Is de digitale wereld anno 2018 inmiddels onze leefwereld?

12 12-2018

DUURZAME HUZARENSTUKJES AAN EN MET DE IJSSEL

Hoe kunnen we IJsselwater gebruiken voor een beter klimaat? Wat kunnen we überhaupt met de rivier die al eeuwen zo dichtbij is? Albert Corporaal, specialist Nederlandse riviersystemen, werpt met deze vraag in zijn achterhoofd een blik in het verleden. Machiel Karels, meerdere malen genomineerd voor de ABN AMRO Duurzame 50 en nauw betrokken bij het nieuwe stadhuis in Deventer, vertelt over moderne toepassingen tijdens de lezingavond in Architectuurcentrum Rondeel op 12 december.

Landschapsecoloog Albert Corporaal begint met een verontschuldiging: "Ik heb een half uur gekregen voor een prachtonderwerp waar ik wel een hele dag over zou kunnen vertellen. Ik moet me dus ernstig beperken en selectief zijn. En: leren kijken in koffiedik. Want wat zien we daarin?" Een vrouw in de zaal roept droogkomisch 'drap' en krijgt de lachers op haar hand, maar de boodschap is duidelijk. Tijdens deze avond in de Rondeel-reeks 'Wist je dat?' werpen we een blik op de toekomst. De toekomst van Deventer en zijn onafscheidelijke IJssel.
Maar Corporaal, die lekker losjes en informeel presenteert, blijk zijn gehoor op het verkeerde been te hebben gezet. Want hij duikt de historie in, voorzien van onvervalst Noord-Overijssels accent. Dia's van langharige oermannen met grote keien en bizons komen langs, evenals millennia oude landkaarten, bijvoorbeeld een plattegrond van Nederland van 5500 voor Christus. En dan een heel oud beeld van hoe de IJssel er eeuwen geleden uit moet hebben gezien. Meer een poel dan een rivier. "Het IJsseldal was in de Romeinse tijd een groot merkwaardig iets waar je niet zomaar zonder kennis doorheen kon gaan, je kon zo gebeten worden door een grote meerval", vertelt Corporaal. "De IJssel was een breed dal gevuld met moeras en bosrijk landschap met ongeleide doorstroming. Een ratjetoe van waterlopen."

Stad in de hens

Een sprong naar de riddertijd. Ridders plachten complete bossen onder water te zetten zodat de bomen afstierven en er ruimte ontstond voor landerijen. "We spreken nu over het midden van de Middeleeuwen en de periode daarvoor", verduidelijkt Corporaal. "Twee derde van Nederland bestond uit water." Nee, dan de Noormannen. Die hadden in de smiezen dat Deventer een belangrijke en rijke stad was. 'Daar valt wat te verdienen', dachten ze. De Scandinaviërs hielden flink huis en staken tientallen houten gebouwen in de hens.

Om overstromingen van de IJssel te beteugelen, werden dijken aangelegd. Beekjes die eeuwenlang vanaf de Sallandse Heuvelrug naar de rivier stroomden, vonden via weteringen hun weg naar Zwolle. Om uiteindelijk, via de vuile stadsgrachten, uit te komen in het Zwartewater. Boeren legden op hun beurt dijken aan om de bevloeiing van akkers te regelen. Zij profiteerden ook van de sponswerking van het stroomgebied, het vermogen om neerslag op te vangen, te bergen en deze vertraagd af te voeren. Honderden jaren later, van plusminus het eind van de Middeleeuwen tot 1750, maakte Deventer al kennis met droogte. Sterker, de stad was volgens Corporaal eeuwenlang een zomerwoestijn met watertekorten langs de rivier. Dat maakt zijn verhaal plots heel actueel. Waar Nederland altijd heeft voorgesorteerd op een overschot aan water – denk aan dijken, nevengeulen en bypasses – moeten we ons onderhand misschien wel aanpassen aan de droogte, stelt Corporaal.

“Maar wonen en werken op het water blijft een interessant idee. Misschien moeten we de stad sowieso gebruiken in functie tot het water.”

Machiel Karels
Die uitspraak is een voorzet op maat voor Machiel Karels, de consultant duurzame gebiedsontwikkeling en duurzaam vastgoed die de tweede lezing voor zijn rekening neemt. Hij wordt meteen concreet: “Kunnen we niet een turbine in de IJssel hangen om heel Deventer van energie te voorzien? Helaas, dat gaat niet, want dat levert veel te weinig op.” Maar niet getreurd, er zijn legio mogelijkheden om de rivier wél duurzaam in te zetten. Neem het nieuwe stadhuiskwartier in Deventer, waarbij Karels in de bouwfase projectleider duurzaamheid was. “Water is niet alleen een maker, maar ook een drager van energie. Hoe kun je rivierwater gebruiken om gebouwen te verwarmen? Daarbij hebben we een voorbeeld genomen aan Rotterdam, waar dit succesvol is toegepast.”

Het stadhuis in Deventer moest zo duurzaam mogelijk worden, het liefst gasloos en voorzien van een systeem dat ’s zomers warmte opslaat en ’s winters koude. Zodat de warme lucht in de winter kan worden losgelaten en de koele lucht in de zomer. Dit alles op basis van een ‘watergedragen systeem’. Maar dit ambitieuze plan kon de prullenmand in vanwege de bodemgesteldheid. Karels: “Er waren in de ondergrond maar zeer beperkte kleilagen aanwezig. Te weinig om warmte op te slaan.”

Warmtepomp
Toch is het gelukt IJsselwater in te zetten bij het stadhuis. Met een leiding die grotendeel onder de Manhuissteeg is gelegd, staat de nieuwbouw op het Grote Kerkhof in verbinding met de rivier. “De Manhuissteeg. Dan denk je: eenvoudig zo’n smal straatje. Maar het was nog helemaal niet gemakkelijk om onze klus daar uit te voeren. Dat de bouwlui dat voor elkaar hebben gekregen, mag een huzarenstukje heten.” Karels start een filmpje dat RTV Oost bij de bouw maakte. Een drilboor. En dan Hester Scholten van de gemeente Deventer die uitlegt dat IJsselwater – in de winter lauw en in de zomer relatief koud – via buizen naar de Polstraat wordt gepompt. “Daar staat een warmtepomp die het water in de zomer verder koelt en in de winter verwarmt. De koude en warmte die dat oplevert, gebruiken we voor het stadhuis.” Alleen als het nodig is, gaat de stadsverwarming aan.

Ook hemelwater wordt slim ingezet. Het dak van het stadhuis vangt regen op die gebruikt wordt voor het doorspoelen van de toiletten en het bevochtigen van de binnentuinen. De kranen in het sanitair bevatten volumebegrenzers die het verbruik van water sterk verminderen. Regen op het dak landt voor een deel op de groenstrook die op het gebouw is aangebracht. Deze natuurlijke weide houdt vocht vast als een spons, zorgt voor koeling in de zomer en isolatie in de winter. Een vochtoverschot verdampt in droge periodes en dat zorgt voor minder temperatuurschommelingen.

Ander huzarenstukje is het spel van licht en lucht dat zijn invloed uitoefent op het Deventer gemeentehuis. De seizoenen zijn er zichtbaar en voelbaar. Evenwijdige zadeldaken richting de noordkant laten veel daglicht binnen en hoge plafonds doen dit ook; natuurlijk licht zorgt er immers voor dat mensen zich prettiger voelen. Een slimme dakconstructie – waar warme lucht wordt teruggewonnen uit afgezogen lucht – overdekt de publiekshal en er is maximaal gebruikgemaakt van zonnepanelen. Frisse lucht komt binnen via roosters in de vloeren en de buitenramen. Het gebouw beschikt over plafondverwarming en -verkoeling.

Nostradamus
Prachtige wapenfeiten, maar Karels en zijn collega’s zaten afgelopen zomer wel even te zweten op de vraag of de ambtenaren in hun nieuwe onderkomen niet zouden gaan zweten. “Met de toevoer vanuit de IJssel hadden wij ons gebaseerd op het voormalige laagterecord van de rivier. Gelukkig werd het nieuwe laagste punt pas in september bereikt en niet tijdens de zomerhitte.” Hoe dan ook: de slotsom is dat het Deventer stadhuis een besparing van meer dan vijftig procent oplevert ten opzichte van vergelijkbare gebouwen. Door slim gebruik te maken van de elementen licht, lucht, water, groen, warmte en koude. “Op de schaal van Deventer heeft dit project echt impact”, zegt Karels. “We gaan vaker oppervlaktewater gebruiken en zijn in dat kader bezig met een project in de wijk Zandweerd. Kunnen we de huizen in die wijk verwarmen met water in plaats van gas?”

Een experiment dat kan rekenen op de goedkeuring van Albert Corporaal. Hij waagt zich nog maar eens aan een blik in het koffiedik. “Nostradamus was een merkwaardige man, ongetwijfeld. Ik heb hem nooit ontmoet. Maar veel van zijn voorspellingen zijn wel waar geworden. We moeten uitkijken naar nieuwe mensen die in het koffiedik bezig zijn. Ik weet dat ook niet zeker, maar ontleen het slechts aan datzelfde koffiedik. Maar een stad met zoveel water in de buurt... zou daar toch eigenlijk iets meer mee moeten doen.”

29-11-2018

BIJEENKOMST DROOM IN EEN DROOM -
ervaringen Tiny House Project i.s.m het Filosofie Café

Dat onze samenleving verder robotiseert is zeker. Artificieel intelligentie de nieuwe manier van leren leidt ertoe dat op specifieke gebieden robots slimmer worden dan de mens. Als we een groot deel van de dag op een scherm kijken, in hoeverre zijn we ons dan nog bewust van de wereld om ons heen. Kan onze fysieke ruimte dan niet veel kleiner zijn? Is virtuele wereld mooier dan de werkelijkheid.?

Deelnemers aan het Tiny House Experiment, dat in oktober in het Rondeel werd gehouden, waren:

- Sharon Kromotaroeno, filmer
- Yvonne neppenbroek, txt lab, communicatie en redactie
- Netty van der Burg, makelaar in tiny houses
- Willem Bollen, eindeloos verteller
- Jean Klare, grafisch vormgever
- Trees Schopman, filosofe

De ervaringen van deelnemers zijn gelegd naast de piramide van Maslow uit 1943, een hiërarchische rangschikking en motivatietheorie van universele behoeften van de mens. Volgens zijn theorie zou de mens pas streven naar bevrediging van, de behoeften die hoger in de hiërarchie, geplaatst werden, nadat de lager geplaatste behoeften waren vervuld.

- Voedsel, lichamelijke behoeften
- Veiligheid, onderdak
- Sociaal contact
- Erkenning, waardering
- Zelfontplooiing, zelfrealisatie

Als we de ervaringen relateren aan de Pyramide van Maslow: Fysiek, voeding en drinken comfortabel.

- Veilige knusse plek met eigen beheer van de sleutel en vrijheid om weg te gaan
- Kleine ruimte 2.50 x 5.00^{m} aan oppervlakte
- Wel extra hoogte heel aangenaam qua lucht en ruimte gevoel
- Met hoogslaper, lekker breed, als knusse slaapplek
- Goede energie in de ruimte

Wel was er zicht contact met buiten doordat de ruimte niet volledig geblindeerd was . Dat zou voor het experiment beter zijn geweest, maar i.v.m. veiligheid-, risico van proefpersonen niet voor gekozen. (ontbreken van 24 uur supervisie). Gemist werd de buitenlucht, geur en de zon. Terwijl de ene wel graag fysiek bewegen/oefenen in de ruimte, de ander prefereerde de rust en het uren op een stoel kunnen zitten voor een scherm.

Op het sociaal emotionele vlak, was er veel contact met buiten-wereld via Social Media en was de situatie niet wezenlijk anders dan thuis. Er was voor het experiment, om mensen te kunnen volgen in hun gedrag een camera opgehangen. Hierdoor voelden verschillenden zich bekeken. Bijzonder was dat vooral de dames de neiging hadden te praten tegen de camera, tegen een fictief het publiek, soms dingen gaan uitleggen en verklaren.... de mannen hadden er over het algemeen minder last van.

Virtueel

De meesten waren bezig het internet met allerlei contacten, gesprekken etc. of keken een film. Weinig hebben zich helemaal onder gedompeld in de digitale wereld. Mogelijk was het experiment te kort. Iedereen had die 20 uur wel van alles te doen. (beetje chatten, kijken, wat uitzoeken, gamen, eten, slapen, ontbijten)

Mogelijke conclusies die uit het project getrokken kunnen worden zijn, bijvoorbeeld:

1. Dat we, de mens, misschien door het internet, wezenlijk met minder spullen en minder ruimte toe kunnen. Ik geloof dat het consumptief gedrag verandert. Dat mensen minder spullen in huis willen hebben. ' We gaan een mooi beeld, documenteren, fotograferen inscannen en dat digitaal bewaren, op een harde schijf of zelf helemaal anoniem in de cloud. Het object 'kast' kan bij wijze van spreken in de opslag c.q. naar het goed. Onze stoffelijke wereld wordt digitaal, onstoffelijk.

2. We kunnen via internet snel een grote groep mensen bereiken en een evenement opzetten.
   En met de steeds verder gaande ontwikkelingen van de visuele chatfuncties kunnen we elkaar ook makkelijk in de ogen kijken wat het contact intensiveert.
   Je schept je eigen leven, met vele contacten en ook 'snel contact'. Niet alles hoeft meer vooraf te worden afgesproken. Hierbij zijn de gedachten van Jean wel heel interessant: Je kunt ook op andere plekken aanwezig zijn, zonder zelf daar aanwezig te zijn. Wat is openbaar en wat is persoonlijk, waar eindigt de ruimte..?

3. Voor sommige geeft het anoniem opereren op het internet extra ruimte om je eigen, zintuigelijke gevoelens te kunnen uiten. Maar je ziet ook een trend dat mensen speciaal naar de

openbare ruimte komen om andere te ontmoeten, natuurlijk met telefoon en laptop erbij. Des al niet te min: fysieke nabijheid blijft van belang.

4. Een modernere versie van de Maslow piramide zou kunnen zijn, een trapsgewijze ontwikkeling van
- Fysiek behoeften
- Gevoel emotie
- Mind, geestelijke invulling
- "Geluk"

We hebben met de psychologische theorieontwikkelingen van de afgelopen halve eeuw, een grote slag geslagen in het opbouwen van een eigen persoonlijk, individuele IK (zelfrealisatie). Daarom zoeken we tegenwoordig meer naar 'geluk'.
Met de robotisering van onze maatschappij kan dit een prachtig nieuw doel kan. We krijgen steeds meer tijd, dus kunnen steeds meer leuke of nieuwe dingen gaan doen.

Kortom:
- We slaan onze gedachten en herinneringen steeds meer digitaal op
- Ons contact met anderen verandert, voorbij ruimte en plaats.
- De vraag rest: Hoe moeten we de nieuwe ruimte, deze nieuwe vrijheid vormgeven?

24-1-2019

CIRCULAIRE ECONOMIE WAS ER AL IN DE MIDDELEEUWEN

Kunnen we op het gebied van afvalmanagement iets leren van middeleeuws Deventer? Misschien. Feit is dat er al volop werd nagedacht over de vraag hoe je met afval omgaat. Er was zelfs sprake van hergebruik, blijkt bij de lezingenavond in Architectuurcentrum Rondeel op 24 januari. Met Janna Coomans en Bart Vermeulen.

Ze zullen er heus nog wel zijn: burgers die al hun afval gemakshalve in één en dezelfde bak sodemieteren. Maar hun aantal neemt vermoedelijk snel af, nu – voortgestuwd door allerlei klimaatissues – het scheiden van huisvuil belangrijker is dan ooit. Een bont kleurenpalet aan containers (ont)siert menig achtertuin. "Er is kritiek op onze afvalproductie", vertelt onderzoeker Janna Coomans tijdens haar Wist je dat-lezing in Architectuurcentrum Rondeel. Coomans is onderzoeker middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Zij promoveerde vorig jaar cum laude op haar proefschrift 'In Pursuit of a Healthy City', waarbij hygiëne en gezondheid in de middeleeuwse Nederlanden centraal staan. "De organisatie van afvalreiniging was heel anders dan nu", concludeert Coomans, "maar er was wel degelijk een systeem voor. Terug naar de tijd van toen? Dat lijkt me niet wenselijk. Toch moeten wij nadenken over nieuwe manieren van hoe we met ons afval omgaan en wat dat betreft kunnen we nog wel iets leren van de Middeleeuwen. Er was betrokkenheid en burgerschap."

Varkens

Coomans, die voor haar proefschrift in de archieven van Leiden, Gent en Deventer dook, begint haar situatieschets met wat zij haar favoriet noemt: het varken. "In de Middeleeuwen hadden veel stadsbewoners een varkentje. Die slachtten ze in de winter om de koude maanden door te komen. De beesten liepen los en zorgden met hun gewroet en uitwerpselen voor overlast. Een offensief van het stadsbestuur zorgde er vanaf 1460 voor dat niemand meer varkens op straat mocht drijven. Je mocht de beesten wel naar een kudde, veld of bad leiden. Er kwam zelfs een varkenshoeder die met de beesten door de stad trok. Later mochten loslopende varkens in beslag worden genomen."

Zie hier enkele maatregelen om het straatbeeld netjes te houden. Zo volgen er nog veel meer, zoals een oproep aan inwoners wekelijks de straat en goten schoon te maken. Je eigen stoepje schoonvegen, letterlijk. Coomans: "Een goede inwoner was niet alleen een goede buurman, maar ook een goed christen. Hij droeg bij aan een schone stad." Deventer wordt tussen pakweg 1350 en 1600 bevolkt door enkele duizenden inwoners. Zij dragen gezamenlijk zorg voor 'reinheid en welzijn' van de infrastructuur en faciliteiten.

Middeleeuws stadsafval is dikwijls industrieel of chemisch, afkomstig uit de productie van bijvoorbeeld leer en lakens. Maar vergeet ook fecaliën van mens en dier niet, en vuil water, mest, modder, slijk, drek, puin, dode huisdieren, as, voedselresten en bouwpuin. "Huizen gingen in die tijd aanzienlijk minder lang mee", weet Coomans, die in het middeleeuwse gezondheidsbeleid drie focuspunten onderscheidt: infrastructuur, stadsreiniging en hygiënische faciliteiten, voedselkwaliteit en provisie (keuring van vlees, brood en vis) en sociale of morele reinheid. Op prostitutie, overspel en gokken wordt scherp toegezien. Maar vlak onwelriekende aroma's niet uit. Coomans: "Stank was gevaarlijk en het voorkomen van stank daarom erg belangrijk. Ademde je bedorven lucht in, dan kon je ziek worden."

Keerquaet
Lopen we nu met onze vuilniszak naar een ondergrondse container die we met een pasje openmaken, rond 1400 scheppen burgers zelf slijk en vervoeren dit naar aangewezen locaties. Hetzelfde doen ze met samengeveegd huisvuil, ook wel 'keerquaet' genoemd. "Vaak was heel precies aangegeven waar je wel en niet mocht storten." Het Buurspraakboek 1459-1480 dicteert: 'Iedereen moet zijn straat schoonmaken en [vuil] wegruimen naar buiten de stad bij de Noordenbergpoort tot aan de Bergpoort zoals voortijdens geboden is'.

Coomans: "Door die vuilstort werd het land op bepaalde plekken opgehoogd. Boeren maakten gebruik van fecaliën van mens en dier en wie aan de Welle woonde moest de Welle zelf schoonhouden. De rivier diende als transport van afval. Burgers hielpen bij het bouwen van waterwerken. Eerst door zelf de handen uit de mouwen te steken, later via belasting." Er is geen verbod op dumpen in de IJssel; weliswaar op gereguleerde plekken om dichtslibben te voorkomen. Dumpen op de kade mag daarentegen niet. Op de kade staat, stroomafwaarts bij de Vispoort, een openbaar toilet. "Dat noemden ze het burger-huisje."

Een opgeruimd Deventer is ook van belang om snel te kunnen vluchten wanneer er brand uitbreekt. Nadat driekwart van de stad in 1337 in vlammen opgaat, krijgt brandveiligheid topprioriteit. Dat blijkt onder meer uit de subsidies die het stadsbestuur verstrekt aan privé-personen voor het bouwen van veilige, stenen woningen. Een gezonde stad vertegenwoordigt tevens economische en militaire belangen, betoogt Coomans. "Premoderne publieke hygiëne en gezondheid zijn niet te vergelijken met moderne normen", besluit zij. "Maar middeleeuwse overheden en inwoners droegen wel degelijk zorg voor de bevolking."

Dakpanputten
Het relaas van Coomans vormt de basis voor de tweede lezing van de avond, verzorgd door gemeentelijk archeoloog Bart Vermeulen. "We leven nu drie of vier meter bovenop de gele zandlaag waarop de stad ooit begon te leven. De grond zit vol puin en leemresten." Opgegraven beerputten vormen voor archeologen een dankbare bron van informatie over oude inwoners en samenlevingen. "We hebben in Deventer honderden beerputten opgegraven", vertelt Vermeulen. "Het model dat is opgebouwd uit afgedankte dakpannen kom je vaak tegen. In de zestiende en zeventiende eeuw had men veel dakpanputten. We graven putten laagsgewijs uit, om het verhaal van de onderste en bovenste laag goed te kunnen vergelijken."

Eén ding is zeker: de stad is vergeven van middeleeuws puin. Steenmot, voor intimi. "Je ziet veel huisraad in putten: keramiek, glas, borsteltjes. Maar ook botresten van dieren." En over afvalscheiding gesproken... "In beerputten lijkt al een splitsing te ontstaan tussen bedrijfsafval en keukenafval. In sommige putten vind je mestschimmels. Die duiden op de aanwezigheid van mest in de open lucht." Het vooroordeel wil dat een zogeheten rijke beerput op rijke mensen duidt en een arme beerput op arme. "Maar dat is niet altijd zo", nuanceert Vermeulen. "Zo is het weleens voorgekomen dat mooie porseleinen scherven helemaal niet zo waardevol blijken te zijn."

Leerbewerking
De ervaren archeoloog benadrukt dat beerputten slechts een bron van informatie zijn. Ook uit goten, ophogingen, gedempte grachten, de Welle, de IJssel en landerijen als de Rielerenk en het Stadsland – waar stedelijk afval werd uitgestrooid – valt een hoop af te leiden. "In opgegraven goten onder het Muggeplein hebben we veel snippers van leerbewerking gevonden. Goten in het Bergkwartier waren droger. Daar vind je, op ijzerslakken na, weinig."

Vermeulen wijst op één van de plastic knopen van zijn blouse. "Knopen werden in de Middeleeuwen van been gemaakt. De slijpresten van dat proces werden gedumpt, bijvoorbeeld in de gracht om de Bisschopshof heen, waar nu de Nieuwe Markt is. Aan de Keizerstraat, één van de weinige stadsuitbreidingen in de zestiende eeuw, hebben we weer veel renaissance steengoed gevonden. Dit was voorheen een gracht." En wat te denken van de recente lage waterstand in de IJssel. Dat legde een 'nieuw laagje' bloot. Vermeulen: "Mogelijk stond er een wasinstallatie aan de voettrap."

Belangrijke ontdekking op de akkers aan de Rielerenk is dat middeleeuwse stadsbewoners er al een circulaire economie op nahouden. "Je vindt daar, net als op het Stadsland, munten, gespjes en tinnen soldaten. Maar er duiken ook mestpatronen op. Uitwerpselen van mens en dier werden gebruikt op het platteland. Bijvoorbeeld aan de Rielerenk, waar hop groeide voor bier. Het brouwen zelf vond binnen de stadsmuren plaatst. Stad en platteland waren onlosmakelijk met elkaar verbonden. Vergeet de scheiding tussen beide. De samenwerking was bijna oneindig."

BEZOEKERSAANTALLEN 2018

project	*aantal*
De impact van energietransitie	380
SpreekRuimte:	
- Stadscafé D3	135
- Een kunstmuseum voor Deventer?	85
- Toekomst van Deventer Bergweide	55
- Stadscafe D4	120
Prijsvraag: Smidsgang als nieuwe Stadsentree	30
Expositie Stadslandschappen	345
Lezingen: De Stad door het oog van ...	125
Serious Gaming: Digitale Democratie - Veilig Fietspad	315
Excursie/Fietstocht/lezing: De Maranathakerk	225
Performance: Het publieke Perspectief	280
Excursie: Smart City - Barcelona en Girona	20
Droom in een Droom - Tiny House Experiment	155
De Digitale Stad	75
D 1250 jaar: Deventer Klei	250
D 1250 jaar: Wist je dat? - Deventer Transitiemomenten	11.220
Cinema Rondeel (4x)	170
De Opleveringen (2x)	130

Totaal aantal bezoekers	14.115

SOCIALE MEDIA IN 2018

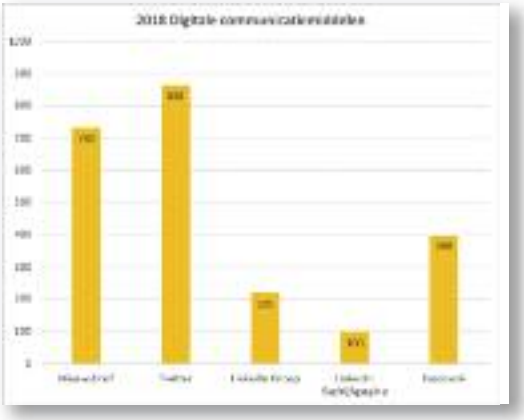

STAD & STREEK 7

Ontwerp van Marc Polman fleurt entree naar Deventer winkelgebied op

Vrolijker de binnenstad in: de Smidsgang krijgt een metamorfose

Marc Polman wil de passage om de sleep naar de binnenstad aantrekkelijker la maken. **Dat oogst lof, maar ook wat kritiek.**

Renovatie duistere doorgang

Het schrijnende idee van Marc Polman

Deuren en ramen aan elkaar gelijk, maar toch moeten er duidelijke herkenningspunten doorheen van de Deventer binnenstad te bezoeken. Dat is binnenkort verleden tijd, de passage tussen Centrumgarage en de straat krijgt een échte opwaardeert. „Hopelijk wordt het een echte entree."

Martijn Uhels
Deventer

Alhoewel van enige schoonheid maar wel een prettige entree tot de Deventer binnenstad. De Smidsgang waar de Hema wordt de gedomineerd door kinderlijk gemaakte tekeningen. Vanuit de Centrumgarage is de doorgang naar de straat een donker, weinig vriendelijk gat.

Ambitie

Dat veranderd. De gemeente richt de oude ruimte voor beter verblijf in, en de Smidsgang. „Het is nog onduidelijk wat precies mogelijk is voor de geld, maar de ambitie is om de ingang de doorgang duidelijker uit te dragen en meer gebruiksruimte te creëren. Onderzoeken en vergunningen moeten vervolgd te binnenstadsmanagement van Het Bolwerk in Deventer Wijhe en een bedrijf in de gemeente Olst-Wijhe om een bedrijven met een gezamenlijke ambitie te bevorderen Deventer en Wijhe te laten verrijken.

Door de afvalverlichting is er tijdens de feestdagen geen plek
– Marc Polman

Constructieproblemen

Deventer aan Marc Polman voor de verbinding met de straat de naar Dorpstraat. In de zomer een ruimte kleuren. Dat doet kosten er deze nog niet te hangen door constructieproblemen, met de gevels in de gang. Van Veenen ter Veenen: „Dat is te opgelost. Door de lekverlichting is er tijdens de feestdagen geen plek in de Smidsgang te het zoals. Vanaf komt kan het wel. Maar als het maar voor een aan een de gemeente stoc aan de ingang met de Smidsgang is het zonde van het daar te beveiligen."

Hopelijk

Polmanwinkelier Polman is blij dat de pijn nog uiteindelijk leid, tot een echte opknapbeurt. „Hopelijk wordt het een echte entree van het winkelgebied", aldus Polman. Aan de andere kant voor het bestaan dat de doorgang leidt van de pijn nog door als dan aan een aan het ook nog voor niets op gewoon. Polman: „De stig is al gemaakt. Misschien is het een idee de weg naar Deventer aankomst te kunnen voor te leggen aan. Daarmee." Zaken dat ook van Veenen ter Veenen zien.

6 STAD & STREEK

'De bochten moeten niet te scherp zijn'

Leerlingen maken een beter fietspad

Leerlingen van de Capellenborch in Wijhe zijn gisteren begonnen met het ontwerpen van hun **ideale fietspad tussen Wijhe en Deventer.**

Bart Feike
Wijhe

Leerlingen van de Capellenborg aan de slag met een aangepaste computergame, waarmee ze een beter en veiliger fietspad gaan

Misschien wordt dit wel de nieuwe norm
– Marcel Blinc, wethouder

WIST JE DAT?